

1997/2. - NYÁR

Ára: 200 Ft

folkMAGazin

XI. MESTERSÉGEK ÜNNEPE **Népművészeti kitüntetések** **25 éves a táncházmozgalom**

Montanar' úr tanórái • A rádió mellett
10 éves a Maskarades • Gajde su gajde
Mestereink: Ádám István • Ellhunyt Bankó András

English table of contents on page 26

Tartalom

3. Jávorszky Béla Szilárd: 25 éves a táncházmozgalom
 5. Martin György tudományos életrajza
 6. Dr. Törzsök Erika: Gondolatok a VII. Csángó Fesztivál és Európai Kisebbségek Fesztiválja megnyitójához
Kóka Rozália: „Míg táncolok, addig élek...”
 7. Fehér Anikó: Pentaton – Kallós Zoltán
 8. Szűcs Sándor: Farkasfogas juhászok
 9. Szerényi Béla: Padkaporos történetek
 10. Búcsú Bankó Andrástól
 - 11-18. Hírek, információk
 11. XI. Mesterségek Ünnepe
 12. II. Országos Népzeneoktatási Konferencia
 - 14-15. Táncházak, klubok
 17. Nagy Balázs: A rádió mellett 19-20.
Koczpek Irén: A bogárnarmesterség
 21. Ratkó Lujza: Hagyomány és korszerűség a néptáncmozgalomban
 22. Jakoby Judit; Tíz éves a Maskarades
 23. Bankó András: Montanar' úr tanórái
 24. Szabadi Mihály: Drága János bátyám!
Bankó András: Ismerkedési esetek
 25. ifj. Vitányi Iván: Gajde su gajde
 26. Sue Foy: Kivonatos angol ismertető
 27. Ifj. Csoóri Sándor: Mestereink – Ádám István
Népművészeti kitüntetések
 28. Juhász Katalin: Magyar népi altatódalok
- Poszter – Kása Béla: Gyurika cigivel (Szék, 1976.);
Szabó István Kávés és bandája (1976)

Impresszum

Kiadja a Táncház Alapítvány
Megjelenik évente háromszor
IV. évfolyam, 2. szám

Fenntartók: Táncház Egyesület, Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Támogatók: Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztálya
Muharay Elemér Népművészeti Szövetség
Főszerkesztő: Nagy Zoltán
Főmunkatárs: Bankó András
Képszerkesztő: Kása Béla

Munkatársak: Bakonyi Erika, Berán István, Beszprémy Katalin, Gósi Anett, Héra Éva, Ígyártó Gabriella,
Koczpek Irén, Tóth Kornélia
Szedés: Gósi Anett

Nyomda: OPEN ART Nyomda Budapest
Tel.: 262-5692 ISSN - 1218 - 912X

A folkMAGazin szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8. 1255 Budapest, Pf. 153.

Telefon/fax: 214-3521 E-maít: tanchaz mail hiányzik a kukac datanet.hu URL: <http://www.datanet.hu/tanchaz>
Annual subscription rates in Europe: 10 CHF+p+p, America: 10 USD+p+p

OTP I. ker. fiók MNB 11701004 Táncház Alapítvány, B 82678
Ezen lapszámunk a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Szakmai Kollégiumának támogatásával készült

Fájdalommal tudatjuk kedves olvasóinkkal a szomorú hírt, hogy szeretett barátunk, a folkMAGazin főmunkatársa, Bankó András 1997. június 19-én elhunyt.

Fotó: Paula A. White

Címlap: - Kása Béla: Világtalanul (Szék, 1992)

Jávorszky Béla Szilárd: 25 éves a táncházmozgalom - Húzzad, húzzad, muzsikásom!

Szűk szakmai kezdeményezésként indult Budapesten, ma tízezreket vonz ország-, sőt világszerte. Újabb és újabb gene-rációk fedezik fel és csak kevesen hagyják el. Követőit ne-vezték nacionalistának, néha irredentának, sokan sokféle szándékkal megfordultak benne, a többség azonban hű maradt a bartóki elvekhez. És bár többen többször temették, múltidézőnek, korszerűtlennek bélyegezték, ma is eleven va-lóság, mi több, exportképes magyar termék. A táncházmoz-galom huszonöt éves.

Annak, hogy a hetvenes évek elején a táncházmozgalom oly erővel lobbant lángra, minimum két oka és három előzménye volt.

1. A hatvanas években megindult városiasodás, az egyre gyorsuló technikai haladás és a hozzá kapcsolódó életmód- és szemléletváltás a – főként városi – fiatalok egy részében a jelentől, a társadalomtól való elfordulást váltotta ki, Magyaror-szágon éppúgy, mint Nyugat-Európában vagy az Egyesült Államokban. Nem véletlen hát, hogy a néptánc, a népzenei és a népi tárgyalgó művészet hetvenes évek eleji re-neszánsza is egyértelműen egy szűk buda-pesti egyetemista és fiatal értelmiségi réteg-hez kötődött.
2. A beat és a rock ekkor már jórészt el-vesztette önazonosságát, jelentés-tartalmát, és a csalódott fiatalok egy csoportja a táncház-ban talált magá-nak új illúziókat, közössége-ket, azonosulási lehetőséget. Nem a múltat akarták fátyolos szemekkel felidézni, hanem a múlt értékeiből eleven va-lóságot teremteni.
3. A hatvanas évek elején Martin György és társai – Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Andrásfalvy Bertalan – felbukkanásával friss szemlélet jelent meg a magyar néptánc-kuta-tásban, melynek eredményeként korábban alig ismert táncokkal, táncformákkal ismer-kedhettek meg szakmabeliek és laikusok.
4. Az új technikai eszközök – magneto-fon, hangosfilm, hanglemez – korszerűsítet-ték a gyűjtést és lehetővé tették a táncokhoz tartozó zene doku-mentálását.
5. Végül, de nem utolsósorban ebben az időben az utazás is lé-nyegesen szabadabbá vált a szomszédos országokba, így kutató és zenész könnyeb-ben meríthetett az ősi, főként erdélyi forrásokból.

Erdélyi eredet

Maga a táncház kifejezés is erdélyi eredetű, máshol batyubál-nak, mulat-ságnak, taposóbálnak, csürdöngölőnek, fonóbálnak hív-ják. Mint hely és szórakozási forma Széken maradt fenn a legé-pegben, a maga tiszta és teljes egészében. Az ott élők életének mind a mai napig szerves része. Benne a városi fiatalok számukra ismeretlen szórakozási formával és különleges közösségteremtő erővel találkoztak. És rádöbbenhettek, hogy a folklór nem elsősor-ban múzeumba való, hanem élő, saját törvényei szerint ki-bontható anyag.

Martin Györgynek és társainak első útja Magyarvistára vezetett, oda, ahol még a háború alatt Molnár István vett filmre táncokat. Befizettek egy kolozsvári társasútra, egy alkalmas pillanatban le-léptek, megkeresték a filmben szereplő táncost, és segítségével szisztematikus és monografikus gyűjtésbe kezdtek. Számptalan film-, fotó- és hangfelvételt készítettek.

A néptánc ősi formájában is képvisel művészi és esztétikai érté-keket – vallotta ezzel egy időben többek között Timár Sándor, a Bar-tók Táncgyűttes vezetője. A paraszti tánc lépéseket eredeti formá-jukban kell megtanulni, lehetőleg filmről vagy a helyszínen. És ha sikerül hozzá elsajátítani a megfelelő improvizációs készséget, at-tól kezdve a táncoson múlik, hogy e tudással hogyan él. Ahogy Ti-már megfogalmazta: előbb a táncnyelv, aztán a költészet.

Ehhez a tánchoz viszont megfelelő ízű és mélységű muzsikára volt szük-ség. Nem hagyományos cigányzenekari vagy műzenei kí-séretre, hanem hagyományhű paraszttzenére. Vagy legalábbis olyanra, amelyik úgy szól. És ez az igény szerencsésen találkozott két mérnökhallgató, Sebő Ferenc és Halmos Béla elképzeléseivel.

Sebő Ferenc és Halmos Béla (Archív, Halmos Béla gyűjteményéből)

Halmos Béla: A hatvanas évek végén egy nemzetközi régészeti táborban a szerb, a szlovák, a német és a bolgár diákokkal kizáró-lag a dalokon ke-resztül értettük meg egymást. És ahogy hallgattam őket, rádöbentem: csak mi magyarok nem tudunk közösen éne-kelni. Elkezdtünk Sebő Ferivel gitárakkordokat tenni a népdalok és a versek alá, majd szólóban és duóban beneveztünk a Röpülj páva '69-re. A nemzetiségi zenével azo-nal kiestünk. A magyar népdalokkal viszont egyéniben a döntőig jutot-tam, ahol nyertem egy hétnapos NDK-utat és egy táskarádiót. A Magyar Rádióban Sárosi Bálint sorozatában hallottam először a Le is szállnak, fel is szállnak című széki lassút. Márk József helyi lakos énekelte, Ádám István zenekara kísérte. És akkor már tud-tam, hogy mit keresek.

A hangszeres népzenevel Halmos és Sebő Martin György lakásán talál-kozott először, aki – látva fogékonyságukat és lelkesedésü-keket – elküldte őket a Bartók Táncgyűttes-hez. Mostohafia, Éri Péter szintén velük tar-tott, hogy Lajtha László széki gyűjtése alap-ján együtt kísérleljék az ősi erőt megszólaltat-ni.

Éri Péter: Néhány próba után kiderült, hogy jó hangszer a gitár, de ehhez a zenéhez jobban szól a brácsa. Halmos szerzett egyet, de nem tudtuk, ho-gyan kell behangolni. A jövő hétre tanulj meg rajta játszani, mondták, de napokig tartó kínlódás után feladtam. Ek-kor Sebő próbálkozott vele, én meg hazavit-tem Sebő húgának csellóját. Ennek persze Klárka egyáltalán nem örült, de a következő próbán már megjelent valami zenekeзде-mény. Halmos aztán egyik éjjel megálmodta, hogyan kell behangolni a brácsát, és akkor már mehattunk a Bartók együttesbe. S hogy miért az erdélyi hangszeres népzene volt az, amire a hetvenes évek elején a fiatalság fo-gékony volt? Egyszerűen másképpen szólt, másfajta művészi erőt adott, más volt a kisu-gárzása. Ősiségében is korszerűen hangzott. Virtuóz, de sallang-mentes, ugyanakkor ritmikus, funkcionálisan tánchoz való. 1972 elején tehát a főbb tartópillérek álltak, a végső lökést pedig Novák Ferenc, a Bihari Táncgyűttes vezetője adta.

Szakedolgozatát a széki táncéletről írta, később a táncosait elvit-te a hely-színre. A hatás elementáris erejű volt. Jogosan vetődött fel ezután a kér-dés: mién ne rendezzenek hasonló összejövetelt az ak-kori vezető tánc-együttesekkel közösen, klubszerűen, a saját örö-mükre.

Timár Sándor: A zalaegerszegi néptáncverseny szünetében kér-dezte meg tőlem Lelkes Lajos, a Bihari Táncgyűttes művésze, hogy mit szólnánk egy széki táncházhoz. Először kicsit megjed-tem, egyrészt élt bennem az ötvenes évek kötelező csárdásainak emléke, másrészt akkoriban még művészi (színpadi) munkában gondolkodtam. Később, amikor a Hősök terén a troliból megláttam a székieket, mégis leugrottam, és kértem őket, jöjjenek el a pró-bánkra. És ettől kezdve beindult a dolog. Az első tánc-házat 1972. május 6-án este hét órakor egy erre a célra bérelt teremben, a Liszt Ferenc téri könyvklubban rendezték, négy táncgyűttes, a Bartók, a Bihari, a Vadrózsák és a Vasas részvételével.

Belépőként „petróleumpénzt” szedtek, a vendégeket erdélyi szokás szerint pálinkával fogadták, aztán kezdetét vehette a muri. Az egykori meghívó szerint „zene és tánc, úgy mint Széken”. „Ne-künk olyan táncot kellett előtöl venni, ami nem taszít, ami nem hasonlít egyetlen magyar vidék táncaihoz sem” – érvelt annak ide-jén Martin György. – „A széki nem ha-sonlít. Ráadásul hosszú idő alatt kristályosodott ki, változatos, látványos és nem túl nehéz. Lé-nyeges volt az is, hogy látható, tapintható, csak el kellett utazni ér-te abba a községbe. S amit kottából, lejegyzésből alig-alig lehet re-konstruálni, az ott órák alatt bárkinek érzékelhetővé vált.”

Az első sikereken felbuzdulva a Liszt Ferenc téren június 10-én és október 23-án(!) további táncházakat szerveztek. A barátok, is-merősök, az utcá-ról betévedők azonban egyre intenzívebben érde-k-lődtek, s hamarosan el kellett dönteni: vagy ragaszkodnak a szűk szakmai körhöz, vagy kinyitják az ajtókat, vállalva ezzel az amatő-rök tanítását. Egyedül Timárék vok-soltak a nyilvánosság bevonása mellett, 1973 februárjában memoran-dumban fogalmazták meg ja-vaslataikat a táncház továbbfejlesztésére. A három többi együttes visszalépett, sőt egyikük később szembe is fordult velük. A moz-galom központja ettől kezdve a Bartók Táncgyűttes lett, művé-szeti irányítói Timár és Sebő. A legjobb táncosok – többek között Litkey István, később Varga Zoltán, Zsuráfszky Zoltán, Farkas Zol-tán, Nagy Albert – a Kassák Klubban hetente tanítottak. A rend-szeres szava-lóesteken olyan neves művészek vettek részt, mint Nagy László, Weöres Sándor, Illyés Gyufa, Féja Géza, Somogyi József, Szécsi Margit. A klub nyaranta táborokat szervezett, sőt „Sippal, dobbal...” címmel időszaki la-pot jelentetett meg.

Az első táncházak hírére jöttek a muzsikások is, beindult a mű-helymun-ka, hamarosan összeállt a Muzsikás – nevükhöz fűződik az első állandó táncház –, majd szép sorban a többiek, a Délibáb, a Jánosi, a Virágvölgyi, a Téka, a Tekergő, a Mákvirág, a Karikás. A „népzenei újhullám” hamarosan a határon túli magyar fiatalokat is elérte, sorra alakultak a hangszeres együttesek a Vajdaságban, a Felvidéken és Erdélyben. Természetesen a városokban.

Újraformálva

Voltak azonban, akik nem elégedettek meg az ősi dallamok au-tentikus előadásával, hanem azokat átdolgozták, műzenévé avatták, így azok a kor kihívásainak megfelelően dzsesszes, rockos ele-mekkel keveredtek. A „pogány tántosok” egyik legelső és legjelen-tősebb képviselője a Vízöntő együttes, amelynek tagjai 1972 vé-gén vették fel a kapcsolatot Novák Ferencel, és vállalták el a Bi-hari autentikus népzenei kísérletét.

Kiss Ferenc: Belső indítást éreztünk, hogy a népzene eszkö-zeit, le-hetőségeit és fantáziáját felhasználva egyes népdalokat a sa-ját képünkre formáljunk. Nem előadtuk, hanem megéltük, újraél-tük a dalokat. És hogy ennek megvalósításában miért ragaszkod-tunk annyira a népzene-hez? Mert hihetetlen egyszerűséggel és ele-mentáris erővel örök érvényű érzéseket fejez ki.

A nagyvárosi fiatalok azonban nemcsak az autentikus néptáncot és pa-rasztzenét fedezték fel maguknak, hanem a tárgyalkotó nép-művészetet is. 1973-ban Zelnik József vezetésével megalakult a Fia-tal Népművészek Stúdiója, amelynek tagjai az archaikus tár-gyak szellemiségét, jelbeszédét, arányrendszerét, anyagszerűségét és színekultúráját kívánták elsajátítani, hogy azokat felhasználva alakítsák ki saját építészeti, tárgyi és öltözködé-si kultúrájukat. Több szellemi műhely jött létre, többek között a kecskemé-ti kerá-miastúdió, az etyeki szövőház, a velemi faragóház és a magyarlu-kafai alkotótábor.

A mozgalom első csúcspontja 1974-1975-re tehető, ekkor már fiatalok ezreit vonzotta, miközben a hatalmat határozottan taszítot-ta. Budapesten több táncház működött párhuzamosan, havi, illetve heti rendszerességgel, a legfélkapottabb helyre, a Kassákba gyak-ran csak közelharc árán lehetett bejutni. A hagyományok ápolását, a népi kultúra fontosságát hangsúlyozó mozgalom szellemiségét persze nehéz volt összeegyeztetni a lenini inter-nacionalista elvek-vel, a hatalom birtokosai pedig attól is tarthattak, hogy általa csak erősödik a fiatalok nemzetudata, s az elveket egy idő után a nem-zeti függetlenség igénye követheti.

Vitányi Iván, a Népművelési (ma Magyar Művelődési) Intézet egykori ve-zetője: A hatalom idegenkedése egyszerűen természetes, hiszen az idősebb generáció sosem örül, ha a fiatalok valami újat találnak ki. A zenészek egy része pedig azzal érvelt, hogy ezt a muzsikát nem lehet így felújítani, nem jó a drága portékát olcsóvá tenni. A különféle ellenállások közül persze a politikai volt a leg-súlyosabb, látták, megint egy mozgalom, százával gyűl-nek a fiata-lok, és bizonyos fanatizmussal csinálnak valamit.

Halmos Béla: Martin György olyan szilárd tudományos és em-beri bázist jelentett nekünk, ami nem hagyott eltévelyedni minket, sem politikai, sem szakmai értelemben. A táncmozgalom úgy élt, hogy a hatalom meg nem fojtotta, de a szemét végig rajta tar-totta. A Kassákban pon-tosan tudtuk, ki a tégla, de együtt éltünk vele. A rendőrség időnként a legképtelenebb történetekkel állt elő, például azzal, hogy a koncerteken rendszeresen szeretkeznek a zongora alatt. Mikor kijöttek, látták, hogy csak pianínó van, és be-látták, az alatt nem megy a dolog.

Vitányi Iván: Jó néhány alkalommal kellett magyarázkodni az illeté-keseknek. Aczél egyszer megkérdezte, miért csak Csoóri Sán-dor és Nagy László jár ezekre az összejövetelekre, mire mondtam neki, parancsolja meg Király Istvánnak vagy Pándi Pálnak, hogy legyenek ott ők is. Aczél egyszer ki is vittem a Kassákba, láthatta a egyszerű hangulaton, elbeszél-getett Sebővel és Halmossal, és mivel érzékeny ember volt, megértette, itt nincs mi-be belekötni. Ettől kezdve irányából nem éreztünk bántó ellenállást.

A hatalom vádjai

Táncház az Almássy téren

A táncmozgalommal kapcsolatban a hatalom leggyakoribb vádja és fé-lelme a nacionalizmus, a magyarkodás volt. Pedig ab-ban – a bartóki szel-lemisség jegyében – már a kezdetektől jelen voltak a hazai nemzetiségek táncai! Sőt egyes együttesek kifejezet-ten erre szakosodtak. A legismertebb közülük talán az archaikus délszláv muzsikát előadó Vujicsics, a nyolcvanas évek elején ala-pított görög Sirtos vagy az első autentikus cigányzenei együttesek, mint a Kalyi Jag, majd az Ando Drom.

Ahogy Timár 1977-ben nyilatkozta: „Talán sosem volt ilyen fo-kú a fo-gékonyság más népek, nemzetek kultúrája iránt, sosem volt ilyen erős a testvériségérzés, ennyire nyitott a szemlélet, készen minden érték befoga-dására”. Egy táncban egyébként sem lehet el-különíteni egymástól tisztán a román vagy szlovák karaktert a ma-gyartól, sokkal inkább tájegységi jellegről beszélhetünk. Az együtt élő népeknél ez nem is működhet más-ként. (Egyébként a táncmozgalom egyik himnuszát, a Le is szállnak, fel is szállnak című széki lassút éneklő Márk József – mint utóbb kiderült – román származású.)

A táncmozgalom és a politika viszonya mindig kényes kér-dés volt és sok félreértésre adott okot. A közvélemény nagy része egyfajta népies-kezdést, magyarkodást látott benne, ezt a tévképzetet csak tovább erősít-tették a mozgalom periferiáján működők párt- és ideológiai vonzalmi, illetve rosszízű közszereplései. Sokan fél-tünk, hogy 1990 után a táncház az aktuálpolitika egyik potenciális fórumává válhat, hogy az új hatalom a hóna alá nyúl és kompro-mittálja, de a baj szerencsére nem következett be. A benne aktívan és mindvégig részt vevők a mai napig sikeresen ellen-álltak min-dennemű ideológiai nyomásnak és ráhatásnak, hűek marad-tak Bar-tók Béla, Nagy László, Kallós Zoltán szelleméhez. Talán ennek is köszönhető, hogy a táncmozgalomban sosem voltak, ma sin-csenek bársonyszékek.

Politikai frontok

A politikai fronthatásoknak és a növekvő érdeklődésnek kö-zönhetően a hetvenes évek második felétől megjelenhettek a moz-galommal foglalko-zó első könyvek (Táncház, Nomád nemzedék, Húzzad, húzzad muzsiká-som), illetve hanglemezek, utóbbi eléggé visszafogott tempóban. Ennek háttérében állítólag pénzügyi okok húzódtak meg, Bors Jenőék sokáig nem hittek benne, hogy a nép-zenei kiadványok nyereségesek lehetnek. 1977 nyarán aztán Nagy László, Csoóri Sándor és Zelnik József kihall-gatást kért és kapott az akkori kulturális miniszterhelyettől. A találko-zón statisztiká-kat mutogattak, miszerint hazánkban az évente megjelenő népzenei albumok aránya mindössze 1,5-2 százalék, holott a hagyomá-nyos népzenevel nem nagyon büszkélkedhető NDK-ban ugyanez a szám 5,6. És hogy Kodály országában ez mennyire kínos.

Aczél erre – hogy ne morogjanak már annyit a népiek – -azonnal öt lemez kiadására adtak lehetőséget, így jelenhetett meg az Élő népzenei antológia, s ettől kezdve gyakorlatilag folyamato-san adtak ki népzenei lemezeket.

Nádori Péter, a Hungaroton volt főszer-kesztője: A lemezek kiadása körül kimon-dott politikai nyomást nem érezkeltem, de azért az ember nagyjá-ból tudta, hogy mi-lyen normákat kell betartania. Egyszer Er-dély számí-tott tabunak, egészen a nyolc-vanas évek közepéig. De ezt csak akkor tud-tam meg, amikor a korlátozást feloldot-ták. A Kallós-gyűjtés publikálása után gya-korlatilag bármit kiadhattunk, még erdélyi zenészekkel is.

Hanyaglában a táncmozgalom, szok-ták mondogatni, és valahogy így él a köz-tudatban is. Elvesztette újdonságerejét, ma már nem téma, beépült a mindennapokba. Pedig elég néhány futó pillantást vetni a sta-tisztikákra, hogy lássuk: az 1990-es át-alakulást követő elbizonytalanodás után az elmúlt három évben ismét élénkületi látszik a mozgalom. Az országban jelenleg 31 ma-gyar és 25 egyéb (balkáni, görög, ír, ci-gány, zsidó stb.) táncház működik, túlnyo-mó többségük heti rendszerességgel.

Csaknem 150 gyerek és 100 felnőtt néptáncgyűjtésről tudunk, a hagyomá-nyörző társulatok száma 150-200-ra, a ve-lük részben keve-redő pávaköröké 500-ra tehető. Tánczási keretek között a magyar nép-táncot 40, más népek táncait 17 tanár tanítja, 25 magyar és 20 egyéb együttes közreműködésével. Az 1982 óta minden évben a Budapest Sportcsarnokban meg-rendezett Táncháztalálkozó és Kirakodóvá-sár a Tavasz Fesztivál leglátogatottabb programja. A Muzsikás együttes ré-vén a magyar népzene olyan világpódiumokra ju-tott el, mint a londoni Queen Elisabeth Hall vagy a párizsi Theatre de la Ville. És akkor még nem beszélünk Sebestyén Mártáról, aki más műfajokban tovtfbb erősíti

zenei anyanyelvünk hírét a világban.

Mindezek ellenére a táncház, illetve a népzene ma is a hazai média mostohagyereke. Ami talán sokakat meglep, helyzete az alternatív, sokak által urbánusnak tartott közösségi rádiókban, a Tilosban, a Civilben, a Fikszen és társaikban a legjobb. A közszolgálati médiumokról pedig jobb, ha nem beszélünk, elég egyetlen szemléltető példa: a Táncház Egyesület felmérése sze-rint a Magyar Televízió két csatornáján 1997 első négy hónapjában a műsoridő mindössze 0,2 százalékát tették ki a népzenei műsorok.

De aggodalomra semmi ok, ahogy Timár Sándor megfogalmazta: „Ez a mozgalom, ha keresztbe vetett lábbal ül-nénk, akkor is haladna tovább. Természeti jelenség. Olyan iszonyatos életerő feszül benne, hogy a legkeményebb betonon is keresztültör.”

Megjelent: Népszabadság, 1997. 05. 03.

A Bartók együttes táncosai (Archív, Éri Péter gyűjteményéből)

Martin György tudományos életrajza

1950-54-ig az ELTE Bölcsészeti Karán magyar nyelv és irodalom szakot végeztem. A tanári diploma megszerzése után néprajz-múzeológia szakon képesítést nyertem. 1964-ben a Bölcsész Karon néprajzból doktoráltam. 1969-ben kandi-dátusi képesítést nyertem.

1955-65-ig a Népművészeti, majd Népművelési Intézet Néprajzi és Tánc Osztályának előadója voltam. Munkaköröm: a magyar táncfolklór gyűjtése és tudományos feldolgozása, valamint az Intézet néprajzi táncarchívumának kezelése és fejlesztése volt. 1965-től az MTA Népzene-kutató Csoportja ill. Zenetudományi Intézete tudományos munkatársaként, majd főmunkatársaként, csoportvezetője-ként, 1974 óta pedig tudományos osztályvezetői beosztásban végzem ezt a munkát.

1951 óta megszakítás nélkül végzek néprajzi gyűjtő munkát a folklór különböző ágaiban: Nyelvjárási, népköltészeti, szokásfóként népzenei- és táncgyűjtést. Néptáncgyűjtéseim az egész magyar nyelvterületre kiterjedtek, több száz községet érintettek. Az európai viszonylatban is kiemelkedő magyar táncarchívum anyagának összegyűjtésében jelentős részem volt. Több tízezer méter táncfilm, magnetofonra vett zenei anyag, fényképek, valamint kéziratos gyűjtéseim az MTA Zenetudományi Intézet archívumában vannak. Magyarországi gyűjtéseim mellett a szomszédos kelet-európai népek körében (Romániában, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Bulgáriában), valamint Etiópiában végeztem tánc-kutatói munkát.

Két évtizedes tudományos feldolgozó és rendszerező munkám során mintegy 80 publikációm jelent meg a néptánc-kutatással kapcsolatos témakörben, köztük számos idegen nyelven is. Ezek

önálló könyvek, hosszabb tanulmányok, cikkek, beszámolók, recenziók, valamint néprajzi ismeretterjesztő munkák. A leíró jellegű anyagközlő munkáim sorában egyéniség-vizsgálat, falu- és regionális táncmonográfia, valamint tánc-típus tanulmányok, összefoglaló munkák találhatók. Módszertani és rendszerező munkákban je-lentős helyet foglal el a táncok formai--morfológiai vizsgálata. A magyar tánc-kincs alapvető rétegeinek és típusainak meghatározása mellett behatóan foglalkoztam a tánc-családokkal kapcsolódó tánczene kérdéseivel. Az utóbbi években táncaink kelet-délkelet-európai összefüggései állnak kutatásaim előterében.

Tudományos népszerűsítő tevékenységet főként a néptáncpedagógusok képzése, oktatása kapcsán végeztem. Az ELTE Folklór Tanszékén a 70-es évek eleje óta tartok néptáncról speciál kollégiumot. Az MTA zenetudományi Bizottságának, az Ethnographia szerkesztőbizottságának, valamint a Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottságának tagja vagyok.

Külföldön (Csehszlovákia, Románia, Lengyelország, NSZK, NDK, Ghana, Belgium, Egyesült Államok) számos előadást tartottam a magyar, a kelet-európai és az etiópiai néptáncokról. A Nemzetközi Népzenei Tanács (IFMC) táncbizottságának tagja vagyok.

Budapest, 1977.

Martin György gyűjtés közben az ötvenes években (Éri Péter gyűjteményéből)

Dr. Törzsök Erika: Gondolatok a VII. Csángó Fesztivál és Európai Kisebbségek Fesztiválja megnyitójához

Hét évvel ezelőtt hívta először Jászberény városa csángó fesztiválra ven-dégeit, amely azóta az európai kisebbségek folklór fesztiváljává terebélyese-dett.

Közismert a jászok hagyománytisztelete, hagyományszeretete. Önkéntelenül is Arany János hőskölteményének néhány sora jut eszünkbe. Toldi, az ősz bajnok így pöröl a királlyal:

„...Szeresd a magyart, de ne faragd le – szóla –
-Erejét, formáját, durva kérgét róla!...”

Minden valamire való kertész tudja, nemcsak akkor pusztul el a fa, ha gyö-kerét veszik, elpusztul akkor is, ha kérgét faragják. Ha megsérül a kéreg, -úgy mondják – könnyezni kezd a fa. Könnyezik a szőlő is, ha indáját metszik. de örömkönnyek azok, mert mögötte bő termés lapul. A jó kertész vigyázza a gyökeret, kérget egyaránt, s gondja van a friss hajtásokra is.

Könnyet ejt az ember is örömeiben, és ha bánat éri. Az öröm és a bánat könnycseppjeiből születtek népdalaink, amelyek zenei kultúránk, népkölté-szetünk gyöngyszemei. A zenéhez tánc párosul, a tánchoz illő viselet tartozik. Mindez együtt az a kéreg, amely nélkül egyetlen nép, egyetlen nemzet sem létezhet.

A XX. század nem kedvezett a népi kultúrának. A modernizáció akaratlanul is az uniformizálódás irányába mozdult el. Széria dalok, tömegtáncok, konfekció öltözetek tömege készül futószalagon. Elhalványulnak, olykor el is tűnnek évszázados, évezredek hagyományok, értékek, stílusok. Felbomlot-tak, felbomlóban vannak azok a közösségek is, amelyek teremtő alkotói vol-tak egykori tárgyi és szellemi környezetünknek.

Talán a kisebbségben élők őrizték és őrzik leghatékonyabban örökségüket. Nem véletlenül, hiszen számukra sokszor ez az egyetlen eszköz az önazonos-ság megőrzésében.

Ennek az elhivatottságnak, saját értékeihez való ragaszkodásnak köszön-hetően, ma is élő kultúraként, ma is létező közösségként köszönthetjük itt, Jászberényben a színpadra lépő csoportokat, köztük a magyarság legkeletibb végén élő csángó testvéreinket, akiknek beszéde „...több évszázada elhagyott szavainkat őrzik, mintha régi kódexeink szólalnának meg. Népdalaik, balla-dáik, keserveik népzeneink legrégebbi, általunk már jórészt elfeledett for-máját idézik. Szokásaikban, viseletükben a magyar művelődéstörténet általunk már jórészt elfeledett rétegei kelnek életre”, amelyek semmi mással nem pótolható értékei nemzeti kultúránk-nak.

Kóka Rozália: „Míg táncolok, addig élek...” - (A 90 esztendő Vincze Ferenc köszöntése)

Vincze Ferencel mindössze há-romszor találkoztam. Először 1997 ta-vaszán a népdalénekes és hangszere-s szólístáknak megrendezett II. Vass Lajos Népzenei Verseny egri el-ődöntőjében. A verseny mindenkit lenyű-gőzött tiszta, gyönyörű ének-hangja, egyszerű, népi előadásmód-ja, s az arcába meredő TV kamerák ellenére is természetes, méltóságtel-jes színpadi viselkedése. Zeneileg, szövegében is értékes dalcsokra. Az 1997. április 5-én megrendezett dön-tő, majd galahangverseny főszerelő-jévé vált. Elnyerte a Vass Lajos Nép-zenei Szövetség nagydíját, a Vass La-jos Emlékplakettet.

Harmadszor a szentendrei Pütkösdí Sokadalomban, a rimóci Gyön-gyösbokrétá Hagományörző Együttes bemutatóján láthatam, mint táncost. A több, mint 50 főt számláló együttes lelkeként táncolt önfe-ledten, többször is magasba emelte táncospárját. Öröme szétsugárzott a szereplőkre és a közönségre is. Ezek a röpke, sokadalomban történt találkozások is azt sugallták, hogy egy kiemelkedő népművész egyéni-séggel találkoztam. Amit ő tud, követni való példa, megőrizni való kincs, élő hagyomány. Hívtam a Magyar Művelődési Intézet népzenei táborába, hogy tanítsa a fiatalokat, – szereplésük után a Skanzen egyik paraszt szobájában beszélgetni kezdtem vele:

– „Egy kicsit már öreg vagyok a táborozáshoz” – szabadkozott sze-liden, s mint Móricz Zsigmond boldog em-bere, csendesen mesélni kezdte az életét.

- „Én vagyok Rimóc falu legöregebb embere. Szent Karácsonykor, ha a jóisten hagyja, a kilencven évet betöltöm.”

Szegény paraszt családban született, négyen voltak testvérek. Ti-zenkét hold földön gazdálkodtak. 19 éves korában megnősült, hét gyermeket nevelt. Az ének, a tánc, a mese és a muzsika kicsi gyer-mekkorától nagyon érdekelte. Népdalait eleinte szüleitől tanulta, majd a szomszédjukban lakó híres énekes Jusztin család tagjaitól, akikről azt mondja: „ők vezették énekenben, táncban a falut”. Énekelte a libák mellett, énekelte a marhák mellett. Legénykorában járt a fonókba. A szomszéd falvakban, Mihálygergény és Nándoron is „felvette” a szép betyár-dalokat. Házasságában belépett a templomi dalárdába.

De ugyancsak szegényebbek lennének a székelyföldi, mezőszéki, gö-möri, a nyírségi, a jászsági, a kunsági, illetve a szarvasi szlovák, az eleki és méhke-réki román, a jászberényi cigány hagyományok, a montreáli Bokréta nélkül.

Úgy vélem, hasonlóan éreznek a szárd hegyek között: baszkföldön és a Kárpátok északi lejtőin is. Engedjék meg, hogy őszinte szívvel köszöntsem szárd, baszk és gorál barátainkat Szeretném hinni, hogy megőrzött és ma is elevenen élő hagyományaik, szokásaik nemcsak saját közösségeik számára jelentenek becses értéket, hanem ugyanúgy értékei az olaszországi, spanyol-országi és lengyel-országi kultúrának, s országoktól függetlenül az egyetemes kultú-rának is. Ez a sokszínűség jelenti Európát. Ez a régiók Európája. Mi, magyarok, büszkék lehetünk, hogy Szent István közel ezer évvel ezelőtt ezt írta intelmeiben Imre herceghez, fiához:

„...az egynyelvű és megszokású ország gyenge és esendő. Ennélfogva meg-parancsolom neked fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsad és becsben tartsad, hogy nálad szívesebben tartózkod-janak, mintsem másutt lak-janak.”

Testamentum volt ez, de egyben üzenet is a kortársaknak, üzenet a késői utókornak, a mának is. Magyarország – néhány rövid, tragi-kus időszakot ki-véve – mindig igyekezett követni Szent István tanítását. Itt, a Kárpát-medencében, nem is lehetett másként. Csak egymás szokásainak, nyelvének, más-ságának elfogadása jelenthet-te az itt élő népek megmaradását.

Értették és értik az évezredek üzenetét itt, Jászberényben is. Nem véletle-nül talált otthonra a Jászság szívében az európai kisebbségek folklórfesztivál-ja. Pontosan tudják a szentistváni gondolatot, hogy „...amiként különb-különb tájakról és tartományokból jön-nek a vendégek, úgy különb-különb nyel-vet és szokást, különb-különb példát hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti...”

Jászberény üzenete is ez, üzenet a térség országainak, üzenet Európának. Európában minden nemzetnek egyaránt helye van, s ugyanúgy minden ki-sebbségnek is. A kisebbség, ha otthon van, összekötő kapocs a szomszéd nemzetek felé. Legyen ez a fesztivál is ellenségkép nélküli nemzetek és ki-sebbségek új, közös Európájának az ünnepe.

Végezetül szeretném köszönetemet és elismerésemet kifejezni a szerep-lőknek, közreműködőknek, szervezőknek, támogatóknak egyaránt. Sikeres szereplést, a kedves közönségnek jó szórakozást kívánok!

Dr. Törzsök Erika a Határon Túli Magyarok Hivatala elnöke.

Rimócon 1935-ben alakult meg a Gyöngyösbokrétá együttes. Na-gyon fájta a szíve, de a hét kisgyermek mellett nem járhatott az együtt-tésbe. Négy hold örökölt földje mellé még négyet ragasztott, de ez sem volt elegendő a megélhetéshez. Járt erdőmunkára, nyaranta kapálás és szénagyújtás után, míg nem kellett aratni, kilenc alkalommal elgya-logott a 150 km-re lévő Budapestre, hogy építkezéseken dolgozzék.

A termelőszövetkezet megalakulása után állatgondozó lett, ahonnan 1971-ben ment nyugdíjba. Miután gyer-mekeit szárnyra bocsátotta, be-lépett az újjáalakult rimóci együttesbe. 27 éve alatt az együttes szerep-léseinek, kintünetésének se szeri, se száma. A hazai és nemzetközi fesztiválok állandó szereplői jelenleg is.

Vincze Ferencet felfedezték a népzene kutatók, rádiósok, s utjában a televízióban is többször szerepelt. Hálával és tisztelettel emlékezik a kutatókra, akik felvették népdalait táncait, meséit. Megkülönböztetett szeretettel őrzi Manga János népzene kutató és Martin György tánc-folklorista emlékeit.

Béres János, Csapó Károly rádiósok műsorában gyakran szerepelt. A német TV portréfilmet készített róla. Kiváló nótafa. Ismeri szűkebb hazája betyár, pásztor és lírai dalait, új stí-lusú balladait, szokásait, a népe-nekeket, faluja teljes zenei anyagát. Mint táncos, a palóc dialektus egyik utolsó reprezentáns képviselője, aki korát meghazudtoló friss-séggel táncolja ma is a verbunkot, a rimóci csárdást, csalogatót. „Míg táncolok, addig élek” – mondogatja sokszor a csodálkozóknak, akik a korát emlegetik. Több, mint negyed évszázada részt vesz az együttes munkájában. Több generáció tanulta a táncait. A környékbeli ifjúsági együttesek állandó adatköz-lője. Hangzó és filmanyagait a Zenetudo-mányi Intézet archívumában őrzik. 1997. június 1-én bemutatta a Duna Televízió a Vass Lajos Népzenei Verseny Gálaműsorában való szereplését.

Szentendrei találkozásunk óta megüzente, eljön a népzenei tánc-ruunkba. Éjjelente, ha nem tud aludni, gondolkodik, hogy milyen dalokat tanítson. Már 85 dal kezdőórát felírta.

Augusztus 19-én átveszi a Népművészet Mestere kitüntetését. Jó egészséget, hosszú életet kívánok.

Kóka Rozália

Fotó: Bimbó Zoltán

Fehér Anikó: Pentaton: Kallós Zoltán

– Alig hiszem, hogy van népzene iránt érdeklődő ember határon innen és túl, aki ne ismerné Kallós Zoltán nevét. Ő az, aki gimnazista korától gyűjti a népdalokat. Nélkülözésre, szenvedésre, de még igazságtalan büntetésre sem figyelve. Számos kötet, kazetta és lemez fűződik a nevéhez, legismertebb közülük talán a Balladák Könyve. Hogyan érzi, az a rög, amit annak idején Martin Györggyel és másokkal együtt elvetettek, milyen talajba hullott?

– Tulajdonképpen most kezdett érni a gyümölcse. Egy olyan kérdést kaptam a rádiótól, hogy haldoklik a táncmozgalom. Igaz-e?... Nem igaz. Szeretnék sokan, mert van egy réteg, aki azt szeretné, de ez nem így van. Mert akik kiöregedtek, azok viszik a gyerekeiket, és viszik az unokáikat. Van egy másik tényező is, ami nagyon fontos: sok iskolában, a tornatanítás mellett bevezették kötelező módon a magyar néptáncoktatást. Ez egy szerencsés dolog, és ez különösen most aktuális nekünk, az 1100 éves évforduló alkalmával. Tulajdonképpen ez a kultúra tartotta meg minket itt ezer évig, és nemcsak számunkra – ki-sebbségben élő magyaroknak, de az itt élő magyaroknak is fontos. Kis nép vagyunk, belesöpöntünk egy szláv-latin-germán tengerbe, és hogy megmaradtunk magyaroknak, ennek a kultúrának köszönhető. Van egy anyanyelvünk, s ehhez szorosan kéne kapcsolódjon egy magyar zenei anya-nyelv, egy magyar mozgáskultúra. Most ezt támadták nagyon sokan, azt mondják, hogy utánzás. Természetesen minden utánzás. A beszéd is utánzás. A gyermek úgy tanul meg beszélni. De ez nekünk fontos. És Európa erre kíváncsi. Ez is szerves része az egyetemes európai és világkultúrának. Én mindig és most is mindenki-nek azt mondom, hogy addig leszünk magyarok, amíg magyarul énekelünk és magyarul táncolunk, s a Nyugat erre kíváncsi. Nem véletlenül jönnek ide táncot tanulni, annyira gazdag a magyar mozgáskultúra. És egyben annyira egységes Moldvától kezdve a Dunántúlig zenei szempontból is. Nincsenek se történelmi, se földrajzi határok a magyar népi kultúrában, de a népek kultúrájában sem. Ez egy Kárpát-medencei népi kultúra, ami Erdélyben virágzott ki a legjobban, mert ott volt egy folytonosság, és van is, pont a táncmozgalmak révén. Hogy csak néhány falut említek Kolozsvár környékén, kis mezőségi falu, Vasa meg Palatka, meg Méra, hát az a helyzet, mindenhol kell egy vezéregyéniség legyen, aki felméri ezeknek a dolgoknak a fontosságát, hogy mit jelent ez számunkra, s a fiatalokat lehet irányítani és nevelni. Vidéken is egyre jobban terjed ez a szórakozási forma. Viselkedést, tartást ad az embernek, és az a fiatal, aki ide jár, merem állítani, hogy krémje a magyar fiatalságnak, legyen az munkás vagy falusi paraszt, vagy akár egyetemista, értelmiségi, ezek azok a fiatalok, akik tovább látnak és tudatosan művelik ezt. Most már nem divat, mert a divatosok már lekoptak.

– Mi egy most induló ír népzenei magazinban, a Pentatonban beszélgetünk. Kitől is kaphatnánk jobb tárrigatást és segítséget, mint éppen öntől? Mit ajánl nekünk, hogyan fogjunk ehhez? Mit csináljunk?

20 éves az erdélyi városi táncmozgalom

Kolozsvár, 1997. augusztus 10.

Ünnepi műsor: 11 óra: Találkozás a Monostor úti Táncházban

14 óra: Kerekasztal-megbeszélés a Brassai Sámuel Líceum dísztermében

17 óra: Gálaműsor az Állami Magyar Operában

20 óra: Nosztalgia Táncház és zsíroskenyér-parti az Opera előcsarnokában

– A rádió és a tévé műsorpolitikájáról nekem nagyon rossz véleményem van. Több teret kéne adni a magyar népzenei, magyar néptáncnak, ugyanis egy olyan nyugati szennyáradatot kapunk, vizuális és hangzó alakban, amitől meg kéne kímélni a magyar ifjúság agyát. Én nem vagyok ellensége a modern zenének, sem a beat-nek, sem a rock-nak, sem a feldolgozásoknak, ha abból szebbet tud csinálni, vagy van számomra mondanivalója, vagy érzelmeket ébreszt bennem, akár hangzásban, akár képben. De ha nem, akkor nem fogadom el. Én akármit nem gyűjtöttem fel. A minőségre törekedtem, úgy az anyagban, mint hangzásban, mind a szövegben igyekeztem a legjobb adatközlőket kihalászni, minél rafináltabb előadót, mert azért ezekkel az emberekkel sok probléma volt. A legtöbbjük, különösen a moldvaiak, analfabéták lévén, rögtönöznek.

– De éppen ez a különleges benne.

– Hát ez a szép benne. Vegyük például a Balladák új könyvét, ami megjelenik. Ott is elég nehéz volt összeválogatni az anyagot, a hosszú darabokat ki is hagytam, mert van fél óra is. Hát mit tudok rátenni kazettára, két dallamot, úgyhogy az nem is került bele egyáltalán a kötetbe. Nem jöhetett számításba.

– Ezek a balladák kétszer nem hangzanak el ugyanúgy, ugye? Ezek egyszeri események.

– Lesz olyan példa rá, hogy egy énekestől elhangzik A, B, C, D változat. Szerencsére többször visszatértem hozzájuk. Lesz néhány jó rögtönző készségű adatközlőtől ilyen változat. Vagy azonos dallamok többféleképpen előadva, ugyanaz a ballada 6 szótagos dallamra, meg 12 szótagos dallamra. Vagy ugyanaz a szöveg két különböző dallamra, egymás mellett, ugyanazon előadótól. Szóval sok érdekes dolog, aztán a tudósok majd rágódjanak rajta. Fontos, hogy meglegyen.

– Hetvenedik születésnapjára Kossuth-díjat kapott. Elégtétel volt-e ez a kitüntetés egy emberöltő munkájáért?

– Hogy is mondjam, ezt mások is megkérdézték, miniszteri szinten is, és csodálkoztak rajta, amikor azt mondtam, hogy igazán nem tudok örülni neki, tulajdonképpen nem ezért csináltam. Most 70 éves fejjel nem tudok örülni neki, de olyanok voltak a körülmények, hogy én ezt nem kaphattam meg hamarabb. Mindenesetre köszönettel tartozom azoknak, akik rám gondoltak, és úgy érzem, azok velem azonos gondolkodású emberek lehetnek, ha nem is egészében, de részben, és szívügye mindegyiknek a magyar népi kultúra, magyar nemzeti kultúra. Ezt kell mondjuk. Ugyan már 70 évet elrúgtam, biztos annyi sínés hátra, mint amennyi eltelt, az Isten megőriz engem attól, mert az öregedés is már teher.

(Elhangzott a Duna Televízió Pentaton, Népzenei Körkép című műsorában 1996. április 7-én.)

Fotó: Halmos Béla

Farkasfogas juhászok – Farkaslakodalom
Szűcs Sándor: Pusztai szabadok - Válogatta: Havasréti Pál

Szanaszéjjel a Sárréten, a Nagykunságban, a hajdú városokban meg istenhátamögötti tanyákon itt-ott élnek még olyan kivéülten juhászok, akik ifjonti bojtárkorukból emlékeznek amaz időkre, amikor kinn a pusztán szabad ég alatt telet a nyáj, a hosszúgyapjú magyar juh.

S mikor fedél alá, tűz mellé szorítja az embert a mostoha tél, ezek a vén krónikások előszedegetik emlékeiket, és mesélgetnek esti tanyázások idején.

Abban az időben a Sárréteket (miként neve is mutatja), valamint a kunsági városok határának nagyobb részét, de még a Hortobágy mellékét is rétségek, vagyis nádat termő mocsarak borították, me-lyeket az öreg Berettyó, a Kőrös, amarra pedig a Tisza áradásai, kiöntései bőven tápláltak.

Volt rá eset, hogy a kinn telelő nyájnak csupán a sűrű náderdők zuga, a növényi korhadástól átfült, pernyeszerű mocsári talaj – a kotu – volt a menedéke éjszakára. Ilyen védettebb helyre terelték a juhászok, s maguknak is itt gabalyítottak kerek nádkunyhót. S bizony reggelenként a vastag hótakaró alól szólították elő nyájukat. Volt karám is – nádból ültetett, kerítés-szerű köralakú építmény – de ez se igen nyújtott külön szállást, mert nem volt teteje. Ha elvértve valamilyen rozoga hodályt tákoltak össze a jóféle acélos nádból, az már úri dolog volt!

Akár így, akár úgy, csak az a valóság, hogy kinn telelő, avar mezőn élő nyájnak maga a nádas volt a védelmezője. Egybehang-zóan vallják a vén juhászok, hogy a nádasban mégolyan télen is enyhe idő volt. A két-három ölnyi magasságú elvégtelenülő náder-dők elvették az élettől a tél fogának: a hópustoló viharnak, a csont-kaparó északi szélnek.

Csak az volt a hiba, hogy a nádas nem csupán a nyájnak nyújtott védelmet, hanem legnagyobb veszedelmének, a juhászok le-gátkozottabb ellenfelének: a réti farkasoknak is. Az alföldi nádasok, a tiszai morotvák bozóttjai telve voltak ezekkel az ordas csikaszok-kal. A Sárrét járhatatlan lánypajz volt jó tanyájuk, s téli időben korgó böndővel, csorgó nyállal onnan széledtek szét. Mihelyt bealkonyult, csapatosan jöttek leselkedni a karám, a szélingatta nádhodály kö-zelébe. Az időtördelt nádas szélén meg a hófúvások orma közt la-pultak. Csalta őket a juhszag, amit hihetetlen messzeségből meg-éreztek. A juhaggyú volt számukra a legjobb falat. Ha közé ronthattak a nyájnak, csúnya pocskékolást vittek véghez.

A zódonyi Varju-zugban nagy a kár,
A Papp András karámjába farkas jár,
Szép kövér juh itt is, ott is párjával,
Báránnyérrel van befestve a nádfal.

A sziporkázó csillagok alatt, a hó tetején strázsáltak a bojtárok meg-megkerülve a karámot, a hodályt. Nádkévékből, nádcsőmörből rakott nagy tüzet lobogtattak egész éjszakán át, a csikaszok ijesz-tésére. Míg lángolt a tűz, addig kushadtak ezek a veszedelmes fér-gek, de ha lelohadt, vagy elhordta a szél a hó tetején, akkor bátrabbak lettek. Orrukat előre nyújtották, ínnyüket felhúzták hosszú fogaikról, kettőt-hármat csaptak a farkukkal, két első lábukkal dob-bantottak, – erről tudta a pásztor, hogy egy szempillantás csak, és már támadnak.

Hét farkas járt Hodályzugban,
Éppen az én karámomban.
Derék gyerek a bojtárom,
Mégis megesett a károm.
Három juhnak bőrét szabták,
Háromnak a fejét hagyták.
Megérne vagy hatvanhatot,
Gazdám úgy megpirongatott.

Mert a farkastámadás – vagy amiként a régiek mondták: a farkaslakodalom – kár nélkül nagyon ritkán esett meg. Bár a kime-netele általában attól függött, hogy milyen ügyesen fogtak a nyak-örves nagy fehér komondorok, s milyen kezekben volt a táblás rézfokos és a súlyos ólmosbot. Nagy csúfság volt már az, ha a farkas elevenen elvitte a birkát! Fogaival megfogta nyakán a gyap-jút, és úgy vezette maga mellett hátulról csapkodván lompos far-kával. Még emilyen-amolyan nádfalon, gerágyán

is keresztlül ugra-tott vele. De ahol méltó fogadtatásban részesültek, ha nem éppen kártétel nélkül bár, de eliszkoltak onnan, s a vér szagán felindulva egymást marták össze.

Hajdanában a sárréti juhászok valahány farkast kinyújtóztattak, mind-egyiknek kihúzták a szemfogát, felfőzték és a derékszíjon fityegtetve díszlegetek vele.

Egyszer egy kevély legény akart elszegődni az öreg Víg Sámuelhez. Szép pillangós kizsír (vagyis bicskahüvely, taplótartó er-színy és csiholó acél) lógott a derékszíján, s nem kevesebb, mint huszonöt farkasfog csörgött rajta. Igenám, de Samu bátyánk ökel-me a nádasok közt a juhnyáj mellett cseperedett fel, ott is vénült meg, s híres farkaskergető volt nemcsak a Sárréten, hanem az egész három-földön. Mármint a Nagykunságot és a Hajdúságot is emehhez véve. Mindjárt kíváncsi lett rá, hogy vajon a huszonöt fog közé nem vegyült-é véletlenségből legalább egy „hamis”. Nem elé-gedett meg az ékes fűzér látásával, hanem kezébe vette, mint pap az olvasót. „Hát szép egy kaláris fiam! Osztán mond el már, hogy-mint tettél szert rá, hiszen ráérünk...” Bizony, a vén róka, szemek-ként szedte a fogakat! Hát evvel meg evvel hogy is történt csak? „Ne sajnáld a szót, fiam, hiszen tudod én megnyit komáztam ezekkel az ordasokkal!... Úgy szeretem a híruket hallgatni, akár húszes-tendős koromban a muzsikaszót!”

Ez volt ám csak az ekzámén! Úgy megforgatta kéréseivel a nyalka legényt, hogy még a gatyá is majd leizzadt arról! Mert hu-szonöt cifra történetet kitalálni talán még nehezebb, mint ugyanannyi farkast valóban kinyújtóztatni. De mégha legalább látatja lett vol-na! De nem lett. Mert végezetül így állította ki részére a nyúlpasszust: „Hát, szépöcsém, csak ne volnék ilyen fene válogató természetű! De, tudod, megkötöttem magam, hogy ezentúl csak olyan bojtárt fogadok magam mellé, ehhez a fíregjárásos karámhoz, amelyiknek egytől egyig kani-farkas foga van. Éppen az a hiba, hogy ezek közt meg húsz koca-farkasé.” Értett a szóból a huszonöt-fogas legény, de nem azért volt az, aki volt, hogy ennyi elég legyen neki. „Hát a koca nem úgy fogja a bárányt, mint a kani?” - kér-dezte, de nem járt jól vele, „Biz éppenséggel úgy fogja az, hé! Csak a kanit nem úgy kell fogni, mint ahogy te fogtad ezeket a kocákat, hanem elevenen!” Erre aztán el-somfordált, mert már a bojtárok is odaszóltak neki: „Komám, nem együtt bojtárkodtál te Pócsi Peti-vel?”

Híres juhász Pócsi Peti,
Farkas nyakát kitekeri,
Kettőt tesz gatyaszárába,
Kettőt inge derekába,
Ötödiket nyakba veti,
Hatodikat most tekeri.

Peti volt az, aki a rétből összeszedte a farkas-dögöt, s hőzön-gésre készen odaállított vele számadója karámjához. Igenám, de a farkas-döggel megvadított, éppen szendergéssből felriadt komon-dor hirtelenében nekiugrott, és jó félmaroknyi húst kikapott a déli felébből. Erre mondta az öreg Csák, bajomi számadó juhász, hogy még a kutya is ki tudja válogatni. „Sok farkaslakodalomban voltunk már mi, osztón hamarosan megmond-tuk akárkiről, hogy hát ő megnyit táncolt benne.”

Bojtárfogadaskor a hatalmas erejű Gombos János hortobágyi ju-hász számadó mindig rázendített arra a régi nótára, amelyik úgy sorra szedi a bojtári teendőket, mint valamely kontraktus. Szépen, öregesen kacskaringózta a kótát a bojtár fattyúk füle hallatára.

Résen légy, kedves bojtárom,
Hogy ne essék semmi károm,
A béredet megfizetem,
Őrizzed a becsületedem.

Őrizője légy nyájamnak,
Tolvajok ne orozzanak,
Farkas meg ne pocskéolja,
Nádasba el ne rángassa.

Mert a farkas kura féreg,
Megesz miatta a méreg,
Hogyha rákap a nyájamra,

Koldus leszek Szent György napra!
Bengecsek, Zádor-rétje, Tolvajos ott voltak egymás szomszédságában.
Nagyon alkalmas helyek voltak ezek annak a juhásznak, aki a farkasok szemfogát gyűjtötte.

De Bende még ennél is jobb tájra hurcolkodott, le a Sárrétre! Egyidőben a füzesgyarmati földön, a Monostorban tanyázott. Kunyhója, karámja köröskörül volt tűzdelve farkaskoponyával. Nem egy derék juhászember nevelkedett itt, mint bojtárgyerek. Holdvilágos éjszakákon néztek rá a karók végén fehérülő koponyák, ő meg azt leste, mikor, hogyan szaporíthatná a számukat. Az öreg Zagva juhász beszélt, tőle hallottam Bajomban, hogy az idősebbik Csák is ott bojtárkodott valamikor, ennél a kidíszített karámnál. Nem is kellett annak ólmosbot, se fokos a farkas ellen. Egy kés csak, s úgy elnyisszantotta a nyakát, mint asszonyok a csirkének. Nemcsak töréskedett, hanem különféle cselvetéseknek is nagy mestere volt. Kosbórt húzott magára, és sötétedéskor négy-kézlábra ereszkedve a karám mögött, meg a nádas széli bozótos-ban csalogatta a farkast. Ámde mielőtt belevásott volna a friss bőr szagától csábult farkas húsrá vágyó foga, borotvaéles kése torkát metszette. Egyszer a Farkasérközben három ordást fektetett a kunyhó elébe. Öreg számadó volt már akkor. Azt kérde di tőle az egyik bojtár: „Nem húzza ki, kelmed, a fogukat?” Erre kiránt ökelme a szűre ujjából egy hosszú füzért: „Ládd-e, – azt mondja – húztam én ki legénykoromban eleget, Monostorzugban. Többet ér már ne-kem a bőre, fiam.” Mert ne higgyük, hogy a farkasnak csak a fogára pályáztak! Az öreg Süveges Mihály fejből diktált le egy régi rigmust, s abból ki-tet-

Szerényi Béla: Padkaporos történetek

A Tisztelt Olvasó – ahogyan azt már e sorozat-ban megszokhatta – újabb epizódokat ismerhet meg a Dél-alföldi tanyavilág lakóinak életéből, Az alábbi történeteket Sinkó János (1902-1994) csongorádi tekerős mesélte Bartha Z. Ágoston-nak és Sáringer Kálmánnak 1984 szeptember 6-án.

„Hogy volt egy lakodalom régen? Hogyan fogadták magukat?

– Hát például valahogy valamik lakodalomba elmentünk. Például mondom azt, hogy Rókusnak a testvére esküdött. Az öccse. Akkó a me-nyasszonyos házhó megfogadtak bennünket mu-zsikálni, oszt mikó az esküvőtű kigyűttek, mink akkor odamentünk, akkor ahogy kigyűttek, má muzsikaszóval fogadtuk őket.

– Hogyan fogadták meg magukat?

– Rókusnak az öccse fogadott minket. Rókust ugyan nem fogadta, mert bátyja volt, testvérek voltak, hanem szóltak nekem, hogy elmék-e, hát persze, hogy elmentem.

– És előre megállapodtak az áraban?

– Nem, nem. Nem költött nekünk árat fizetni, mer összehántak annyit, hogyha kialakodott bé-rünk lett volna, akkor se lett volna több. Mer hullott a forint, úgy mondom, ahogy van. Meg a húzfilléres, tízfilléres kinél mennyi. Rókusnak az összes arcát – nem tom nem mesélte-e vélet-len – így a homlokára megnyalzták azt az öt-venfillérest vagy azt a tízfillérest, ami csak az összes arcára belefért, ráraggatták. Muzsikálás közben!... Muzsikáltunk, oszt Rókus lent volt a táncosok közt, én meg fönt ültem, a kuckónál volt, igen csak olyan dobogón voltunk ottan, én ott muzsikáltam. De hát mindegy volt, mert tud-tuk, szóval annyira össze voltunk szokva, hogy hát amikor nótát akart változtatni, csak arra né-zett, már tudtam mindjárt, hogy mi vót...
Na aztán akkó elmentünk oda a menyasszo-nyos házhó, a Rókus öccsinek a menyasszonyá-hó, kigyűttek ott az esküvőtű, akkor má fogad-tuk tekerő – klárnéval őket, akkó mentek be, bekísértettük őket, akkor osztá muzsikáltunk mink nótát, ha gyűtt vendég, akkor a vőfény le-állított bennünket, oszt mikó el-mondta a mondókáját, akkó megest muzsikáltunk tovább.

– Aztán hogy volt tovább ott a lányosháznál? – Ottan mikor már megvót az, hogy na most-má gyűttek a menyasszonyér, akkor oszt kikér-ték a menyasszonyt, mink meg kikísértettük őket, akkor megest fölültünk mink is a kocsi-ra, akkó muzsikáltunk, de ha olyanok voltak a lo-vak, akkó a muzsikaszt nem engedték. Ha a lo-vak ugráltak, akkó le kellett állni, mert ki akart törni a ló a muzsikaszó miatt ... Előrementünk, akkó mikó odaértünk a vőlegényes házhó, ott mink megest üzem-képesen fogadtuk őket. Beki-sértettük, akkor oszt abbahattuk... A vőfély szólt, hogy hagyjuk abba, akkor beköszöntötte a vendégséget, aztán mikor elvégezte a beköszön-tést, akkor oszt volt egy rendes nóta. A lassú csárdás.

– Mennyi ideig tartott egy ilyen nóta?

– Nem vót kiszabva, meg attó függ, mine-künk milyen kedvünk vót a muzsikálásná. Hát elejibe ugye bor vót, mink is muzsikáltunk ked-vűnkéből, majd úgy vót, hogy egyhúztomba tán végighúztuk vóna. Hát abba bele vótunk akkor szokva, fiatal voltam én is hát ugye bolondja voltam a muzsikának, úgy mondom, ahogy van.
– Meg se állt közbe, úgy muzsikált végig?
– Volt úgy hát, hogy fölhattunk vele. Például muzsikáltunk egy hosszú nótát, akkó fölhattunk vele. Még kedve vót a vendégnek, akkó „Húzz rá, van még benne”, akkó odagyűtt egy másik, ammeg má megtoldta avval a forinttal, mer a fo-rint

szik, hogy ezeknek a híres farkasfogas juhászoknak a bőre is szükségük volt. Azt mondja:

Bolygok a nyáj után a tippanos fűben,

Farkasok lesnek rám a nád közt az érben.

Ne ott lapuljatok, gyertek ki, ha mertek,

Hej, az anyátokat! – ónosfámnak mentek!

Úgy is kellene más új, kacagányt szabni,

Ezt az ócskát rólam Újhelybe küldeni.

Mert lebeg az ingem, a szél hűvösöcske,

Gatyámba is benyúl, mint a jó menyecske.

Van egy régi huncutkodó nóta a juhászok és a farkasok hada-kozásáról. Bizonyosan nem juhászok költötték. Haragudtak is érte, nem szívesen hallgatták. Én azonban mégse állhatom meg, hogy ne ezzel kössek kungörcsöt írásom végére:

Szegény juhász azon búslakodik,

Nyája körül farkas ólálkodik.

Farkas is, maga is, sok lesz így egyszerre!

Nem marad a nyájából, viszik Szegedébe!

Mikor aztán a múlt század derekán az alföldi mocsarakat lecsa-polták, a náderdők kiszáradtak, a nádi farkasok szapora népe is kipusztult. Elhaltak a farkasfogas juhászok is, nemsokára hírük se marad. Fejfájuk szövege e néhány soros írás.

volt akkó a legnagyobb költőpíz, vagyis így mondom, nem a legnagyobb költőpíz, hanem hát aki már forintot adott – mer nyolcvan fillér volt egy napszám akkor csak –, má jó volt.

Akkor vagy a klárnétosnak a zsebibe, vagy pedig így, amit mondok, hogy a lakodal-mat mu-zsikáltuk, oszt Rókusnak az összes arcát... Meg-nyalazta azt a húzfilléret, odanyomta, ottmaradt. -Volt oszt má, hogy annyira izzadt Rókus, le-esett, akkó fölvettek, az aki odaadta neki, fövet-te, aztán a zsebibe tette. Rókusnak a zsebibe, nem a saját zsebibe... Oszt akkó volt olyan, hogyhát muzsikálás közbe fizetett vala-ki, oszt akkó mondta, hogy ezt húzzák-e. Akkor azt rá-fogtunk arra, azt muzsikál-tuk. Aki tudta jární, járta, aki meg nem tudta, az leült párostul. Ak-kor oszt bele-unt, akkó meg amaz hozta a forin-tot, hogy most már azét öneki muzsikáljunk... Most elnézném a fiatalokat, e . Mer volt lako-dalmunk is nemrégén. Az unokám-nak a lakodal-ma volt. Hát lássa, a mostani fiatalág... nem úgy táncolnak, mint mink annak idején. Egy-másnak ugrálnak, ellökik egymást. Valahogy én-nekem olyan furcsa ezt látni is.

– Na aztán mesélje tovább. Meddig muzsikál-tak?

– Ameddig vendég vót, így mondom ki. Vót, hogy másnap tíz óraker ment szét az utója. Még olyan is előfordult, hogy mikó elmentünk on-nan, elkísértettük, együtt mentünk az úton, oszt az egyik leüt. Leüt a gyalogút szélére, elkezdett így tápiskolni, mink meg ott muzsikáltunk. Vol-tunk vagy ötten ott, nem csak mink, és azok aki-ke kísértettünk, akkó körbe leüték, oszt ott mu-zsikáltattak velünk megest...
Vót, hogy majdnem azt mondhatom, vótunk mink kilencen cimborák. Barátok, legénykori barátok, a mindkilencen avval egy testvérek let-tünk vóna. Vót, hogy egyik helyen, termellőné, kilenc hektó must lett. Szürettű húsvétig azt mink ki-lencen megittuk! De hát mi vót? 12 fil-lér vót egy liter bor. Vót, hogy nem vót egy fil-lér se egyőnknl se. Elmentünk, aztán adta a bort, majd meghozzátok, fiam.

Tudták, hogy nem maradtunk nekik adósok. Mikó muzsikál-tunk, az is előfordult, hogy tényleg, nem költött nekünk píz, elmentünk muzsikálni kedvűnkéből, szóval úgy, hogy a cimboráknak, mert mink igen csak úgy kilencen voltunk, az rendszeren egy bál volt-.

Sokszor előfordult, hogy így lent muzsikál-tunk, osztó hát mikó jókedve lett a komának, akkó odagyűtt, belém tántorodott, tánc közben meglökték egymást. Belém tántorodott, megűtte a kulcsot, leszaladt a húr. Akkó emitten má ide intetem a társnak, oszt akkó ő ott fűrt, én meg csak odafigyeltem valamennyire úgy, annyira megvót akkor a zenehallásom, úgyhogy odavet-tem, nem vált ki nagyon a stím a húr közül, hogy valamennyire odavágot, akkor oszt még, vége nem lett a nótának, úgy muzsikáltunk.

Namostan egy alkalommal ott is úgy jártunk, disznótort muzsikáltunk.

Az lett a nóta vége, hogy ott is a koma belém dütt. Ahogy muzsikáltam, így ahogy lent ültünk, ammeg belém ült, a tekerőmre dütt. Én meg mé-regbű, tényleg méregbű, oda ellöktem. Az meg nekibukott a testvérjinek. Az meg odanézett – puff – odab...ott a bátyjának. De oszt akkó olyan veszedelem lett ebbű, hogy az embert, aki rámdűt a tekerőre, azt kivitte a felesége, az öc-cse, az meg nagykest markolt, oszt ahogy he-húzták az ajtót, az öccse meg a nagykest bele-vágta az ajtó-félfába. Erre abbahattuk a muzsikát. – Mit csináltok te eszetlenek? – Nem látod, hogy nekem ugrott?

Elsoroltam nekik oszt, hogy mi történt. Aztán, akinél a kés volt, megnyugodott, azt letette. Ilyesmí is előfordult a bor miatt.” (Fotó: Szerényi Béla)

Antall István: Elfogyott a levegő - A táncházmozgalom krónikása, Bankó András meghalt

Este még Berecz Andrissal odaengedtek ágyához. Elkéstünk. Csöndesen és tehetetlen tévovassággal állodogáltunk gépekre feszített if-jú barátunk teste mellett. Már akkor elment, pedig csak éjfél után fogyott el a levegő körül-lötte. Talán úgy öt esztendeje azzal biztatták orvosai, hogy ez nem rák. Biztatták őt, szüleit, testvérét, pedagógus feleségét, három kicsi fi-át, akik közül legfeljebb a legnagyobb érthet-te, mi történik.

Csöndesebb, szerényebb, kedvesebb újsá-gírót nem ismertünk nála. Neki mindegy volt, hova ír. A Magyar Ifjúságban, az Új Magyar-országban, a Magyar Rádióban, a Magyar Narancsban vagy Duna-menti helyi újsá-gokban, a (táncház)mozgalom lapjában, a MAG-ban is a népzene és a zene körül szerveződő élet foglalkoztatta. Munkájában, tájékozódá-sában az sem akadályozta, hogy Dunaegyhá-zán telepedett le. Onnan vitte a kicsi Trabant újabb és újabb eseményekre, tánc házi találko-zókra – határon in-nen, s túlra. Legfontosabb, s talán legismertebb műve immár a Muzsikás évtizedek, a Muzsikás együttes és Sebestyén Márta kapcsolatát földolgozó kötete marad, de valahányan ismertük, tudtuk, hogy novel-lárlól, regény-ről álmodott, kéziratok, kazetták, fényképek, könyvtervek maradtak utá-na. A Magyar Rádió népzenei portréműsora méltó földolgozása ezerszínű érdeklődésének, amely a népzene-től a dzsesszig, a klasszikus zenétől a kí-sérletező zenei műhelyekig terjedt, s med-dig még.

1960. július 28-án született, s 1997. június 19-én úgy ment el, hogy egy pillanatig sem adta föl. Élni akart, dolgozni. Emlékkoncertté válik immár a Budapesti Művelődési Köz-pontban szerveződő június 29-i találkozá-sunk. Aki ismerte, szerette – ott lesz bizonyo-san. És szólni, szólni fog a zene:

Budapest, 1997. június 19. hajnali 5 órakor

*A koncertet későbbi időpontra – valószí-nűleg 1997. november 30-ára (András nap), vasárnapra – halasztották a szervezők.

Ménes Ági: Levél Andrásnak

Utolsó levél írom Hozzád.

Van annak vagy másfél, két éve, mikor egy al-kalommal elpanaszoltad: gyakran nem válaszol-nak a leveleidre, ritkán kapsz telefont, néha már úgy érzed magad, mint egy hajótörött. „Vigyázz András, mert én nagy levélíró vagyok!” – figyel-meztettelek. Valahogy így kezdődött.

Eleinte hetente, aztán egyre sűrűbben válto-tunk levelet. Volt úgy, hogy meg sem vártuk a má-sik választát, máris postáztuk a következőt, annyj mondanivalónk volt egymásnak.

S hogy miről szóltak ezek a levelek? Gyógyulásról, költészet-ről, irodalomról, Mu-zsikáról és muzsikáról, po-litikáról, családról és minden másról, amit fontosnak tartottunk éppen elmondani a másíknak. Te novellákat küldtél és csi-csókat, én meg újságcikkeket, kazettákat, CD-ket.

Azon kevesek közé tartoztál, akik tudták, hogy Éri Pityunak népzenei műsora van a Tilos Rádió-ban. Sokszor Te hívtad fél a figyelmet erre vagy arra az előadóra, zenekarra. Én meg bőszen másol-tam Neked kazettára a műsorokat. Szeretlél volna a Lantos Ivánnal, Balancsuval, Neti Sanyi bácsi-val készült interjúkból mazsolázní is a folkMAG-nak. Erre már nem volt időd. Be akartuk bizonyí-tani, hogy a távolság legyőzhető, és postán keresztül is lehet együtt dolgozni!

Michele Montanaro-ról szóló könyvedet elké-pesztő tempóban írtad meg. Gondolom, versenyt futottál az idővel.

„Számomra a nap legszebb szakasza, amikor kimosakodva, jóízű reggeli után leülhettek egy tisz-ta írólap fölé, vagy átnézhetem az előző napi kéz-iratot, s bepötyögtetem a gépbe.” – írtad egyszer.

„Az én Európám az a Maneszes mondatfüzé-s és összes szemüvege (örömesen haladtam a hege-dülésben), meg az Árus félek zenéje, Kallós- Mar-tin híre a hagyományban s az a világvé-p, amit a paraszti gondolkodás őriz.” – írod máskor.

Amikor meggyötört szervezetet újra és újra megpróbálta visszafordítani vagy visszaverni a be-tegséget, akkor meg ilyen mondatokat vetettél pa-pírra:

„Ha az ember hinni akar, akkor bele akar ka-paszkodni valamibe, bármibe, főleg, ha halál-fél, s ilyenkor (szó szerint!!!) eszeveszetten kapaszkod-ik, kapaszkodik; nem látja mibe, csak ez a görcs van, hogy ott a gödör szé-le, én meg még itt akarok maradni öt évre, még egy könyvet megírok, jó, ak-kor legalább egy utolsó tejfölös csirkepaprikás erejéig.”

Ameddig tudtál, maradtál. Megírtál két köny-vet, számtalan újságcikket, lemezkritikát, novel-lát, és irthagytál több tucat gyönyörű levelet.

„Nálam ez nem bélyeg-kérdés, hanem egy iro-dalmi műfaj ápolása; meglepjük vele az utókort, hogy ebben a szétfaxolt világban van még két sü-sü, aki oldalakat körmöl tele, mert fontosnak véli. (...) Éljen a levélírás! Éljen a levélolvasás öröme!”

Úgy búcsúozom András, ahogy leveleim végén szoktam:

Hah! Ifjú, szívem telve indulattal!

Ménes Ági

Budapest, 1997. június 19.

Hamar Dániel: Bankó Andrásnak - „Elment a madárka, üres a kalitka...”

Hogyan tudnám azt a gyászt, amit itt érzünk a ravatalodnál, András, en-nél szebben kifejezni. Itt-hagytál bennünket: szüleidet, nővéredet, felesé-ge-det, kicsiny gyermekeidet, rokonaidat és minket, barátaidat. Még 37 éves sem voltál.

Mint író, újsá-gíró, könyvedben azt írod: „A népzene olyan, mint az irány-tű, mutatja a helyes utat.” András, te ezt követted. Erről szólnak írá-said is. Újsá-gíróként a népzene, néptánc leghitele-sebb, értő, érzékeny króni-kásává váltál.

„Elment a madárka, üres a kalitka...”

András! Szeretted zenekarod, a Muzsikás, Se-bestyén Márta és a többiek nevében búcsúozom tő-led. Reménykedtünk, hogy erre a pillanatra nem kerül majd sor, hogy legyőzöd a betegséged. Re-ményeinket táplálta élni akarásod, és az is, hogy fájdalmaidat, szenvedéseidet elrejtetted előlünk. Mi mindig az életvidám Bankó Andrást ismertük.

Szinte az utolsó percig dolgoztál. Emberséged, jó-ságod, szerénységed, a magyar kultúra iránti el-kötelezettség összekötő kapocs volt más né-pek kultúrájával. Hiszen újabb, épp most befejezett, még meg sem jelent könyvedet is egy franciaor-szági okcitan zenésről írtad.

„Elment a madárka, üres a kalitka...”

Hogy mennyire üres, azt csak most fogjuk meg-tudni.

„Elment a madárka, üres a kalitka...”

András! Nyugodj békében.

Elhangzott Bankó András temetésén, Dunaegyhá-zán, 1997. június 25-én.

Bankó András: Önéletrajz

1960-ban születtem Budapesten. Rövid építész-hallgatói időszak után 1986-ban szereztem diplomát a Budapesti Tanítóképző Főiskolán. Dolgoztam se-gédmunkásként, népművelőként és – általában kül-sős – újsá-gíróként. Munkáim szinte kizárólag kultu-rális témát érintenek, zömét a tánc ház, a parasztha-gyomány kérdésköre teszi ki, s a fön-nmaradó rész-ben is meghatározó a zene (pl. a jazz). Cikkeim –többek közt – az alábbi lapokban jelentek meg: Esti Hírlap; Film, Színház, Muzsika; Hítel; Magyar Hír-lap; Magyar Narancs; Polifon; Polip; Staféta; Új Magyarország; Új Tükör; továbbá két vidéki lap hasábjain publikáltam rendszeresen. Ezekon kívül a Né-p-művelés közölte „Céger” című sorozatot, a Ma-gyar Rádióban hangzott el néhány írásom és az If-júsági Szemlében megjelent „Péter nem sziklára, Laki-hegyre épített” című szociográfiámat átvette a '87-es Magyar Mozaik (Írószemmel). A Magyar Nemzet szerződé-ses munkatársa voltam '88. X.01. és '89. XII. 31. között, valamint a Magyar Ifjúság alkalmazott hivatásosként a megszünte előtti hónapokban.

Okulva „sikereimen” 1990-ben családommal vi-dékre költöztünk, ahol a Dunaföldvár nevű kétheti lap főmunkatársa lettem '93-as rokkant-nyugdíjaz-tattatásomig. Az utóbbi időkben a Kapu és az Or-szá-gépítő közölte cikkeimet, indulása óta a Folk-MAGazin főmunkatársa vagyok. 1994-ben Muzsikás évtizedek címmel adta ki könyvem a Kós Károly Alapítvány.

Felésegem logopédus, három gyermekünk-ből kettő már iskolás.

Kelt Dunaegyházán, 1996 szeptemberében

Felhívás

A Tánc ház Alapítvány felhívással fordul a tánc házmozgalom minden tag-jához - zenészekhez, táncosokhoz, kézművesekhez, szervezetekhez-, hogy ki-ki lehetősége szerint támogassa adományai-val Bankó András nehéz helyzetbe került, támasz nélkül maradt családját . Segítő megértésüket köszönve várjuk átutalásaikat a következő számlaszámra: 11701004-20171625, vagy rózsaszín postai csekken a Tánc ház Alapítvány posta-főcímére (1255 Bp. Pf. 153). Kérjük, a közlemény rovatba írják be: Bankó András családjának

A Magyar Művelődési Intézet

Táncház--népzene '98 címmel pályázatot hirdet népzenei együttesek, hangszeres szólisták, énekesek számára. Ezzel lehetőséget kívánunk biztosítani ahhoz, hogy a népzenei mozgalom legszínvonalasabb zenei produkciói CD lemezen és műsoros kazettán megjelenhessenek és élő lemezbemutató koncerten bemutatkozhatnak. A beérkezett pályázatokat szakmai bizottság bírálja el, amely pályázaton kívüli produkciók meghívásával is élhet. A zsűri a színvonalas pályázatok előadóit egyúttal nívódíjban is részesítheti. Pályázni hagyományhű, népzenei anyaggal, illetve népzenei feldolgozókkal lehet. A pávakörök, a népi együttesek, a citera-zenei mozgalom együttesei, a hagyományörző előadók és a hivatásos ze-

neszerzők tevékenysége nem tartozik pályázatunk tárgyához, így felvételeiket nem tudjuk fogadni. A kazettán beküldendő hangfelvételek időtartama együtteseknél max. 30, szólistáknál max. 15 perc lehet. Kérjük az előadók nevének és a műsorszámok címének, időtartamának, népzenei feldolgozás esetén a szerző személyének feltüntetését is. A pályázati kazettákat archiváljuk. A felvételeken közreműködő előadók költségtérítésben részesülnek, a hanghordozókból tiszteletpéldányokat kapnak. Beküldési határidő: 1997. november 15. Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztálya, 1011 Budapest, Corvin tér 8.

Martenica

1985 óta kétfévente szervezik meg a Néptánc Világfesztivált, a legnagyobb nemzetközi népzenei- és néptánc találkozót. Az idei, sorrendben hetedik rendezvénynek ismételten Palma de Mallorca adott otthont. Az öt kontinens 34 országát 51 együttes képviselte. Az öttagú nemzetközi zsűri a tánc mellett értékelte a zenei kíséretet és a táncosok viseletét is. E három összetevő alapján ítélték oda a VII. Néptánc Világfesztivál fődíját a Martenica táncegyüttesnek, mely Bulgária és Magyarország képviseletében vett részt a versenyen. A részvételt a Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, a Magyarországi Bolgárok Egyesülete és a Fővárosi Bolgár Önkormányzat is támogatta. D.L.

Idén a Budavári Palota körül: Mesterségek Ünnepe

1997. augusztus 20-24. Kézműves mesterségbemutató, népzene, néptánc, népművészeti kirakodóvásár, vásári komédia, artisták, utcaszínház, mesterek felvonulása, kenyérszentelés, külföldi ételek, gyerekprogramok, táncház. Belépőjegy: 200 Ft, kedvezményes jegy: 100 Ft. Információ: Népművészeti Egyesületek Szövetsége Telefon / Fax: (1) 214-3523

Civil Rádió

Budapest, URH 98 MHz

Csütörtök, páros hét 13.00-14.00: Hakuna Matata - az afrikai kultúráról. Miriam, Pákay Viktória, Tünde.

18.00-19.00: Kelta zenei óra. Szerk.: Csernyus Lőrinc.

Csütörtök, páratlan hét 13.00-14.00: Utak a hagyományhoz. Szerk.: Sztanó Hédi, Pákay Viktória.

Péntek, páros hét 18.00-19.00: Népzenei barangolás. Szerk.: Várnagyné Papp Ildikó.

Péntek, páratlan hét 18.00-19.00: Magyar népzene. Szerk.: Botlik Zoltán.

Szombat 17.00-17.30 Esték a Fonóban. Szerk.: Mezei Péter

Kobzos Kiss Tamás, a konferencia szervezője üdvözölte a megjelenteket, ismertette a konferencia megrendezésének körülményeit és tervezett programját. Elmondta, hogy az új budakalászi Faluház azért is jó helyszín, mert itt művészeti iskolát kívánnak létrehozni, melynek erős népzenei (ezen belül nemzetiségi is) iránysága lenne.

Elsőként Dr. Sárosi Bálint népzenekutató előadását hallgatták meg az érdeklődők, melynek címe „Mit adhat a népzeneiskola növendékeinek?” volt.

Elsősorban a tanítás célját kell meghatározni, mit akarunk elérni otthoni vagy színpadi muzsikálásra készíteniük fel? A technika mellett más dolgok is fontosak az autentikus játékhoz, a népi kultúrában jártas növendékeket kell képezni.

Hangzó példák segítségével érzékeltette a megközelítés bonyolult voltát, az árnyalatokban való eligazodás fontosságát. Felhívta a figyelmet a népies dalokra, a szomszéd népek zenéjére.

A népzene finom szerkezetét csak a XX. század zenetudósai kezdték ki-elemezni. A múlt században kották alapján kialakított, torz kép létezett.

A népzene ismerete ugyanolyan értékű, mint bármely más művészeté, az identitáskeresésben fontos szerepe van, általa közelebb jutunk a magyar nyelvhez, a magyar gondolatvilágához is. Be kell építeni a kultúrába belőle mindent, amit lehet.

A nagy sikerű előadást hozzászólások követték.

Agócs Gergely az egyén-közösség-tömeg problémát érintette. A közösség szerepe háttérbe szorult, az egyén és a tömeg került előtérbe. Nem elég a technikát tanítani, az egész kultúrát meg kell ismertetni a növendékekkel. A művészet nem azért van, hogy elbódítson, hanem hogy eszméltesen.

János András az eredeti előadásmód megközelítéséről beszélt (megfigyelés-leírás-reprodukálás). Az első lépés az igényes gyűjtés, erre elődeink mintát adtak. Az élő előadásmód helyes megfigyelésével a népzene mint nyelvet kell elsajátítani.

Borsi Ferenc a népzene társadalmi terét elemezte. A hagyományos kö-zösségben megvolt a szerepe, a mai átlagember már nem tartja a műveltség szerves részének a népzene, néprajzot. A növendékeknek meg kellene ismerni a népzeneelméletet, a népzeneoktatás történetét, és a színpadi szereplés elméleti és gyakorlati tudnivalóit is.

Ezután Csébfalvi Éva (a Magyar Zenei Tanács főtákará) korreferátuma következett. Beszámolt az egész magyarországi zenei életet átfogó szervezet tevékenységéről. A zeneoktatási, és szűkebben véve a népzeneoktatási területtel a Zeneiskolák Szövetségén, a Zenetanárok Társaságán, a Népzenei Társaságon, a Táncházzal Egyesületen, valamint az ISME és a Jeunesse ma-gyarországi szervezetén keresztül tart kapcsolatot. Összesen 36 intézmény tagja a Tanácsnak. Feladatai: törvényjavaslatokat, kitüntetési javaslatokat tesz, információkat továbbít, folyamatosan figyeli és észrevételezi a zenei életben jelentkező anomáliákat.

Különös figyelmet fordít a szervezet a speciális zenei nevelési feladatok-ra az Európai Zenei Tanács égisze alatt.

Részletesebben ismertette Csébfalvi Éva azt a Yehudi Menuhin koncepcióján alapuló, „MUS-E” elnevezésű programot; amelynek nálunk a VI. kerületi Erkel Ferenc általános iskola adott helyet. Az értékközpontú program átlagos képességű, hátrányos helyzetű gyerekekre szabott, toleranciára nevel a zene és más művészetek segítségével. A tanárok („animátorok”) egymással szoros kapcsolatot tartanak. Fontos az improvizáció, a néptánc, az európai népek és különösen a szomszédos népek, magyarországi kisebbségek zené-jének megismerése.

A Zenetanárok Társaságának elnöke, Gonda János helyett (aki betegsége miatt nem lehetett jelen a konferencián) a szervezet választmányának tag-jaként ismertette a Társaság (népszerű nevén ZETA) tevékenységét is. A Magyar Zeneiskolák Szövetségével ellentétben (amely az intézményeket fogja egybe) az egyéni zene-pedagógusokat tömöríti. Fontos feladatának tartja a zeneoktatáson belül jelentkező újabb irányzatok felkarolását, kurzusok tartását. A Társaságon belül önálló tagozatok működésére van lehetőség, mint pl. a pécsi (Apagyai Mária zenetanár és Lantos Ferenc képzőművész által vezetett) Komplex Művészeti Tagozat, vagy a zongoristák és a vonósok tago-zata (EPTA ill. ESTA), melyek egyben nemzetközi tevékenységet is kifejtnek.

(Mivel a népzeneoktatás is egy viszonylag rövid ideje működő, de szám-os, a zene-oktatás egésze számára is tanulságokkal szolgáló terület, már a konferencia előtt felmerült az az ötlet, hogy a népzeneoktatás számára a Társaságon belül egy külön szekció alakulhatna. Természetesen ehhez bizo-nyos számú egyéni tagság szükséges lenne. A társaság tagdíja 1997-ben 800 Ft, a tagok a Parlando számait a tagdíj fejében ingyen kapják.)

A következő felkért előadó Muity Mária, a Zeneművészek és Táncmű-vészek Szakszervezetének főmunkatársa volt (végzettség szerint zongora, szolfézs, ének szakos tanár). Ismertette az elmúlt évek sokszor kemény har-cait a zeneoktatás hivatalos elismeréséért. (A zeneoktatás nem volt hivata-losan része a közoktatásnak, ezért nagy volt a veszélye különböző költség-vetési hátrányoknak). Ma is számos területen folyik egyeztetés a szakszer-vezet és különböző költségvetési szervek kö-zött.

Szicsné Hobaj Tünde, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium fő-munkatársa a tantervi munkálatokról számolt be. Elkészült a zenei szakközépiskolák tanterve, ezen belül a népzeneoktatásé, melynek szerkesztési munkáit Dr. Tari Lujza népzene-

kutató végzi. Az alapfokú tantervek is ha-marosan elkészülnek. Mindkét munkát nehezítette az előzmények hiánya, középfokú tanterv egyáltalán nem létezett, alapfokú tanterv pedig csak 4 népi hangszere készült 1981-ben.

Ásztyab Csabáné, a szomszédos Pomázon 1992-ben alapított zeneiskola igazgatója volt a következő hozzászóló. Intézményében népzenei és jazzok-tatás is folyik, különös hangsúlyt fektetnek – a község jellege miatt is – a nemzetiségi (szerb, horvát, sváb) népzene oktatására. Mint a Magyar Zene-iskolák Szövetsége elnökségének tagja, szívesen közvetít a népzeneoktatással kapcsolatos kérdésekben.

Agócs Gergely, a Budapesten néprajz szakon tanuló kiváló felvidéki zenész és népzene-gyűjtő az ottani nehéz helyzetről számolt be röviden. A nép-zenegyűjtés, oktatás és a népzenei mozgalom intézményei sorra lehetetlen helyzetbe kerültek az elmúlt néhány esztendőben. A népzene oktatásának nincs intézményes jellege, jórészt táborokban működik. Hogy mégis vannak látható eredmények, azt a gyakori találkozók, bemutatók, néptáncos verse-nyek, táncdíjátalkozók bizonyítják. Nemrégiben Révkomáromban (Komar-no) Szakmai Ház jött létre, mely szívesen fogadna szakmai és anyagi támo-gatást.

Dr. Szöllősy Vágó László Szabadkáról érkezett, és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség főtákaraként alapos ismertetést adott a délvidéki nép-zenektatás helyzetéről. Az általános iskolai ének-zene oktatás igen alacsony óraszámú miatt is nagy jelentősége van az iskolán kívüli tevékenység-eknek. A „Szólj síp, szólj” vetélkedő, melyet immár 12 éve a nehéz körülmé-nyek ellenére rendszeresen megtartanak, az általános iskolásokat aktivizálja. A táboroknak szintén nagy jelentősége van. Magyarországi támogatással rendeznek „C kategóriás” tanfolyamokat a zenészek-nek, és a táncosok kép-zése is intenzíven folyik.

Újabb, 1994-es kezdeményezés Jugoszláviában a tantervek nyitása a népzene felé. Szabadkán folynak a citera-, tamburatanterv készítése munká-latai. Sajnos, ez szak-mailag nem elég megalapozott, szükség lenne külső segítségre ezen a téren is.

Fontos lenne a tanárképző főiskolán a magyar népdal oktatása, mely je-lenleg nem valósul meg.

A másik vajdasági bejelentkezett előadó, Szerda Anna sajnos nem tu-dott jelen lenni a konferencián. Felolvasott előadása beszámolt az 1995-ben Bácsopolyán létrehozott Vajdasági Magyar Folklor-központ tevékenységé-ről. A szervezet fennállása óta sok területen tevékenykedett: tanfolyamokat, táborokat szervezett, résztvett a „Szólj síp, szólj”, a III. Vajdasági Táncházzal-találkozó és a Középiszkolások Művészeti Vetélkedő szervezésében.

Ismertette a fontosabb nyári táborokat (az idén az egész nyarat kitöltik). Fontosabbak: az ómoravica, az Etnocamp, a Batty együttes tábora, vala-mint a monostori, az aduhatári és a tótfalusi. Nagy jelentőségű még a tőké-letesen elzárt szerémségi Maradékon a Folklor-központ által rendezett tábor.

Mivel Erdélyből sem tudott jelen lenni a meghívott előadó (a Csíksze-redán második éve működő ITEC népzenei és néptáncakadémia tevékeny-ségéről beszélt volna), Halmos Béla számolt be néhány szóban az általa is-mert kezdeményezésekről. Itt is elsősorban a táborok az oktatás elsődleges fórumai (a három legjelentősebb tábor a mezőségi, a kalotaszegi és a gyi-mesi). Mindenképpen szükség lenne egy olyan összefogásra, amely a hatá-ron túli (mind a környező, mind a nyugati orszá-gokban folyó) népzeneokta-tási kezdeményezéseket támogatná. Ehhez először is egy konferenciát kel-lene szervezni, amely felméri a helyzetet. Kobzos Kiss Tamás támogatta ezt a tervet. Szerinte a Zenetanárok Társaságának keretein belül is létre lehet hozni ilyen jellegű konferenciát, természetesen pályázatokkal, és a meglévő – alapítványi, stb. – források felhasználásával. Itt ismét szóba került a Tár-saságba való belépés ügye. A kérdés szavazásra került, és a jelenlevők egyöntetűen elfogad-ták a koncepciót.

A következő meghívott előadó, Dr. Tari Lujza, az MTA Zenetudományi Intézetének munkatársa beszámolt a népzeneoktatással kapcsolatos tevékenységéről, részletesebben a középfokú tantervi munkáról. Megemlítette a hangzóanyagok iskolai felhasználásának elsőrendű fontosságát. A hangleme-zek már ritkán vannak hallgatható állapotban, a CD lemezejátszók sajnos még nem terjedtek el.

A főiskolai szintű képzésben nem kap kellő teret a modern szemléletű népzene-ismeret. A középfokú tanterv elvileg kereteket ad jó középfokú szak-emberek képzésére (pl. zenekarvezető). Kritikusan elemzte az általa szerkesztésre átvett tantervanyagot.

Bodza Klára a készülő alaptantervek ügyében szólt. Fontosnak tartja a „B” kategória szerepeltetését, mert csak így készíthető fel a növendék a to-vábbtanulásra. A néprajz, népzeneelmélet-és történet tanítása is nagyon fon-tos. Az elkészült tantervek megvalósításához sok tankönyv és más tanítási segédanyag kell majd.

Bogdán Lajos népművelő a helyi tantervek néprajzi vonatkozásairól be-szélt (néprajz és helytörténet, földrajzi és időbeli irányelvek)

Fehér Anikó (Duna TV) „Érzelmi alapok a népzeneoktatásban” címmel tartott előadást, amelyet televíziós film bemutatásával egészített ki. A kis-gyermekkorban még eredeti funkciójában élhetnek az altatók, gyermekdalok.

Lázár Katalin (Zenetudományi Intézet) a népzeneoktatás anomá-liáiról be-szélt, szinte lehetetlen úgy jó népzeneoktatást képezni, hogy a népzenei ismereteket az összes ének-zenei tantárgy mellett kell elsajátítani. Szükség lenne egy-szakos népzeneoktatás-képzésre, ahol viszont alapos néprajzi tudás megszerzésére is mód nyílna.

Eredics Gábor ehhez azt tette hozzá, hogy semmiképpen sem lehet min-dent meg-

tanítani főiskolai szinten sem, amire egy jó népzene-tanának szükség lenne, de törekedni kell a jó szemlélet kialakítására, a tanterv rugalmasságára. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a szakma megítélése szempontjából nagyon fontos a képzés kellő színvonal elméleti téren is.

Széles András életkor szerint osztályozta a népzenevel foglalkozókat: vannak az adatközlők, akik lassan eltávoznak közülünk, a mostani negyvenesek, akik jórészt a táncmozgalmak nevelői, tudásukat jórészt az adat-közlőktől kapták, és a fiatalok, akik innen is - onnan is összeszednek valamit.

Halmos Béla kiemelte a Magyarországon folyó oktatási (valójában hagyományátadási) munka nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő színvonalát, módszereinek hatékonyságát nem csak technikai vonatkozásban, hanem abban is, hogy a népzenevel boldogan, önfeledten zenélő gyermekeket nevelhetünk.

A szombati napon a szekcióülések előtt kötetlen beszélgetésre került sor. Szóba került a népzeneoktatás műhelyeinek helyzete. Középfokú oktatás egyelőre csak egy intézményben folyik, Székesfehérvárott. Nagyon fontos lenne több helyen is beindítani (újabb információink szerint Budapesten, a XXII. kerületi Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolában vannak a közeljövőre vonatkozó tervek). Népművészeti középiskola is csak egy létezik, Főtön, de hivatalosan itt sem folyik még népzene-oktatás, bár az iskola erőssége a néptánc. A Bugyi községben, az általános iskola falai között folyó népzene- és néptánc-képzés példamutató. Ha kis tancsokat kis zenészek kísérnek, az nem csak a pénzmegtakarítás miatt fontos (bár ma már legtöbbször nincs is pénz profi zenekarra).

A Veres Péter Gimnáziumban is régóta folyik népzene- és néptánc-oktatás, jelenleg vonós tanárra lenne szükség.

Általában véve úgy tűnik, hogy az igények nagyobbak, mint a lehetőségek, és az új közoktatási tantervek (ezekben a tánc fontos szerepet kap, és megemlítik az autentikus népzene megismerésének fontosságát is) és a népzeneoktatási tantervek érvényre jutásával az igények tovább nőhetnek. Természetesen ahhoz, hogy a tanterveket tartalommal meg lehessen tölteni, szükséges lenne a tanárképzésre is kiterjeszteni a hiteles népzene oktatását, és bővíteni kellene az alapfokú képzést.

Ezután a határon túli helyzet került szóba, elsőként egy Kárpát-medencei népzeneoktatási fórum megrendezésének szükségessége, mely természetesen nem csak a magyar népzene oktatásáról adna képet.

Dr. Szöllősy Vágó László felvetette, hogy a Magyar Kultúra Alapítvány rendszeresen szervez Kárpát-medencei Kulturális Napokat, ilyen keretben is elképzelhető lehetne a rendezvény megszervezése. Belgrádban egyébként etnomuzikológiai tanszék működik!

A következő témakör a kiadványok kérdése volt. A Művelődési Intézet-ben évtizedek óta eredményesen folyó kiadói tevékenység mellett újabb lehetőségek vannak és várhatóak: pl. az Óbudai Népzenei Iskolának is indult egy sorozata, elsősorban a tanítást közvetlenül szolgáló jegyzeteket jelentenek meg, és a Nemzeti Kulturális

Alap Népművészeti Kollégiuma is hamarosan elindít egy könyvsorozatot, amely az oktatást segíti a néphagyomány minden területén. Az erre vonatkozó terveket Halmos Béla, a sorozat egyik szerkesztője ismertette.

Csoóri Sándor az oktatás egy másik fontos problémájáról, a tanárok önképzéséről, önfejlesztéséről beszélt. A „mesterek” élőben, vagy felvételtől történő hallgatása nagyon fontos, az a jó, ha a tanár egy személyben oktató és „növendék” is.

Hangzó élmények feldolgozása nélkül nem válik világossá a népzeneben mindezzel megnyilvánuló összhang, természetesség.

A hozzászólás nyomán kisebb vita bontakozott ki, mely a következő kérdéseket érintette: zseniképző vagy középszervezésre alapozott oktatás? Kell-e hangszeriskola és ki csináljon hangszeriskolákat? Milyen oktatási segéd-eszközökre lenne a leginkább szükség? Mi a tanári egyéniség szerepe az átadásban?

A továbbiakban a szekcióülésekről szóló beszámolókat hallgatták és vitatták meg a jelenlévők. Mivel fűvösök alig voltak jelen, csak a népi ének, a pengetős és a vonós szekció tartott megbeszélést.

Az ének szekcióban szóba került:

– a tanárok sok helyen nem tudják, hogy mit is kellene tanítani, és milyen anyagok léteznek ehhez,

– a közoktatási tankönyvek népzenei anyaga elavult (Dobszay László szerint a népzene-kutatás eredményei az 1934-es szinten vannak jelen),

– legyen szisztémája a tananyagoknak (dialektusok, jeles napok) – hogyan szeretesse meg a tanár a népzene-t, ha maga is bizonytalan?

– az iskolai kereteket (pl. népzenehallgatás rajzórán, népzenei mozgás ill. néptánc tornaórán) és a tanórán kívüli, délutáni foglalkozásokat (napközi) jobban ki lehetne használni. Ez a hangszeres zenére is érvényes. Ének-tanároknak a NAT hoz kapcsolódó tanfolyamokat kellene szervezni;

A pengetősök leginkább konkrét szakmai kérdésekről beszélgettek. Be-mutatásra került egy videonyag, ennek kapcsán a terjesztési, szerzői jogi kérdésekről volt szó. Másik fontos témakör a tantervek megírásának kérdése volt. Megállapodás született egy ezzel kapcsolatos értekezlet tartására.

Vonós szekció: a beszámoló kapcsán tovább folyt a vita.

Jánosi András a konkrét hangszerjáték technikán túlmutató általános összefüggésekről, ezek megértéséről és megfigyeléséről beszélt. Hivatkozott Yehudi Menuhin egyik interjújára, aki az írásbeliség kicsi korban való túlzott súlykolását kárhoztatta. Természetesen nem akarja a kottát kiküszöbölni az oktatásból, de a legrészletesebb kotta is messze áll a hangzó valóságtól.

Salamon Bea elmondta, hogy ő a kezdeti időszakban nem ad eredeti felvételt a növendékek kezébe, hanem a személyes átadás módszerével dolgozik, és megvárja, míg a tanítvány maga kéri az eredeti anyagot.

Ezzel a II. Országos Népzeneoktatási Konferencia programja véget ért.

Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szentendre

Szentendre, Sztaravodai út. Postacím: 2001 Szentendre Pf. 63.

Tel.: (26) 312-304, 315-723, 315-724, Fax: (26) 310-183

Aratóünnep - Augusztus 20. 11 óra - „Sokat arattam a nyáron” címmel a Bagi Muharai Együttes aratóünnepi bemutatója. A koreográfia hűen tükrözi a paraszti munkát a mezőn, majd a mulatságot a tisztartó udvarán.

A bor ünnepe - Szeptember 6-7. Hagyományörző együttesek, kézművesek, népművészek nagyszabású bemutatót tartanak. A rendezvény szervezésében közreműködik a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Közalapítvány és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége.

Szüret - Október 5. 11 óra Fellép a Szentendre Néptáncegyüttes
Ünnepélyes évadzáró - Október 19. 11 óra A falu gazdag hagyományait eleveníti fel a süködsi Hagyományörző Együttes.

Táncházak – klubok
Hétfőn

Ír táncház
Green Fields
minden hétfőn 21-től
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059
Oktató: Balogh Melinda

Indiai zenei klub
Calcutta trio
minden hétfőn 19 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Balkán táncház
Rece-fice együttes táncháza
minden hétfőn 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel: 352-1572

Kedden

Magyar táncházak

Muzsikás gyerektáncház
minden kedden 17.30-18.30
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868
Oktató: Várkonyi Piroska és Bakonyi Ernő

Magyar Dudazenekar klubja
minden kedden 19.00-21.00
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868

Ír népzene

Ír táncház
havi három kedden 19.30-21.00
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-0803
Oktató: Brónagh Crummey

Cigány táncház

Rományi rota
minden kedden 18.00-tól
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Szerdán

Magyar táncház

Pikó és bandája
Magyar népzene klub és táncház
minden szerdán 19.00-tól
Kosztolányi Kulturális Központ 1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel: 218-0193

Guzsalyas Tatros együttes táncháza
minden szerdán 20.00-01.00
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-0803
Oktatók: Fülöp Attila és Plank Judit

Ökrös együttes klubja
kéthetente szerdán
Fonó Budai Zeneház 1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

Tükrös együttes klubja
kéthetente szerdán
Fonó Budai Zeneház 1117 Budapest, Sztregova u. 3. Tel.: 206-5300

Balkán táncház
Falkafolk együttes táncháza
minden szerdán 18 órától
Ferencvárosi Művelődési Központ 1091 Budapest, Haller u. 27. Tel.: 216-1300
Házigazda: Mihály Margit, Papp Bea

Ír-kelta népzene
M.É.Z. Klub
minden második szerdán
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Csütörtökön

Magyar táncház

Muzsikás együttes klubja
minden csütörtökön 20 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi.tér 51a Tel.: 212-5504

Balkán táncház (horvát, szerb, makedon)

Tanac táncház
minden hónap 3. csütörtökjén 19.00-23.00-ig
Ifjúsági Ház 7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13. Tel.: 72/330-211
Muzsikál a VIZIN zenekar. Tánckotató: Szávai József

Ír népzene

Rebel yell
minden csütörtökön 20.00-tól
Beckett's Söröző (hagyományos ír étterem és bár) 1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72. Tel.: 111-1033

Calvados country club
minden csütörtökön
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Tara ír-kelta klub
minden csütörtökön 18.00-tól
Kosztolányi Kulturális Központ 1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel.: 218-0193

Pénteken

Magyar táncházak

Téka táncház
minden pénteken
Budapest I. kerületi Művelődési Ház 1011 Budapest, Bem rakpart 6. Tel.: 201-0324
17.00 - 18.00 Aprók tánca, kézműves foglalkozás
18.00 - 19.00 Tini táncház
19.00 - 24.00 Felnőtt táncház
Oktatók: Csatai László és Bakonyi Erika

Méta est
minden pénteken 21 órától
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Bihari-sokk
kéthavonta egyszer pénteken 22.00-04.00
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Kolompos klub
Gyerektáncház minden pénteken 17.00-18.30
Felnőtt táncház minden hónap első péntekén 19.00-06.00
Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház 1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761
Házigazda: Palkovics Zoltán

Bekecs gyerektáncház
minden második pénteken 16 órától

Duo-Sound
2074 Perbál, Egyetértés ltp. A/15. Tel.: (26)337-090, 201-0393 Fax: 202-2047

Hangfelvétel - lemezkiadás, hangosítás - világosítás, hang - fény tervezés, kivitelezés. Egyéb szolgáltatások: színpadok építése, műsorok szervezése, rendezvények teljes körű lebonyolítása.

Brácsás kislány

Ács Károly Művelődési Ház Ráckeve
Házigazda: Budai Gábor Tel.: (24) 385-220

Mező együttes gyerektánc háza
minden pénteken 18 órától
Rózsavölgyi Községi Ház 1221 Budapest, Ady E. u. 25 Tel.: 226-8553
Táncitanító: Tálás Ági

Gajdos együttes tánc háza
havonta egy pénteken 19 órától
Ifjúsági Ház 3300 Eger, Széchenyi út 16. Tel.: 36/ 410-094
Táncoktató: Ágoston László, Lisztóczy Mónika

Balkán tánc háza

Rila tánc háza
minden hónap utolsó péntekén 19 órától
Bolgár Kultúra Háza Budapest, IX. Vágóhíd u. 62. Tel.: 216-1621
Házigazda: Martenica együttes

Kolo együttes tánc háza
minden hónap 1. és 3. péntekén 20 órától
Művelődési Ház 2316 Tököl, Kossuth L. u.66. Tel.: 24/379-284
Táncoktató: Halász László

Ír-kelta népzene
M.É.Z. klub
kéthetente pénteken 20.00-23.00
Postás Művelődési Központ 1068 Budapest, Benczúr u. 27. Tel.: 322-7334

Görög tánc háza
Hagyományörző görög klub
Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház 1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761

Szombaton

Magyartánc házak

Kalamajka tánc háza
minden szombaton
Belvárosi Ifjúsági Ház 1056 Budapest, Molnár u. 9. Tel.: 117-5928
17.00-18.00 Aprók tánca Fábian Éva vezetésével
19.00-20.30 Táncitanítás
20.30-24.00 Kalamajka tánc háza
23.00-02.00 Össznépi vigadalom – vendégzenekarokkal

Tilinkó tánc háza
páros szombatokon
„TÁNC HÁZ” 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. Tel.: 22/ 312-795
Házigazda az Alba Regia Tánc együttes
18.00 - 19.00 Aprók tánca
19.00 - 23.00 Felnőtt tánc háza

Csík zenekar tánc háza
havonta egyszer, szombaton 19 órától
Táncsics Mihály Művelődési Központ 6000 Kecskemét, Rákóczi u. 3. Tel.: 761320-625
Oktatók: Kocsán László, Csíkné Pap Erzsébet

Hegedűs gyerektánc háza
havonta két szombaton
Szórákaténusz Játékmúzeum 6000 Kecskemét, Gáspár A. u. 11. Tel.: 761481-469

Moldvai csángó tánc háza
Zurgó együttes tánc háza

Etnofon Za-Ki Stúdió

1085 Budapest, Kőfaragó u. 12. Népzenei és népzenei alapokra épülő
hangfelvételek speciális stúdiója! Telefonszámaink: 118-1010, 118-7677,
06-20-349-681, Fax: 118-1010

minden szombaton 18.00-23.00
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47, Tel.: 203-3868
Tradicionalis Blues Klub
Dr. Valter
minden szombaton 21 órától
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Görög tánc háza
Maskarades
minden hónap második szombatján
18.00-tól koncert
19.00-22.00-ig tánc háza
Csokonai Művelődési Központ 1153 Budapest, Eötvös u. 64-66. Tel.: 307-6191

Vasárnap

Magyar tánc háza

Méta együttes tánc háza
minden vasárnap 19.00-24.00
Józsefvárosi Klub 1085 Budapest, Somogyi B. u. 13. Tel: 118-7930
Házigazda: Palkovics Zoltán

Magyar tánc háza gyerekeknek
Muzsikál a Mező együttes
minden vasárnap 10.00-12.00
Cserepesház 1144 Budapest, Vezér u. 28/b Tel: 363-2656

Pécsi népzene szék tánc háza
minden második vasárnap
Vasutas Művelődési Ház 7621 Pécs, Dr. Váradi A. u. 712. Tel: 72/ 310-037
16.30 - tól Aprók tánca és játszótér
19.00 -24.00 Felnőtt tánc háza

Tattos gyerektánc háza
minden vasárnap 10.00-12.00
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Hegedős - - fogócska gyerektánc háza
havonta egy vasárnap 10.00-13.00
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Német nemzetiségi délután
„Tracsparti” fúvós-zenés tánc délután
Házigazda: Wagner Kapelle
minden hónap második vasárnapján 16.00-22.00
Erkel Ferenc Művelődési Központ 2092 Budakeszi, Fő u. 108. Tel.: (23) 451-161

Ír - skót tánc háza
M. É. Z. együttes tánc háza
minden hónap 1. és 3. vasárnap 19 órától
Virányosi Községi Ház 1125 Budapest, Szarvas Gábor u. 3. T: 155-0811
Táncoktató: Martin Hajdú György

Görög tánc háza
Sirtos együttes tánc háza
minden vasárnap 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Ogyesszai zsidó kocsmazene
Vodku v glodku
minden második vasárnap
Gyökér Klub - Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Hlinyánszky Tamás felvételén Alsóberecki Bacsó László és Berecz
András

A másfél évtizede – az akkoriban egyeduralgó Hunga-rotonnál – megjelent Élő Népzene lemezek szellemi öröksége-ként indítottuk útjára sorozatunkat, amelynek ezúttal másod-dik részét tárjuk a népzene kedvelői elé.

Új sorozat, hiszen újak a válogatás szempontjai és mód-szerei, s az előadók maguk szövetkeztek – a Folk Műhely Alkotóközösség tagjaiként – a kibocsátásra. Új azért is, mert ezek a műsorszámok máshol még nem jelentek meg, ugyan-akkor – népzénéről lévén szó – természetesen nem új szerze-ményeket, hanem a néphagyomány által megőrzött dalokat és hangszeres dallamokat hallhatunk.

A Táncház Egyesület felhívására 1996 őszén 114 pályamunka érkezett, amelyekből neves szakemberek válogattak. A zsűri tagjai – Foltin Jolán, Marosi Júlia, Pávai István és Sí-pos János – a teljes anyagot végighallgatva tették meg javas-lataikat. A „Legkedvesebb dalom” címmel megtartott közön-ségsszavazás három nyerteséből itt a Bekecs és a Boglya együttest üdvözölhetjük.

Sorozatunk szereplői közül néhányan szűkebb pátriájuk hagyományainak egyenes folytatói, a többség azonban városi fiatalként kötelezte el magát a népzenevel. Ki énekével, ki egy szál hangszerével adja át érzéseit, a vonósok pedig „ban-dába” tömörülve élvezik a táncház mindennapi gyakorlatá-ban fölfedezett egyützmuzsikálás élményét. Más és más tájak és népek muzsikája szól, más és más a hangzás és a stílus, mégis mindegyik darabban egyszerre érhetjük tetten közös kincsünket és az előadók személyiségét.

Az első részben, amelyet 1997 tavaszán a TáncházTalálkozó-zóra jelentetünk meg, döntően a Kárpát-medencei magyar-ság muzsikája szerepelt, most nagyobb hangsúlyt kaptak a hazai nemzetiségek és a szomszéd népek dalai és táncai.

Reméljük, hogy sorozatunk igényes megjelenése további híveket szerez a népzene-nek, s velünk együtt Önök is várják a folytatást.

Karakas Zoltán: A Magyar Dudazenekar

A folkMAGazin múltkori számában már hírül adtuk, hogy idén januárban, az FMH-ban kezdte meg működé-sét a Magyar Dudazenekar Klubja. A próbák mellett elő-adások, múzeumlátogatás, sípkészrtő „tan-folyam” jellemezték munkánkat.

Csatlakozott csapatunkhoz három énekes leányzó is, és repertoárunkat más hangszerekkel sikerült gazdagíta-ni. Mint kiderült, van a zenekarban tekerős, kontrás, do-bos, bőgős, oboás, töröksíp-os, kobzos, ami izgalmas-sá teszi a közel kétórás műsorunkat.

A nyáron sok helyről kaptunk meghívást az ország különböző sarkaiba és külföldre (Németország, Észtország). Az előadásokra jellemző siker szót csak azért merem használni, mert az emberek nem csupán érdeklődésből álltak vé-gig másfélórát. Az egyedi hangszer, a sajátos dallamvilág magával ragadta a nézőket.

Azonban nem nevezhetjük elragadónak saját megjelenésünket. Szűr ké-szít-tetéséről álmodni sem szabad, jó minőségű, hagyományos ruháról ábrándozni lehet (de minék), a valóság pedig fehér ing, sötét nadrág. Ha se pénz, akkor se posztó. Hét pályázatunkból egy! talált meghallgatásra...

Örvendetesebb, hogy az FMH nyomdai munkákban (plakátok, ismeretter-jeszítő szóróanyag, matrica, stb.) sokat segített, egri barátaink a zászlónkat ké-szítették el, a budafoki TV egy referencia videokazetta ösz-szeálltását ajánlotta fel és még lehetne sorolni sok apró, jóindulatú támo-gatást, amivel kultúránk ezen része tovább tudna élni.

A feladat nem fogy el, csak átalakul. Már készülünk az őszre, amikor is újabb zenekutatási erdményekről szóló előadások, önálló táncház bein-dítása és néhány meglepetés várja mindazokat, akiknek kedves a magyar dudazene.

2040 Budaörs, Fém u. 24. Tef./fax: (23) 440-792

1. Hegedős együttes – Keménytelki dallamok 3'44"
2. Cabar zenekar – Bunyevác táncok 4'07"
3. Szabó Zoltán – Medinai szerb lakodalmi dallamok 5'11"
4. Recce-ñice együttes – Bánáti szerb táncok 4'32"
5. Boglya együttes – Elmegyek, elmegyek ... (Mezőmadaras) 4'59"
6. Tasnády Erika – Szép rózsabokor ... (Klészse) 1'01"
7. Bolya duó – Botosánka és ruszácška (Klészse) 3'21"
8. Zurgó együttes – Öreg magyaros és kettős (Klészse) 3'53"
9. Bekecs együttes – Szól a kakas, szól már ... (Szatmári hajnali) 4'31"
10. Dűvő együttes – Székelyverbunk, lassú és ropogtató (Szilágyság) 5'29"
11. Papp Ágnes – Vakler Anna – Borsi Ferenc – Szentesi dalok 4'52"
12. Pikó és bandája – Kalotaszegi pár 9'02"
13. Bárdosi Ildikó – A török asszony balladája (Magyarsáros) 3'42"
14. Téka együttes – Kalotaszegi legényes 5'29"

Az V. Martin Emlékműsor keretében megrendezett I. Nemzetközi Legényes Verseny végeredménye

(Budapesti Művelődési Központ, 1997. április 26.)

I. helyezett megosztva: Fitos Dezső Zalaegerszegről és Lajkó Levente Üllésről a Martin Alapítvány nevében magánadakozók díját nyerte: 25-25.000,- Ft-ot

III. helyezett: Hajdú Flórián Zalaegerszegről, a Budapesti Művelődési Központ díját nyerte: 15.000,- Ft-ot

Martin Emlékérmét nyert: Köncei Árpád Budapest – Kolozsvár, amit a Martin Alapítvány adományozott és 10.000,- Ft-ot

A Magyarok Világszövetsége díjait nyerték: 10-10.000,- Ft-ot Both József csíkszeredai, Gászó Tibor csókaai és Kocsán László jászberényi táncosok.

A közönség díját nyerte: Both József Csíkszeredából, 10.000,- Ft-ot, amit a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség ajánlott fel.

A Magyar Kollégium által felajánlott kalotaszegi bujkát Gászó Tibor nyerte.

A Duna Televízió díját nyerte és 10.000,- Ft-ot Sándor András kalotaszegi táncos Méréből.

A Legényes Versenyt '98-ban is meg kívánjuk rendezni. A következő verseny kiírását a MAG karácsonyi számában kívánjuk megjelentetni!

A rendezőség: Bartók Táncegyüttes Alapítvány, Budapesti Művelődési Központ, Magyar Kollégium

Új élő népzene '98

A Táncház Egyesület – Tímár Sándor elnök, Berán István, Bodó-Bán János, Havasréti Pál, Kiss Ferenc és Páli Sándor ügyvezetők döntése alapján „Élő népzene '98” címmel lemezpályázatot hirdet, népzenei együttesek, énekes és hangszeres szolisták részére. A pályázatra eddig még máshol meg nem jelent műsorszámokkal lehet jelentkezni. Annak érdekében, hogy a szakmai zsűri minden egyes tagja a teljes anyagot meghallgatva tehesse meg javaslatát, együttesektől legfeljebb tíz perces, szolistákból legfeljebb hat perces hangfelvételt kérünk. Egy műsorszám ne legyen több hat percenél! A pályázati kazetták beérkezésének határideje: 1997. október 31. A pályázathoz egy minden szükséges információt tartalmazó mellékletet kérünk csatolni. Cím: Táncház Egyesület „Élő népzene '98” 1255 Budapest, Pf. 153. Személyesen: Budapest, I. Corvin tér 8. II. em. 406-os szoba További információk: 214-3521 (tel./ fax) vagy 201-3766/113 A nyertes műsorszámok stúdiófelvételére 1998 januárjában kerül sor, a CD és hangkazetta megjelenését a XVII. TáncházTalálkozóra tervezzük. A válogatásra felkerülő előadók 1.000,- Ft/ perc tiszteletdíjban és egy-egy tiszteletpéldányban részesülnek, valamint a hangfelvételre érkezők utazási költségeit megtérítjük. Az „Élő Népzene '98” pályázat eredményét a MAG következő számában közzé tesszük.

Nagy Balázs: A Rádió mellett... - Gondolatok a népzenei műsorszerkesztésről

Évek óta mérgeledöm a népzene, tánczát kedvelő fiataloknak szánt rá-dióműsorok színvonalán. Nem is arról szeretnék írni, hogy mit szeretnék hallani leginkább, mi felel meg az ízlésnek, mert ez szubjektív megítélés lenne. Ezért inkább más módszerre folyamodtam. Ez év eleje óta nekiálltam kijegy-zetelni a Kossuth rádió népzenei műsorait, pontosabban a tánczásoknak szánt műsorokat. Minden alkalmat végighallgatva listát készítettem a csütörtök esti Hagományápolók, a pénteki Tánczásoknak, a szombati Népzenei Port-ré műsorról és a vasárnap esti összeállításokból. Minden műsört meghallgat-tam, minden előadót kigyűjtöttem, mivel a TV újság nem minden esetben közli részletesen az előadókat. Ezek ismeretében állítottam össze négy hónap ter-mését, összevetve az éppen ez időben zajló Tánczátalálkozó pályázattal és két zenei kiadó aktuális eladási listájával.

Az összehasonlításból számomra kiderül, hogy tényleg okkal mérgeledhetem a műsorszerkesztéseken. Érdekes, hogy egy-egy csoportba milyen elő-dók kerültek egymás mellé, ami számomra valamilyen szintet jelent. Örömmel láttam a Muzsikás együttes helyezését, mely értékéből igen csak levon az a tény, hogy kizárólag 15-20 éves felvételek hallhatóak a zenekartól. Azóta talán egy kicsit jobbat is tudnak produkálni. Érthetetlen számomra, hogy miként ke-rülnek egymás mellé mai és a 15-20 éves felvételek, sokszor bemutatva kérész életű, feloszott, eltűnt zenekarok igen csak kritikálható felvételeit. Miért kell öt-ször meghallgatni olyan előadót, akit talán soha sem láthatunk tánczások kö-rében, sem pályázaton – talán saját önkritikája végett.

Az Új Élő Népzene pályázatából kitűnik – amely talán a legrangosabb – hogy van aktív, színvonalas pályázó, csak a rádióban nem lehet rólok hallani. A műsorszerkesztők látták, hallották a pályázókat, de érthetetlen módon még em-lítést sem érdemelték a népzenei műsorokban.

A vizsgált időszakban futotta más műfajú zenekarra, egyazon műsor több-szöri ismétlésére, egyazon műsorban két előadótól ugyanazt a nótát beszer-keszve, mintha nem lenne elég aktuális téma a hallgatók szó-rakoztatására. Négy hónap alatt nem hallhattuk egyszer sem a palatkai bandát, a csávási ze-nekarr, ki tudja milyen megfontolásból, pedig elég jó az eladási statisztikájuk, so-rolhatnám a hiányzó neveket, de már azzal is megelegednék, ha az „egyszer játszottak” közül néhányan helyet cserélnének némely dobogós helyezettel. Sajnos a lista hiányos, mert számtalan esetben nem említik meg a háttérzene előadóit, így csak tippelhettem, hogy legtöbbször a Jártató és a Téka hallható-e inkognitóban, vagy valaki más. A továbbiakban is folytatatom a műsorok kijegy-zetelését, mert szeretném figyelemmel kísérni a műsorok szerkesztését, eset-leges változását az igényesebb hallgatóság javára.

Sokféle következtetést lehetne még levonni a listákból, de ezt az olvasókra hagyom, ki-ki döntse el maga, hogy melyik „céget” hallgatná inkább.

A Kossuth adón elhangzott felvételek előadóinak listája

6x Muzsikás, Ókrös

5x Sebestyén M., Zengő, Délibáb, Egyszólam, Fábán É., Ferencz É., Juhász Z., Méta; Téka, Zurgó

4x Bekecs, Berecz A., Csutorás, Gereben, Kamarás, Kóta-Szerényi, Szvo-rák K., Vasmalom

3x Birinyi J., Borsi F.

2x Agócs G., Berettyóújfalu Pávák, Bodza K., Fajcsák A., Galagonya, Karikás, Kátai-Szjártó duó, Kozák J., Magyar Tekerő zkr., Menta, Pántlika, Tük-rös, Vízöntő

1x Balogh S., Bálint E –Légedi L. duó, Bárdosi L., Bartina, Batyu, Békés Banda, Benta, BRAN, Budai L., Cifra, Cserepes K., Csúrdöngölő, Dabasi P., Dé-vai J., Dűvő, Dsupin-Gonda duó, Fanyivók, Galga, Ghymes, Hajdú K., Harang-láb, Horváth K., Jánosi, Jártató, Kolompos, Lázár K-Borsi F. duó, M. Folk Trio, Musica Historica, Németh L., Neti Sanyi, Pál István, Pászti Gy., Polgár L., Ra-konca, Rományi Rotá, Sándor I, Sáringer K., Széles A., Szűcs M., Tábortalvi egy., Tárközi B., Turi F., Vujcsics.

Új Élő Népzene lemezpályázat '97 listája (Tánczátalálkozó)

A zsűri tagjai: Foltin Jolán, Marosi Júlia, Pávai István, Sipos János

Mind a négy zsűri tag javasolta:

Cabar zkr., Havasréti Pál tekerős, Ibolyné Szabó Ildikó énekes, Pikó és bandája, Szabó Zoltán du-dás, Téka,

Három zsűri tag javasolta:

Bárdos Ildikó ének, Bojtár együttes, Csallóközkiúri éneklőcsoport, Dűvő, Gázsa zenekar, Hajdú Kinga énekes, Hegedős, István Ildikó énekes, Köles Éva énekes, Méta, Szűcs Miklós énekes, Tárközi Beatrix énekes, Varga Attila énekes

Következő lapzárta: 1997. november 10.

A Gromek Fotógaléria

Mozdulat művészet című kiállítást rendezett 1997. április 22. és május 23. között. Gromek Fotógaléria 1053 Budapest, Magyar utca 26. Tel./ fax: 137-0584

A közönségsvázatok eredménye:

Berecz András, Bekecs, Boglya

A FONÓ Budai Zeneház 1997 első harmadévi eladási listája, Mezei Péter közlése alapján:

CD

1. Ókrös egy.: Kalotaszegi mulató...
2. Ghymes egy.: Tüzugrás
3. Neti: Kalotaszegi népzene
4. Tükros egy.
5. Ando Drom
6. Csik egy.
7. Muzsikás egy.: Hazafelé
8. Magyarpalatka (2CD)
9. Szászcsávást zkr.
10. Sebestyén M.: Dúdoltam én

MC

1. Ókrös egy.: Kalotaszegi mulató...
2. Tükros egy.
3. Neti: Kalotaszegi népzene
4. Ghymes egy.: Tüzugrás
5. Vents d'est (Montanaro)
6. BRAN - Port
7. Magyarpalatka (2 MC)
8. Sebestyén M.: Dúdoltam én
9. Ando Drom
10. Seregelytánc - Egyszólam

Az ETNOFON lemezbolt eladási listája Kiss Ferenc közlése alapján 1997.01.05 - 1997.04.30.

CD

1. Ókrös: Kalotaszegi mulató énekek
2. Elveszett Éden (dupla CD!)
3. Tánczátalálkozó '97
4. Muzsikás: Szól a kakas
5. Sebestyén Márta: Dúdoltam én
6. Ghymes: Tüzugrás
7. Neti: Kalotaszegi népzene
8. Zurgó: Moldva csángó népzene
9. Vízöntő: Litánia express
10. Kiss Ferenc: Vízöntő kor

MC

1. Tánczátalálkozó '97
2. Kallós Archívum
3. Egyszólam: Seregelytánc
4. Kaláka: Ukulele
5. Szvorák Kati: Aranyoslábú iglice
6. Rományi Rotá: O cerhariko
7. Ókrös: Kalotaszegi mulató énekek
8. Zurgó: Moldvai csángó népzene
9. Neti: Kalotaszegi népzene
10. Tattos: Élő zene

Alba Regia Táncegyesület

8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. Telefon / Fax: 36 (22) 312-795
Számalszám: OTP Bank Rt. Városi Fiók 11736116- 20132606

Felhívás!

Művelődési és Oktatási Intézményeknek, Táncegyütteseknek. Az Alba Regia Táncegyesület 1997. szeptemberi kezdéssel alapfokú „C” kategóriás néptáncoktatói tanfolyamot szervez. A tanfolyam időtartama 2 év. Havonta egy alkalommal tartjuk a foglalkozásokat, szeptembertől májusig előre rögzített időpontokban. A tanfolyam előfeltétele: érettségi bizonyítvány,- táncos gyakorlat. A tanfolyam díja 2 évre 45.000.- Ft (Jelentkezéskor 25.000.- Ft, 1998. januárban 10.000.- Ft, 1999. januárban 10.000.-Ft) Intézményeknek egy összegben kell kifizetni a tanfolyamdíjat! Jelentkezési cím: Alba Regia Táncegyesület 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. Jelentkezési határidő: 1997. szeptember 1. Jelentkezni lehet: telefonon: (22) 312-795, faxon: (22) 312-795. Ügyintéző: Bécsiné Krámer Ágnes Székesfehérvár, 1997. március 15. Botos József művészeti vezető

Tücsök (Szalai Tünde): Pünkösdi évadnyitó Balatonbogláron - Gyermektáncsoportok Területi koreográfiai versenye 1997. május 18-19.

A Balatonboglár Város Önkormányzatának támogatásával és felkérésével a boglári Szelence Gyermektáncsoport Alapítvány szervezte meg az évadnyitó ezen részprogramját.

A kétnapos rendezvényen közel 600 néptáncos vett részt a Teniszcsarnokban és komoly verseny mellett, a jó időnek köszönhetően élvezhették a Balaton adta lehetőségeket.

A 18-án zajló versenyen a 16 nevező csoport maximum 2 koreográfiát mutathatott be, melyet reményeink szerint egy igen izgalmas elbírálási módon pontoztak.

A koreográfiákat a bemutatás után azonnal kellett pontozni 3 megadott szakmai szempont szerint.

A zsüri tagjai voltak: Borbély Jolán, Kiss Zsuzsanna, Lévai Péter, Szabados Péter és Vavrincez András, kiknek kitartó munkáját ezúton is köszönünk, nem ismerhették sem a bemutató csoport nevét, sem a vezetőjét, sem a koreográfusuk nevét, csak a látható tánc címét.

Az első 5 helyezett ajándékot és pénzzutalmat kapott a támogatók jóvoltából.

A boldog nyertesek:

60.000 Ft pénzzutalmat kapott: Budapest Bartók Táncegyüttes Utánpótlás Csoportja

50.000 Ft pénzzutalom: Sündörgő Gyermektáncsoport, Balatonszárszó

40.000 Ft pénzzutalom: Pityergő Gyermektáncsoport, Siófok

30.000 Ft pénzzutalom: Szakajtó Gyermektáncsoport, Siófok

20.000 Ft pénzzutalom: Törekvés Táncegyüttes Utánpótlás Csoportja, Budapest

További helyezettek: Szedlice, Iregszemce Szelence, Balatonboglár, Gyomika, Gyomaendrőd

Vasas Művészegyüttes Utánpótlás Csoport, Budapest

Balatonendrédi Táncszakkör

Berbence Gyermektáncsoport, Balatonszemes

Mikrokozmosz Alapítvány Iskola, Kaposvár

Ördögös, Lengyeltóti, Kis Lelle, Balatonlelle Aranyhíd, Fonyód

Szórád Márton Ált. Iskola Csoportja, Dunaújváros.

A szervezésben nagy segítségünkre voltak az Alapítvány tagjai, a szülők, a Balatonboglári MÁV-üdülő vezetősége. Köszönetet kell mondanunk minden anyagi és erkölcsi támogatást nyújtó személynek és szervezetnek, akik közt sajnos szakmai segítségnyújtók nem voltak!

A talpalávalót a MÉTA zenekar és a Pejko Banda szolgáltatta.

Az első nap a verseny jegyében telt. A második napon azonban a játéké lett a főszerep. Minden csoport egy párost nevezhetett a Pünkösdi Király -és Királyné választás tréfas versenyekre. 1997. Pünkösdi Királya és Királynője a Gyomika (Gyomaendrőd) táncosaiból került ki.

Délután, az eredményhirdetést megelőzően a Hargita Állami Székely Népi Együttes műsorát tekinthettük meg.

Az Angyalföldi Vadrózsa Néptáncgyüttes

felvételt hirdet felnőtt és utánpótlás csoportjaiba lányok és fiúk részére 14 éves kortól. Cím: Bodó-Bán János 2091 Etyek, Kossuth L. u. 9. Tel.: (22) 223-827; (30) 529-761

Próbák: hétfő - szerda - péntek 19.00 - 21.30-ig az Angyalföldi Gyermekházban (Bp. XIII. Dagály u. 15/a.) A felvételi előkészítője az együttes edzőtáborában lesz: Velence, 1997. augusztus 23-30. között.

Gyermeknéptáncfesztivál Sopronban

Negyedik alkalommal rendezte meg a soproni Pendelyes Kulturális Egyesület a régió kiemelkedő táncos eseményét. 1997. június 21-én 9 tánc csoport (a pécsi Apáczai, a lengyeltóti Ördögös, a somorjai Csali, a kónyi Pipitér, a fertői német nemzetiségi és a soproni Pintyőke Fenyőtéri, Lackner Kristóf Általános Iskola és a házigazda Pendelyes) gyerek táncosai adtak műsort Sopron főterén. Volt utcatánc, délelőtti, délutáni néptáncműsor, zenés felvonulás a Belvárosban, este pedig tánc ház zárta az eseményeket.

A Méta Népzenei Együttes koncertje, színes muzsikája kiemelkedő pontja volt a fesztiválnak. A sokszínű folklórprogram, a kirakodóvásár sok-sok nézőt vonzott Sopron Fő terére, és végleg bebizonyosodott a gyereknéptánc, a hagyományörző programok iránti igény.

A rendezők reményei szerint a jövőben még több és színesebb események várnak nézőre és táncosra egyaránt.

Dévai János: II. Szoboszlói Folk Hétféve

A helybeliek mellett több ezer, Szoboszlón nyaraló vendég is-merkedhetett július 25-től 27-ig három estén át 12 magyar népzenei együttes jóvoltából a magyar népzenevel. Négy-négy zenekar lépett fel esténként a híres fürdőváros színpadára, ahol több mint félszáz muzikus találkozott a közönséggel. A szervezők célja az volt, hogy a városban pihenők ízelítőt kapjanak a hagyományörző népi muzsi-kából, táncból, ismerkedjenek népi hangszerekkel, kismesterségekkel. Ez utóbbit segítette, hogy népművészeti vásárral egybekötve rendezték meg a muzikusok találkozóját.

A fellépő zenekarok közül többen már az előző évben is itt voltak, a régiók és az újak egyaránt örömmel vállalták az idej szereplést. A tér- és időbeli utazásban nagyszerű segítőtársak voltak a Szoboszlói Kulturális Közösség tagjai és a Kovács Máté Művelődési Központ és Könyvtár munkatársai, akik hallatlan precizitással, a legapróbb részletekre is odafigyelve segítettek a zenei ismeretter-jesztésben. Jellemző volt a rendezvény hangulatára, hogy szomba-ton este zuhogó esőben több százán ropták a táncot a Békés Banda szívmengető muzsikájára. Végül a krónika kedvéért álljon itt a II. Szoboszlói Folk Hétfévégén fellépő zenekarok névsora: Göncöl, Gaj-dos, Méta, Csík, Magyar Tekerő, Dűvő, Jártató, Békés, Téka, Galga, Tükrös és a Jánosi.

Néptáncos lányok!

Minőségi ruhák készítése. Minta alapján táncruhák gyártása. Egyedi karakterruhák népi iparművészeti jelleggel. Dirndlik (sváb ruhák) gyerek- és női fazonban. Janovszki Judit Florina Bt. Tel.: 250-4655, 06-30-619-398

A bognármesterség - Szép, régi (Összeállította: Koczpek Irén) (19.)
Édesapám, Nagyapám, Nagyatyám – egy nagykapornaki (Zala megye) bognár-
család – emlékének

Bognár

Más nevén kerekas, kerékgyártó, kocsigyártó. (Nem tévesztendő össze a bodnárral, másképp pintérral, aki a kádármesterséget, a hordókészítést gyakorolja!) Ősi mesterség, a 14. században már céhesedett. A bajor-osztrák eredetű bognár név későbbi, de e néven lett közismert. A szekerek, kocsik, szánok, mindenféle két- és négykerékű jármű, esetlegesen tragacs, talicska fa alkatrészeit készítő iparos a kovácsmesterekkel együttműködve készítette a kocsikat és a szekereket. Az olyan kerékgyártót, aki az úri kocsikhoz és hintókhoz szükséges minden munkát (asztalos-, lakatos-, nyerges-, fényező- stb.) elvégzett műhelyében, kocsigyártónak nevezték. Anyagai: kéregtelenített bükkfa, tölgyfa, dorong, gerenda, rúd, deszka.

Szerszámai, eszközei: mérték, körző, szögmérő, irdaló, mustra, sokféle fűrész, fűrő, vonó, véső, balta, gyalu, ráspoly, sulyok, gyalupad, sarokvető, faragószék, szabószék, küllőzőszék, talpfűrő szék.

Alapműveletek: Méretre szabás, fűrészelés, simítás, fúrás, vésés, illesztés, egybefoglalás, barkázás.

A munka a jármű három fő része szerint differenciálódik, de alapműveletként. A kocsi részei: a hátsóalj a tengelytőkével, vánkossal, előre-nyúlik belőle a nyújtófa az alsó aljhoz, ezen is töke és vánkos, közepén átbújik a tengelycsap, a tőkéből előrenyúlik a rúd, tövénél a tengelycsapon a fölhérc, ezen jobbról-balról egy-egy kisefa, ehhez akasztják a hámat. Az aljon van a kocsiderék: fenékfában az oldalfák, összefogja a felső oldalfák, elől-hátul mozgathatóan, két oldalán ehhez köt a tengely-nél felnyúló löcs. A kerék az agyból, a küllőkből és a talprészből áll.

A szekérszítés, -javítás a régebbi időkben a felnőtt férfiak általános ismeretei közé tartozott, nagyrészt minden falusi embernek értenie kellett hozzá. Erre a közelmúltig számos példát adtak némely erdővidékünk falvai, ahol a parasztág viszonylag korlátozás nélkül juthatott megfelelő minőségű faanyaghoz.

A polgárosulás következtében megváltozott igények kielégítésére a 19. sz. második felétől, a gazdagabb parasztréteg számára a kocsigyártó mes-terek új típusú kocsikat gyártottak, amelyek igényes kivitelükkel gazdáik tekintélyét is kifejezték. Ezek a kényelmes személyszállítást és az igényesebb áruszállítást egyaránt lehetővé tevő járművek előképei, előzményei ne-mesi, uradalmi körökben lelhetőek fel, bennük évszázados hagyományok összegződtek, de sajátosan érvényesültek a paraszti igények, a táji követelmények is.

A táji életkörülmények, életmód, helyi viszonyok, a járművet használó gazdák, iparosok szokásai és felfogásai, mindez közrejátszott, hogy a szekér, koci formailag tájanként különbözően alakult ki. Valamely táji ismeretekkel rendelkező személy rátekintéssel is felismeri, hogy a jármű hova való és honnan ered.

Az ősi magyar szekérnek a XVII. és XVIII. században általánosan használt formája később már csak a Dunántúlon és a Felvidék egyes tájain maradt meg. A dunántúli szekerek feltűnően eltérnek a többi táji szekerektől, általában nehezebbek, mint az alföldi szekerek. A készítésnél figyelembe veszik a talajviszonyok mellett a hegyes-dombos vidék követelményeit is.

A legtöbb szekér hét sukcos, a nehéz ígás kilenc sukcos, oldalai deszkával bélelték és végeik követik a szélső zápok szemre kellemesen ívelő vonalát. A szekerek dunántúli jellegzetességét már az oldalak kialakításában megtaláljuk a kétszer görbe és a kiálló csikófejes szélső zápoknál, valamint a legtöbb szekéroldal felső rúdjának hajlásában. A magyar táji kocsik közül Somogy és Zala megyében találhatók a leghosszabb ígáoszékerek, közepén osztott oldalakkal és sűrű zápokkal, az első szélső zápok és a saroglyák hajlítottak.

Kocsi

Könnyű, négykerékű jármű, melyet minden esetben ló húz. A kocsi szerkezeti-
leg azonos a szekérral, csak könnyebb, finomabb kidolgozású. (A szekér és kocsi fogalmának eldöntése még ma is vita tárgyát képezi. Szekérnek általában azokat a járműveket hívják, amelyet ökrrel vontatnak. Jármű csak egyféle van: az ökrös szekér. Vannak tájak, ahol kétféle szekeret ismernek: ökrös szekeret és lovas szekeret, ez utóbbi a könnyebb gazdasági szekér. Társzekér néven ismeretes egyes vidéken a lapos tárkocsi. Kocsinak általában az istránghámmal húzott járműveket nevezik. De vannak vidékek, ahol a löcsös vagy rakoncás fogatos járművet szekérnek, a löcs vagy rakonca nélkülit kocsinak nevezik.)

A paraszti kocsi alváza éppen úgy két részből: kocsielőből és kocsiutóból áll, mint a szekér szekérelőből és szekérutóból. Oldalait is négy löcs tartja, bár vannak olyan változatai is (a Dunántúlon, a Kisalföldön, Csallóközben), amelyeknek csak hátul van két löcsük, elől pedig két erős rakoncájuk. A kerekei is azonosak a szekér kerekeivel, csak feltűnően magasak (az Alföldön) és vékonyak. A kocsikra általában jehemző, hogy finoman megmunkált fa alkatrészekből szerkesztették, és finom a vas alkatrészüik is azért, hogy könnyűek, de ugyanakkor erősek is legyenek. A kocsik különösen az Alföldön, a tanyavilágban terjedtek el, és a legtöbb változatuk is ott alakult ki.

Ma már kétségtelen tény, hogy a kocsi magyar találmány, helyesebben magyar kerékgyártó mesterek fejlesztették ki a szekér magyar változataiból. A hagyomány egy ideig úgy tartotta számon, hogy Mátyás király volt a kocsi feltalálója. Az igazság ebből csak annyi, hogy az ő uralkodása idején a már korábban is

használt könnyű teherszállító szekérből alakult ki. Mátyás nagyon szorgalmazta a gyors te-herszállítást és a nagy tömegű gyors személyszállítást, különösen, amikor székhe-lyét Bécsbe tette át (1485-től). A király maga is szívesen használta a gyors kocsi-szekeret, általában 100 ezer lépést (75 km) is megtett rajta naponta. A könnyű, gyors szekér azonban már ismert volt Mátyás előtt is. A kocsi első okleveles említése 1267-ből való.

A kocsit vagy könnyű szekeret az adatok egybehangzó tanúsága szerint a Komárom megyei Kocs falu – amely a Buda-Bécs közötti útvonal egyik állomása is volt – kézműves iparosai fejlesztették ki. A kocsinak a következő előnyös tulajdonságai voltak: nagy rakterület, amely képes volt befogadni három utast és a kocsist útipoggyásostul. Erre az erre a képessé, hogy oldalait négy löcs támasztotta, melyek a teher egy részét a tengelycsapok végére is átvitték. Ennek következtében a tengelyderék vastagítás nélkül hosszabbra lehetett hagyni (kb. 3 sukk hosszúra) és a tengelycsapok is másfél sukk (kb. 40 cm) hosszúra is méretezhetők vastagítás nélkül, ami a kerékagy szerkesztésében játszott döntő szerepet. Így a kocsi-derék fenéke tetemesen szélesebb lett a nyomtáv szokásos (kb. 130 cm) szélessége mellett. Kétoldalt két-két löcs azt is biztosította, hogy az oldalakat a kerekeknél jó magasra lehetett szerkeszteni. Ezáltal elkerülhetővé vált a sár és por beverése a kocsi-ba. A kocsi oldalai ilyen módon jellegzetesen homorúan görbék lettek. A kocsi-derék fenntről kocsikkal (szekérkas) bélelték ki és tették szilárdabbá. A kocsi alváza kocsiujtóval és kocsijuhával készült, tehát jól forduló eleje volt. Nagyon gyakran készítették hátulsó saroglyával is, ami növelte a rakodóterét: szénát, takarmányt és a kocsis dolgait tették oda. A kocsi üléseit – mivel az oldalai elől és főleg hátul magasra íveltek –magasra készíthették, és azok vagy lédárra voltak képezve, vagy a kast fonták ülésre úgy, hogy az ülések bő befogadóképességűek voltak. Mindezek, valamint a főfogatolás jó rendszertechnikája praktikussá tették a kocsit.

A magyar lovak szívóssága, kiváló szerkesztése (kocogva való húzóképesége) nagyban növelte a kocsi jó teljesítményét. Mindezek az előnyök, jó tulajdonságok együttvéve magyarázzák azt a nagy sikert, amit a kocsiszerk Európában elért. Nevének európai elterjedése jól bizonyítja ezt, a német: kotschi, kutsche, gotschi; a francia: coche; olasz: cocchio; flamand: goetse; angol: coach (itt hintó jelentésben is); lengyel: koczi; cseh: koczy; svéd: kusk, stb. A Kaukázus vidékén és Kisázsia-ban pedig a könnyű kis szekereket madzsarnak nevezik.

Magyarországon a 16. sz.-tól kezdve a kocsin való járás-kelés annyira általánossá vált a köznemesség körében is, hogy törvény kellett hozni, amely kimondja, miszerint a hadba „...non in kocsi...” kell menni, „mint többek szokták”, hanem táborzók módjára. A kocsi igazi virágkora azonban a jobbágyság intézményének eltörlése után, a tanyás gazdálkodás kialakulásával indult meg.

A népies kocsikból fejlődtek ki a könnyű urasági kocsik, amelyek kezdetben rugók nélkül készültek. A magyar hajtókoszik további fejlődésével a rugós homok-futók kerültek előtérbe, amelyek közül az „Esterházy” vagy „csékési” kocsi egyike a legelőkelőbb s legstílusosabb kocsijainknak.

Sukk: régi hossz mérték. Nagysága több emberi testrészt nagyságán alapul. Egy sukk a két ökö és az egymás felé fordított, összeérő két hüvelykujj együttes hosszával egyenlő. Nagysága vidékenként változott, főleg az ácsok, asztalosok, bognárok, kovácsok használták.

Fölhérc: – a rudat töve táján keresztelő, a hámfákat tartó rúd. Csatlás erősíti a rúd-szárnyakhoz, kétoldalt fölhércszög foglalja a rúd tövéhez.

Lajtorja – a szekéroldal. Lajtorja azért, mert a közönséges létra mintájára készült. Löcs – a szekéroldal támasztó görbített farúd. Részai a löcsfej, a löcs szára és löcs-vasa, amelyhez a löcskarikák járulnak.

Rakonca – a szekér 4 sarkára tűzött 4 rúd, arra való, hogy a szénát, ga-bonakeresztet magasra lehessen felrakni.

Saroglya – a szekérderek mellső és hátsó, lécből alkotott zárórésze. Az elülső saroglya a kis-, a hátsó a nagy-saroglya. (A kis-saroglyát gyakran homlokdeszka helyettesíti.)

Záp – a lajtorja, vagyis a szekéroldal alsó és felső szárát és a saroglya-rámát összekötő rúd, rudak.

Simon István: Három mester

Három mester mulat
a három lépés széles és három méter
hosszú, füstös kocsmaszobában,
habzó sör mellett, légyzenével.

Az egyiknek két vasos karja
hajlik, dudoros kézfejekkel,
a kecskelábú kis asztalra;
á a szurtos, a kovácsmester.

Feszít a másik, szikár, nyurga
testtel a meszelt falsaroknál,
s amíg beszél, az ádámsutka
le-s fölsőtál: ő meg a bognár

A harmadik a szabó lenne

ő dolgozik cérnával, tüvel.
Olyan nyugodt, akár a kelme,
mosolyog csak a padon tüvel

Vitakoznak. Mindig így szokták
estelente, ha összemérik
szerepüket a falu s ország
szempontjából, sokszor éjfélig.

Habzik a szó, mint a pohárban
a sör, dagadva, ki-kibukva,
erősítgetik mind a hárman,
hogy az ám a szép, az a munka.

Kerékgyak, esztergált hámfá,
alakulnak a görbe löcsök,
zsebek szaladnak a nadrágra,
a varrógép riadtan zümmög.

És a kovács... nem enged majd ő!
Föláll, mutatja, hadonászik.
Kint hold süt, szinte az az üllő,
s röpi szét csillag-szikráit.

Sinka István: Mesterek uccája (részlet)

Beszél a kerékgyártó,
de a keze
meg nem áll.
A megmunkálendő darab
nem készül el magától;
faragja, rajta a szeme.
A munka – tett, nem réztollú madár
s nem lehet vele csicseregni:
a fűrészes vagy a fejsze hamar húsba harap;
még ha csak pedzi: egy-két vércsepp,
de: – az egyik ujjá úgyis csonka már,
miért a többit is lefejezni?

Hajlong a kerékgyártó, éket vág,
készül a kerékgyak;
küllőt bele!
talpat rá! – Oda csap,
hadd szoruljon s hadd
gördüljön majd a félvilágon át,
úgyse nő már többé soha se levele,
csak sírása fut vele rúdja szárnya alatt.

A kerékgyártó vagy bognármesterség ismert jelvényeinek fő motívuma a kocsi-kerék, körülötte bognárbárd, szekerce, vonókés, de egyszerűbb táblán csak egy kereket és egy kört festettek rá. Annál díszesebb és érdekesebb 1769-ből a nagy-szebeni és 1841-ből a miskolci kocsigyártóké egy-egy dí-szes, fedeles hintó ábrázolásával.

Több, mint ötszáz évig állott fenn Magyarországon a céhrendszer, a kézműves-ipar Európa-szerte elterjedt szervezeti formája. A céh, az egyfajta foglalkozást űző kézművesek érdekvédelmi testülete elsősorban a helyi piac kizárólagos, kiváltságos biztosítását szolgálta.

A céh szigorú, pontos szabályok szerint működő, zárt testület volt, amelynek tevékenységi körét és gazdasági érdekeit a feudális rend írásba foglalt kiváltság-levéllel szabta meg és biztosította. A céh élén egy vagy több céhmester állott, akiket a céhtagok egy évre választottak. A mindenkorai céhmester örizte a céh ladját, amelyben a céh kiváltságlevellel, iratait, pecsétjét, vagyonát és egyéb értéktárgyait tartották. Nála voltak a céhedények, és nála volt a céh hordozható hatalmi jelvé-nye, az ún. „céhtábla” is. A testület vezetője, a céhmester ennek a jelvénynek a körbeküldésével hívta össze a céhtagokat. A magyar nyelvű szakirodalom éppen e funkciója miatt nevezi „behívótáblának”.

A behívótáblát a céhmester indította el. A táblajáratásnak kétféle módja alakult ki. Az egyik az volt, hogy a táblát a céh egyik tisztségviselője, a legtöbb céhnél az ún. szolgálómester hordta körül. A táblajáratás másik módja az volt, amikor a mestereknek saját maguknak kellett gondoskodniuk – esetleg legényeik vagy ina-saik útján – a tábla és vele együtt az üzenet továbbításáról. A tábla útját előre, pontosan megszabták, a láncolatnak nem volt szabad megszakadnia, így a tábla végül rendben visszakerült kibocsátójához, a céhmesterhez.

A céhszervezet összefogása, a tagság behívása a céhszervezet hatékony működésének egyik leglényegesebb előfeltétele volt, ezért a behívására meg nem jelenő és magát kellő okkal kimenteni nem tudó mestert kezdettől fogva szigorú bünte-

téssel sújtották.

A tábla továbbadásának megtagadása vagy a céhmester-választó gyűlésen való megjelenés elmulasztása végül is a céhtag jogainak felfüggesztésével járt. Érdekes példát mutat erre egy kassai csizmadiamester esete 1663-ban: „... Pásztor István a böcsületés céh tábláját el nem vette és az órára be sem ment és a céhmester választásra is voxot (szavazatot) nem adott, hanem contumaciter (megátalkodottan) csak odahagyta őkegyelmeket, annak okáért őkegyelmek is ez naptól fogva a céh tábláját hozzája nem bocsátják, valameditől dögát el nem igazítják”.

A miskolci szabók táblájának felirata pedig a következő: AZ MISKOLCZI B. N. SZABÓ CZHÉ TÁBLÁJA ÉPÍTETET CSETNEKI SZABÓ GYÖRGY FŐ CZHÉ MESTER IDEJÉBEN ÉS FILEKI SZABÓ ISTVÁN KIS CZHÉ MESTER-SÉGÉBEN AZ ENGEDELMESEKK ÖRÖMÖKRE, AZ ENGEDETLENEKK BÜNTETÉSEKRE. ANNO DOMINI 1733 DIE 10 DIK MARTY.

A céhszervezetek külső szervezeti formáit a magyarországi céhek közvetlenül a céh-intézmény két legősibb forrásvidékéről, Flandriából és Itáliából kapták.

A francia nyelvterület céheinél a céhgyűlésbe hívást végző személynek ugyan-csak megvolt a külön neve: bedeau, ami pontosan megfelelt a holland Bodénak, a német Boténak, a magyar szolgálómesternek. Ebből a szóból ered egyébként a be-dellus, a pedellus, az egyetemi iskolaszolga elnevezés is, mert a bedeau feladata, mint a törvényszolgáké, az idézések kézbesítésére is kiterjedt.

A bedeau, a testület szolgálómestere, gyalogszolgája rövid kabátot viselt, és mellét a céh címerével ellátott jelvény díszítette.

A magyarországi céhbehívótáblák egy része fémből: rézből, önből, esetleg ezüstből készült, de legtöbbjükét fából faragták, és gyakran festett képpel látták el. A céhbehívótáblák alakja és díszítőmotívumai híven követik a nagy európai stí-lusáramlatokat: késő gótikus, reneszánsz tárcsapajzs formától a késő reneszánsz és barokk tekerécszízes kartusok változatos során át a rokokó, a copf, az empire és a klasszicizmus jellegzetes vonalait és díszítőelemeit mutatják. Kidolgozásuk, kivi-telük színvonala nagyon eltérő, kis ipaművészeti remekművek mellett egészen kezdetleges darabokkal is találkozunk.

Heraldikai szempontból külön is érdemes alaposan megvizsgálni a céh-behívó-táblákat. A túlnyomóan pajzs alakú vagy ahhoz hasonló táblák a céhheraldika leg-jellegzetesebb darabjai, tulajdonképpen a céhek való-ságos, kézzelfogható címerai, általában igazodnak a heraldika hagyomá-nyos, kialakult szerkesztési szabályaihoz. A fából készült behívópajzsok legnagyobb része eredetileg olajfestéssel volt ellát-va, így eleget tett annak az alapvető követelménynek, hogy a címer színes legyen. A táblákon alkalmazott címeralakokat elsősorban a szóbanforgó mesterség legjel-legzetesebb szerszámaiból vagy termékeiből választották ki, és állították össze, ezért a behívótáblák szinte kivétel nélkül az ún. beszélő címerek sorába tartoznak: ránézésre elárulják, hogy milyen mesterséget képvisel-nek.

A behívótáblákon megjelenített munkafolyamatok, szerszámok és termékek hű keresztmetszetet adnak négy évszázad kézművesiparának – lé-nyegében alig válto-zó – technikai színvonaláról. Megőrizték néhány rég kihalt mesterség szer-számkészletének, termelőberendezésének hiteles képét, és a viselettörténet, az anyagi kultúra emlékeinek, fejlődésének kutatása szempontjából is értékes tárgyi dokumentumok.

Összeállította: Koczpek Irén

(Magyar Néprajzi Lexikon, Filep Antal, Kósa László, K. Kovács László, Dankó Imre szócikkei – Akadémiai Kiadó, Budapest * Az Európai Manu-faktúrák' és Fábrikák Mesterség Míveik. Möller János, Mokri Beniamin, Pesten, 1818. – ÁKV Reprint kiadás * Bogdán István: Mestere volt egy-ekor – Magvető Könyvkiadó, Budapest 1984 * Iparosok Mesterségek Műhelyek, válogatta és szerkesztette Győri Lajos, készült a KIOSZ gondozásában – Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest 1988 * Tarr László: A kocsi törté-nete – Corvina, 1968 * Pettkó-Szandner Tibor: A magyar kocsisz – a szer-ző kiadása 1931, Múzsák Közművelődési Kiadó hasonmás kiadás * Jordán Károly: Bognár kisipar – Mestervizsgák könyv-tára, KIOSZ 1959 * Nagyba-kay Péter: Magyarországi céhbehívótáblák – Corvina, 1981)

A hagyomány és korszerűség problematikájával nap mint nap szembetalálja magát az, akinek hivatása a népi kultúra, a néphagyomány. Vajon mit jelent manapság egy néptáncos, néprajzzal foglalkozó oktató vagy koreográfus számára korszerűnek lenni? A kérdés némi ellentmondást rejt magában, hiszen a hagyomány és a korszerűség bizonyos szempontból egymást kizáró fogalmak, amennyiben a „korszerűség” modernséget, azaz a hagyománnyal gyökeresen szembenálló magatartást jelent. (Gondoljunk csak arra, hogy az eu-rópai hagyományos népi kultúrák éppen a modernizáció előretörésével, a „civilizációs fok” rohamos növekedésével tűntek és tűnnek el sorban.) Külön bonyolítja a kérdést, hogy mára a „korszerű” kifejezés pozitív értékjelzővé vált, ugyanis „modernebb”, „haladóbb”, „fejlettebb” jelel a „korszerűtlennel” szemben, ami automatikusan az „elmárvolt”, „fejletlen”, „primitív” szinonimákat idézi fel. Kérdésünk ezek után így módosul: korszerűvé tehető-e egyáltalán a hagyomány? S ha igen, vajon előrelépést jelent-e ez a korszerűsítés?

Sokan úgy gondolják a népi kultúrával foglalkozó oktatók, kutatók közül, hogy a hagyomány továbbvitele, korszerű továbbélése maradéktalanul megvalósul a mai hagyományőrző mozgalmak és rendezvények keretében, így többek között a néptánc- és táncmozgalomban is. Vizsgáljuk meg azonban alaposabban, valóban így van-e! Ha a hagyományt leszűkítjük megjelenési formáira, azaz esetünkben a néptáncra mint formai jelenségre, akkor a hagyományőrzés, hagyományápolás kétségtelenül megvalósul. Ez a leszűkítés azonban, amely nemcsak a néptáncmozgalomnak, hanem sajnálatos módon a néptánc kutatásnak, sőt a néprajztudománynak is jellemzője, megfosztja a formát tartalmától – attól a tartalomtól, amely a forma lényegét adja, s amely eltéphetetlen szálakkal a hagyományhoz kapcsolja. Miről is van itt szó? Arról a tradícióról, ami az ősök nemzedékéről-nemzedékre átörökölt, organikus módon egymásra épülő, történelmi folytonossággal rendelkező tudásanyagából táplálkozik. Ezt a tradíciót, amit az emberi civilizáció hosszú évezredek óta keresztül éppen a paraszti kultúrák őriztek meg a XX. század Európájának, mindenekelőtt a szakrális világlátás, az organikus működés és a folytonosság jellemzi – e sajátosságaiban rejlik az a lényegi különbség, ami alapvetően megkülönbözteti népi műveltségünket minden egyéb nem tradicionális kultúrától, így a racionális alapokon álló, legmélyéig profanizálódott, esetlegesen és szervesen felépülő, folytonosan változó, („fejlődő”, „haladó”) modern kultúrától is. Már ezek az ellentétes jelzők is mutatják, hogy a tradicionális és a modern kultúra két alapvetően másként felépülő és működő világ, a kettő kizárja egymást – mint ahogy a modernitás valóban a tradíció ellenében jött létre, s megszületése annak fokozatos háttérbe szorítását és lassú elhalását eredményezte illetve eredményezi. Mindezekből következik, hogy a hagyomány fenntartásáról beszélni pusztán illúzió; amit hagyományőrzésnek nevezünk, az nem más, mint az egykoron szerves egységet alkotó tradíció egyes megjelenési formáinak kizárólag formai átmentése, átmentése modern világunkba. Ezek a hagyományos elemek ilyen módon elgyökerelődnek, kiszakítva eredeti környezetükből épp olyan részévé válnak egy idegen, nem hagyományos kultúrának, mint annak összes többi összetevője: egy organikus egész „sejtjeiből” egy szisztematikus egész „fogaskerekeivé” lettek. Ezek után levonható a következtetés, ami egyben megválaszolja első kérdésünket is: a tradíció semmilyen módon nem tehető korszerűvé, mert akkor éppen lényegét, hagyományos mivoltát veszítené el. Ebből következik az is, hogy a hagyományőrzés mai formái kivétel nélkül mind „korszerűek”, vagyis megfelelnek modern korunk igényeinek és elvárásainak. A kérdés ezek után tehát nem az, hogy hogyan tehető korszerűvé a hagyomány, hanem hogy hogyan tehető ismét hagyományossá – vagy legálábbis „hagyományosabbakká” – a paraszti kultúra napjainkig fennmaradt, korszerűsödött töredékei! Ennek mindössze egyetlen módja lehetséges: fel kell tárni azt a mélységi dimenziót, a népi műveltségnek azt a gondolati, eszmei alapját, amely „népivé” (értsd hagyományossá) avatta, egyetlen organikus egészévé fogta össze többek között a díszítőművészetet, az építészetet, a népköltészetet, a népzenei és a táncot. Csak ennek az eszmeiségnek, a

tradíció e lényegi magvának megértése és elsajátítása tenné a hagyomány-örzést valóban hagyományőrzéssé, s emelné azt minden más „korszerű” kulturális tevékenység fölé! Úgy vélem, a hagyománnyal foglalkozók számára a tradíció világlátása, értékrendje – ha nem is közösségi, csupán individuális szinten – modern korunk értékzavarában is eligazító, megtartó erő lehet éppúgy, ahogy sok száz éven keresztül az volt.

Visszatérve szorosabban vett témánkhoz, úgy tűnik, hogy a néptánc- és táncmozgalom is megelégedezni látszik arról a néprajzi, kulturális háttérrel, amely létrehozta a táncot magát, s amelyben gyökerezik az egész táncművészet. Nemcsak arról van itt szó, hogy a táncoktatók és koreográfusok egy része még az adott táncanyag szerkezeti, stílusi és zenei jellemzőivel sincs tisztában, hanem ezen túlmenően nem ismeri azt a tradíciót, amely nélkül a néptánc csak kiüresedett héj lehet, pusztán technika. Ez a tudatlanság sok esetben nemcsak igénytelenségből fakad, hanem a néptánc- (és néprajzi) szakirodalom hiányosságai miatt is. A magyar néptánc kutatás alapjait megvető generáció számára ugyanis jó 40-50 évvel ezelőtt a legfontosabb feladat az eltűnőfélben lévő táncok egyre sürgetőbb filmre vétele, rögzítése volt, majd – szükségképpen elsősorban forrási és zenei szempontú elemzések, rendszerezések alapján – a táncművészek és táncdiagnostusok meghatározása, a magyar táncművészet történeti rétegeinek körvonalazása, európai össze-függéseinek feltárása következett. Érthető, ha e nagyszabású, sokszor heroikus erőfeszítést követelő munkában kevesebb energia és figyelem jutott a táncművészet tartalmi-funkcionális vizsgálatára, és ezen túlmenően a paraszti kultúra egészében való elhelyezésére. A tanulmányok túlnyomó többsége, főként az egyes táncművészetek vagy táncfolyamatok szerkezeti vagy egyéb szempontú elemzéseit elvégző írások a táncot eredeti közegéből kiszakítva, önmagában vizsgálják, legtöbbször csupán formai és zenei szempontból analizálják. Ez a leíró és analízis jellegű munka ugyan elengedhetetlenül szükséges, önmagában azonban kevés! Martiny György több írásában is hangsúlyozta a táncok komplex, azaz tartalmi-funkcionális, formai és zenei szempontú vizsgálatának szükségességét, sőt körtánc-monográfiájával mintát is adott egy táncanyag ilyen szemléletű feldolgozására, mégis meglehetősen kevés olyan tanulmány létezik, amely megfelel ennek a követelménynek. (Pozitív példaként itt mindenekelőtt a Lőrinczev táncművészeiről szóló könyvet kell megemlítenem.) Természetesen szép számmal vannak olyan írások, amelyek törekvéssel ebbe az irányba mutatnak, és a táncművészet, táncalkalmak, táncokhoz kapcsolódó szokások leírásával megpróbálnak minél teljesebb képet nyújtani egy adott földrajzi egység táncéletéről. Ezeknek a mélyebbre hatoló műveknek is van azonban egy alapvető problémájuk: nevezetesen hogy a tartalmi-funkcionális vizsgálatkor ugyanazt a táncművészet szemléletét alkalmazzák, amit a formai és zenei elemzésekben! Márpedig amíg e két utóbbi esetben teljesen helyénvaló a táncművészet szemlélet (hiszen a vizsgálat tárgya kizárólag maga az adott táncművészet és zenei kísérlete), addig a tartalmi-funkcionális megközelítés esetében – amelynek feladata éppen a tánc körülményeinek, közösségben betöltött szerepének feltárása – csak-is az a kulturális közeg lehet a kiindulópont, amelyből a tánc kinőtt, amelynek organikus része: azaz a paraszti kultúra egésze. Ilyen módon a táncnak olyan kapcsolattudására, olyan gazdag hagyománybeli hátterre (maga az „élet”) támaszkodnia kell, amit a tánc önmagában való vizsgálata soha nem volt és nem lesz képes felszínre hozni. (Ennek a szemléletnek az alkalmazására tettem kísérletet „Nem úgy van most, mint vót régen...” A tánc mint tradíció a nyírségi paraszti kultúrában című monográfiámban, Nyíregyháza-Sóstófürdő, 1996.) Csak-is így lehet esélyünk arra, hogy néptánc kutatásunk európai színvonalú eredményei helyet kapjanak végre a néprajztudomány egészében, hozzáférhetővé és kezelhetővé váljanak a néprajz más ágai számára is, s ezáltal megszűnjön elszigeteltsége és perifériális helyzete. S így lehet esélyünk arra is, hogy az a többes táncos, zenés és táncművészetes réteg, amelyet már néptánc- és népzenei kultúránk felszíne is rabul ejtett, végre megtudja, valójában milyen kincsnek is van a birtokában.

Dr Ratkó Lujza néprajzkutató, koreográfus

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége által alapított „Király Zsiga díj” nyertesei – 1997

Chabracsek Andrásné – hímző

Pedagógusként az elsők között végezte el a szakkörvezetői tanfolyamot, 1969-től vezetett Nagybánhegyesen felnőtt és gyermek hímző szakkört. 1973-tól a Békés megyei hímző szakkörvezető-képzés előadója. Sajat és az általa tervezett művészi, igényes kivitelezésű hímzések a településen, a me-gyei, országos és külföldi kiállításokon szerepeltek és eljutottak a tengeren-túlra is. Rendszerek publikációi. A megyében megjelenő valamennyi hím-ző kiadvány társszerkesztője. A Békés megyei Népművészeti Egyesület alapító tagja. Több mint tíz éve vezetőségi tag.

Schneider Imréné – hímző, népi iparművész

Tállyán 28 évvel ezelőtt alakította meg a Díszítőművészeti Szakkört, ösz-szefogva a község hímezni szerető asszonyait. Közel 30 éves munkássága alatt számtalan díjat és kitüntetést kapott. Nevéhez fűződik a „Szüreti Napok” ősi hagyományának felelevenítése Tállyán. Öt éven keresztül a Bor-sod-Abaúj-Zemplén megyei Egyesület titkáráként dolgozott. 1997. február 15-én megalakult Hegyaljai Mesterek Egyesületének elnöke.

Puskásné Oláh Júlia – hímző, népi iparművész, szakmai vezető

1966 óta vezeti a szakköröket. 1972-től a Városi Művelődési Ház Népművészet Stúdiójának vezetője. A szakág többszörös díjazottja, a Kovács Céh létrehozója. Kilencszer rendezte meg az ONK-t. Idén második alkalom-mal rendezti meg az Országos Mesterremek pályázatot és kiállítást.

Hegedűs József – fadaragó, népi iparművész

A népi fadaragás szinte minden hagyományát ismeri. Népi ihletésű kop-jafákat, székykapukat, továbbá bútorokat, lakberendezési és használati tár-gyakat készít. Alkotásaival csoportos és egyéni kiállításokon 1979-től folyamatosan jelen van. 1988-ban kapta meg a Népi Iparművész címet. Kiemelkedő a megye népművészetének továbbéléséért kifejtett szerve-ző munkája, melynek egyik legjellemzőbb mozzanata a tiszavárkonyi Alkotó-ház megvalósításában a nagy társadalmi összefogás koordinálása.

Nagyné Nyikus Anna – szövő, népi iparművész

Mint kirakatrendező került kapcsolatba a textillel, mint anyaggal. Több kiállításon mutatkozott be saját munkáival. Szakmailag folyamatosan ké-pezte magát, több szakdolgozata jelent meg. 1990-től végleg az oktatás-ban helyezkedett el Tatán. Kitaró szervező munkájának eredményekép-pen 1997 őszétől megindul a tatai iskolában a hivatalos kézművesképzés. Számtalan kiállítás és textil népművészeti oktató-nevelő munkája után megkapta a Ko-márom Város Pro-Urbe díját.

Tóth Agnes – hímző, népi iparművész különdíjat kapott.

Jakoby Judit: Tíz éves a Maskarades

Íme együttesünk is elérkezett egy olyan évfordulóhoz, mely úgy hírlik megünneplésre méltó.

Tíz éve létezünk; jó – rossz, de va-gyunk!

Egy csöndes kis étteremben kezdtük el a zenélést, s még ezelőtt volt egy mű-sorunk a Szirtosz együttes farsangján, ahol hivatalosan is sor került a névadás-ra. Farsang - maskarások - Maskara-des.

S most, tíz évvel később farsangi mu-latsággal kezdtük az évadot. A Csoko-nai Művelődési Házban a zsúfolásig telt teremben az Iliosz tánc-együttes közre-működésével búcsúztattuk a telet. De mi minden történt e két farsang között?

Több, mint ezer fellépés: koncertek, táncházak. Bejártuk az országot Záhonytól Sopronig, Mohácstól Miskolcig. Klubok, művelődési házak, színházter-mek, éttermek, szállodák, iskolák, kü-lönböző fesztivál hely-színre lettek ismerőseink, míg a közönség a görög mu-zsikával, táncokkal kötött ismeretséget.

S mi igyekeztünk mindent elkövetni, hogy ez az ismeretség mély barát-ságba forduljon.

Koncertjeinken évek óta mesélünk a dalokról, a hangszerekről, egyes szá-

A Magyar Népzene Tára X. - Népdaltípusok 5.

A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából alapította Bartók Béla és Kodály Zoltán. Szerkesztette Paksa Katalin.

Bartók Béla és Kodály Zoltán elgondolása – hogy népze-nénket kritikai forráskiadás formájában a magyar és külföldi olvasók elé tárja – A Magyar Népzene Tára vaskos kötetekben valósul meg. E nagyműltű sorozat (első darabja 1951-ben je-lent meg) immár X. kötetéhez érkezett, mely foly-tatja (a VI. kötettől) a zenei típusokba rendezett dallamok közlését. A közreadás olyan zenei rendszerben történik, mely szájhagyó-mányban élő dallamok lényegét ragadja meg és mutatja fel: a variánsok egymás mellé helyezésével e dallamvilág folyto-nos változásait és évszázadokon átívelő megtartó erejét. A kö-tet 34 típus 1200 változatáról ad számot, és tájékoz-tat a szom-széd- és rokonnépi párhuzamokról, valamint a 18-19. századi történeti feljegyzésekről. A dallamok az ótörök, illetve az ugor gyökérű „régí stílusok” körébe tartoznak, melyek későbbi ko-rok bélyegét is ma-gukon hordják a 16. századtól a 19. száza-dig. A dallamok hagyományos használatáról, az énekesek-ze-nészek közléseiről, az előadásmódnak kottá-ba nem foglalható sajtóságairól a jegyzetek nem tájékoztatnak.

A kötet sorozat része ugyan, de önmagában is kerek egész. Gazdag, válto-zatos anyaga a teljes nyelvterületet átfogja és többek között díszített elő-adású balladákat, pásztoralokat, keservesekeket, továbbá karácsonyi és kol-dusénekeket, lakodal-mi dalokat, párosítókat, dudanótákat, hangszere-s táncdalla-mokat tartalmaz. A könyv teljes szövegét angol fordításban is megkapja az olvasó, így a külföldi érdeklődők is haszonnal forgathatják. B/5, 1206 oldal, egészvászon, keménytábla. Ára 4000 Ft.

Kapható a Balassi Kiadó könyvesboltjában. 1023 Budapest, Margit u. 1.

mok születésének történelmi, társada-lmi háttéréről.

Tíz éve dolgozunk azon, hogy a „gö-rög zene” kifejezés hallatára ne csak va-lami felületes Szirtaki érzés nyújtózkod-jon el a szívekben, hanem egy tünemé-nyes, színes és szépséges kultúra muzsi-kájának igaz öröme.

Eddig megtartott három nagyszabá-sú koncertünket is a teljesség vezé-relte.

Az öt éves születésnap esten bejár-tuk Görögország tájait. Kazettabemuta-tónkon a Rembetikó születését és történetét meséltük el egy fiktív életrajz se-gítségével.

S a harmadikhoz egy valós élettörté-net – Vaszilisz Cicaniszé vezetett, hang-, képfelvételekkel, eredeti dokumentu-mokkal.

E koncertek értékét bizonyítja az a különleges élmény, mely szintén a far-sanghoz kötődik. 1996-ban ez idő tájt játszottunk Krétán tíz napig egy hatal-mas szórakozóhelyen több száz görög-nek estéről estére, akiknek a hangzás és a színpadi látvány nem árulkodott ar-ról, hogy zenekarunk két magyar lány-ból, s a kinti közönségnek szintén ma-gyarnak számító görög származású fi-úkból áll.

S idén újra itt a tavasz.

Új munkák és remények. Szaporod-nak feladataink, készülünk a márciusi ünnepi bálókra.

Támogatókat keresünk. Talán segít-ségükkel ki tudunk adni egy új ka-zettát, s öszre születésnap koncertet tervezünk vendégekkel, sok-sok meglepetés-sel.

S a többi: gyakorlás, próba, fellépés, remélhetőleg stúdióba vonulás, mint már az lenni szokott a zenekarok életében.

Bankó András: Montanar' úr tanórái

Miquéu Montanarot általában Michelnek szólítják, mert francia. Pedig igazából provanszi okcitan (ejtsd: oksztán). Vasutas szüleinek – akik két bátyját és húgát is nevelték – nem telt arra, hogy Miquéut konzervatórium-ba írássák, műkedvelőként tanult meg dob-furulyán játszani. (Ez régi ok-citán hagyomány; a zenész bal könyökhajlatába akasztja a méretes rez-gödobot, amin jobb kézzel üti a kísérőritmust, míg baljával a háromlyukú furulyán, az ún. galoubet-en szólaltatja meg a dallamot.) Később rendes tanártól vett rendszer klarinét- és saxofon-leckéket, majd – már tanítókép-zős korában – a zongorázásba jött bele. Személyiségének viszont olyan varázsa van, ami nem sajátítható el iskolában, bár nem is nagyon tanítható. Ha csak el nem lesi tőle valaki, mondjuk úgy, hogy koncertjeit rendha-gyó órának tekintik. Montanar' úr tényleg rendet hagy maga után – a fejekben is! -, tarthat bármilyen tanórát...

Nyelvlecke

„Elhatároztam, mindenkit meg fogok tanítani okcitanul, ezért jöttem hozzátok – kezdte egyik koncertjét évtizedes itteni vendégszereplése ide-jén, szinte tökéletes magyar nyelvhelyességgel. – Két szót már tudnak: l'amour, trubadúr – csak ezeket nem tölem tanulták.” Először egy tánc-együttes dob-furulyásaként jött Sátoraljaújhelyre.

– Emlékszel még, mi volt az első néhány szó, amit itt tanultál?

– Az első: megyünk, mert mindig ez volt a kérdés, „Na, megyünk?” „Megyünk!” ... S aztán amit még sokszor hallottam: Nem szabad! Lett egy barátnőm – ő 23, én 15 – és amikor ketten voltunk, mindig csókolózunk. Nagyon kedves volt, de hogyha a többiek is ott voltak, mást se hallottam tőle, nem szabad, nem szabad. Attól félt, mit mondanak erről a többiek, hogy egy teljesen kicsi fiú udvarol neki.

Az első itteni föllépéseit is sátoraljaújhelyi ismerősei szervezték. Mi-quéu fokról fokra beletanult, hogy műsorait maga konferálja, egyetlen szám, a „Dalok a szépszentgyörgyi kódexből” kivételével. Ezt általában Kobzos Kiss Tamás jelentette be, akivel „Kalendárium” című műsorukat Európa számos országában előadták.

– Mondják, iszonyú nehéz a nyelvünk, ez nem szegte kedvedet?

– Akkor már kétnyelvű voltam, okcitan és francia, így értettem azt, hogy amikor kártyázunk, focizunk, lányok után járunk, akkor mindig okcitanul beszélünk, viszont az iskolában, a boltokban, a postán csakis franciául. És ez jó! a fejemben volt, hogy más szituációban más nyelvet kell használni; ezért voltam biztos abban, hogy nálatok magyarul kell beszélni.

– Mégis mi vontott annyira, hogy leküzdjed ezeket a nehézségeket? – Nincs kézenfekvő magyarázata. Csak úgy. És amikor megértem a szójátékokat, akkor úgy örülök, mert azt angolul úgyse lehetne kifejezni, legfőképpen elmagyarázni.

Azóta Miquéu már soknyelvű: okcitanul, franciául, magyarul, angolul és olaszul akár-miről elcsereverészik, tanult még bolgárul, bambarául, portugálul, spanyolul és katalánul. Mindenütt otthonos a világban, noha falujához ragaszkodik, sosem lenne hűtlen a Toulon melletti Corranshoz.

Történelem

Az okcitan-magyar kapcsolatok elmélyítése során büszkén szokta emlegetni, hogy volt idő, amikor Európában minden művelt udvarban beszél-ték az ő anyanyelvét – a XII-XIII. század táján a trubadúr-költészet tette közzismertté –, s volt idő, amikor minde-nütt a magyar táncokat járták-ját-szották – a XVII. század táján –, még Provanszban is maradtak nyomai.

– Okcitanföld soha nem volt egy ország, soha nem volt okcitan honvéd, vagy csendőr – ez csak egy nyelvcsoport, egy kultúra. Nekünk ez fontos, mert okcitanul beszélni azt jelenti, hogy olyan nyelvet beszélünk, aki soha nem tett senkit börtönbe semmiért... Jártak trubadúrok Magyarországon, még III. Béla idején; Pierre Vidal és Gaucelm Faidit az 1100-as évek fordulóján látogattak el hozzánk. Aztán – kissé kiéhezve a közönséget – harmadikként jött Miquéu Montanaro, akit Kobzos Kiss Tamás és Sebő Ferenc vezetett be a trubadúr zeneirodalomba. Különös érzés lehet közel nyolcszáz év után újra megszólaltatni – mondjuk – Oroszlánszívú Richárd zenéjét, mint ahogy ezt egy pécsi koncertjén tette:kicsit módosítottam rajta, feldolgoztam – ahogy a magyarok mondják, franciául arrangement, vagyis rendbe hoztam. Persze nem biztos... (nagy nevetés a nézőtéren). – Így következett az a szomorú dal, amit földije, Oroszlánszívú Richárd írt bizánci börtönében.

Az utókor elbizakodottsága mindig benne van a fejlődés-mitoszt meg-testesítő kifejezésekben, amikor az ún. korszerű föllötte áll az addigiaknak, s minden, ami korábbi, csak ócskább, rendtelenebb lehet. Miquéu-tól ide-gen ez a szemlélet. Énekel egy XVII. századi históriás dalt, amelyben az áll, hogy a szegényeken már csak Isten segíthet, és semmi nem lehet rosszabb annál, ami most van. „Amikor ezt énekeltek, pestis volt – szokta magyarázni Montanar' úr – bár azóta rájöttünk, van rosszabb annál is.”

– Nálunk elég csúnya jelzőket kaphat az, aki túl sokat foglalkozik a múltjával, a hagyományával. Az a vád még az enyhébbek közül való, hogy vissza akarja forgatni a történelem kerekét. Pedig – szerintem – okcitanok megmaradni ugyanaz a választás, mint a magyarságot meg-örizni.

– Hasonló. Amikor jöttem Közép-Európába, azaz Szélső-Nyugatra, va-gyis Elő-Keletre (most hogy mondjam?), rögtön vettem észre, mekkora probléma a határon túl élő magyarok helyzete. De azt kell mondanom, hogy nem két ország között van a probléma, hanem az antikulturális gon-dolkodásmóddal. Magyarország kultúrája veszélyben van annyiból, hogy körülöleli a szláv tenger és ki van téve a német hatásoknak is. De ha valaki veszélyben van, akkor nem bezárkózni kell, hanem minél nyitottabbá válni, meg-örizni a sajátosságokat és megismerni mások kultúráját is. Mert ha bezárkózik, biztos, hogy bekerítik, megfojadják...

Ének-zene

Azért volt idő, amikor okcitanok lenni sem volt könnyű. Úgy tudom, annak a dalnak, amely afféle provanszi himnusz, a franciák betiltották a szövegét.

– Igen, jó hétszáz évvel ezelőtt írták ezt a dalt, akkor nem volt szabad okcitanul beszélni, halálbüntetés járt érte. És mindenki fűtyülte ezt a dal-lamot és tudta, hogy miről van szó – többet jelentett a zene. Aztán néhány év múlva lehetett énekelni szöveggel és még most mindig lehet.

– Nemrég viszont a lemezeket volt tilos lejátszani a francia adókon. – A hetvenes években egyetlen rádió, az algéri forgatta le ezeket, és mi tudtuk hallgatni, mert a tengeren átjött az adás.

Montanar' úr tanításai gyakran szólnak az értelmetlen korlátozásokról, a fölösleges lehatárolásokról. A zenei skatulyázást sem szíveli. Játszik népzénet, régizénet, sanzont és jazzt, írt kortársi kompozíciókat (egyebek mellett vonósnégyest is – a francia állam megrendelésére), színházi-, ba-lett- és filmzenét. Számára a műfaj-határok éppoly átjárhatóak, mint a föld-rajziak vagy a politikaiak. Nem halmozza a különféle stlusokat, hanem összedolgozza ezeket; hisz abban, hogy újfajta minőség jön létre.

– Örülök, ha egy magyar együttes benne van, hogy Montanaro-zenét játszon, mert az nem az ő zenéje és így egy kicsit mást is megtanul: nyi-tottabbá válhat.

Először a Keleti Szél (Vents d'Est) nevű együttes is csupán egy lemez-fölvételre állt volna össze, akkor még csak magyarokkal (Sebestyén Márta, Kobzos Kiss Tamás, Ökrös Csaba, Szabados György, valamint a Tëka és Vujicsics együttesek közreműködésével). Aztán jött a második album („Migration”), idén készül a harmadik, s természetesen, hogy a „karnagy” nemzetközi legénységet vezényel (pl. a felvidéki Écsi Gyöngyi és a Ghymes-tagok, a cseh Alain Vitous, a szlovák Vladimír Merta s más, me-diterrán résztvevőkkel)! Izgalmas kölcsönhatás, hogy a Ghymes zenekar saját CD-jén is játszik Montanaro-szerzeményt; remekül megértik egy-mást. Nem véletlenül nevezte Miquéu a Ghymes stlusát így: „open music”, „nyitott zene”. Nem véletlenül, csak kivételesen.

Földrajz

A Vujicsics együttes szerint a legjobb okcitan zenét játszó banda. Ez a tapasztalat im-már több, mint egy évtizedes. Főntartod az állítást?

– Nem az egész területre. Mondjuk Provanszban nem olyan jó, Gas-cogne-nak sem működik, viszont Nizza és környéke ilyen zenét játszik: tambura helyett mandolinnal.

Montanar' úr komoly figyelmet szentel a régiók mind hangsúlyosabbá váló szerepének. Régi ismeretségünk alapján tudom, hogy a „Nizza és környéke” Olaszország észak-nyugati szegletét is jelenti.

– A neved, ugye, olasz eredetű?

– Igen, bár ilyen, mint Olaszország nem létezik – az csak egy kitalálás. Illetve van az államalakulat, ám ha végignézzük az Appennini-félsziget kultúráit, ott a calabriai, a sizíliai, a lombard, külön a szárd, s persze az okcitan is. Tudod, hogy húzzák a határokat? Össze-vissza, aztán mind a két oldalán ugyanazok az emberek... Az ilyen határoknak meg kell szűn-niük, ezek legfőképpen száz-kétszáz évesek és az államalakulatoknak akkor sem volt valóságalapja. Előbb-utóbb helyreáll a dolgok természetes rend-je. Elég tetőtől-talpig végignézni Miquéu-n, „báli” bakancsáról rögtön lerf: igazi terepjáró! Bohém, piros sála hanyagul a nyakába vetve, sapkája hun-cutul félrecsapva. Megjelenése nem annyira tábornoki, hogy a szögesdrót-nak parancsolhatna, ám bator sok helyütt megfordul, „hinti a metelyt”. Még a hósidőkben eljutott az Alexander Platz tájkára, élményeiről így nyilatko-zott a „Párkány és vidéke / Stúrovo a okolie” nevű lapnak: „Amikor annak idején a tévétoronyból pillantottam le a berlini falra, azt írtam meg több (oldal)on keresztül, hogy így, egy ilyen fal mellett csak fél életer le-het élni, és nem egészet, teljeset. Mintha kettévágnák az embert, az ember szabadságát.” Azóta 1:0 a természetes rend jár-ára. A párkányi ri-portban a Mária Magdolna hídja is emlegette; szerinte az embereknek előbb magukban kell fölépíteni a hídát, a szlovákoknak és a magyaroknak is a másik felé – akkor biztos megépül a valóságban. Talán megelőlegezhet-jük: 2:0.

Mennyiségtan

Persze a számok csak számok. Ugyan mit változtat a ma élők helyzete-tén, ha az egyik nép x évvel korábban tűnt föl egy területen s y méterrel mélyebbről kerülnek elő a csontjai? Pi. az okcitan nyelvet értők tömege Franciaország legnagyobb kisebbsége: 8-10 millió. Területileg Bordea-ux-tól Nizzáig nagyjából az államilakulat egyharmadán élnek. Ugyanak-kor - olvasható Jó Rudolf tanulmányában - önálló közösségi tudat alap-ján „néhány tízezer fő, zömmel értelmiségi tekintik magát az okcitan nem-zetkez tartozó-nak”. Miquéu erről egyszer így nyilatkozott: „Nálunk okcitan-nak lenni nem nemzeti kérdés. Ez kulturális és főleg személyes ügy. Nem nagyon fontos.” Más részről viszont: amikor Miquéu az előadói pályá-ra lépett, alig lehetett hallani dob-furulyásokat, 3-4 ember zenélt így. Más-fél évtized múltán a Nagy Francia Forradalom 200. évfordulóján fölvonul-tak a hon legkiválóbb népzenezei: volt 200 harmonikás, 200 tekerőlan-tos, 200 dudás – mesélte '89 végén –, s dob-furulyás 250, noha állítólag csak a negyede ment oda. Tehát mégis fontos.

Szintén tőle tudom, hogy Provanszban 15 különféle nép él, Corrans környékén egy örmény falu s egy olyan település, ahol magyarok is élnek. Ami fontos, az a megértés, az egymás iránti tisztelet. Ezért zenél.

– Él először, amikor jöttem ebbe az országba, mondtam, hogy érke-zem és tanítok mindenkit okcitanul beszélni. Hát aztán egy kicsit néztem a történelmet és sejtettem, hogy nehéz lesz! Mert 300 valamennyi évig maradtak a törökök, de nem tanultak meg törökök. Nem tudom, hány száz évig maradtak a németek, aztán az oroszok... és a magyarok nem ta-nultak meg se németül, se oroszul. Úgyhogy nehéz lesz okcitanul, de hát-ha: ezt nem kötelező tanulni. Habár most az a kérdés, a magyarok fog-nak-e tanulni angolul, – nem is angolul –amerikaiul?! Most ez a honfoglalás jön...

A keserűnek ható gondolatot itt azzal enyhítette Montanaro tanár úr, hogy előadta a „Tucsú-t”, azt az okcitan dalt, amely szerint „a magyar fű mindig újra zöldül”...

Szabadi Mihály: Drága János Bátyám!

Negyven esztendővel ezelőtt találkoztunk!

Első pillanatban rácsodálkoztam ízes beszédre, szárnyaló gondolataidra, és arra, hogy van egy falu, ahol minden csodálatos.

Kérges tenyerű parasztemberek bütykös ujjai alatt táncra hív a muzsika, feketébe öl-tözött férfiak méltóságosan kopogják, hosszú szoknyás asszonyok lágyan libben-tik a csárdást, és előttük ott jár táncban, mu-zsikában Földesi János.

Ennek negyven esztendeje már. Most pedig itt állok a koporsód mellett, hogy bú-csúszókat mondjak, hogy elkészönjek Tő-led a Magyar Művelődési Intézet, a Muha-ray Elemér Népművészeti Szövetség, az MTA Zenetudományi Intézete, a Tolna me-gyei népművelők és mindazon népművészet szerető emberek nevében, akik ebben a me-gyében, ebben az országban élnek, ismertek és szerettek Téged.

A Te életed, munkásságod eredménye-ként tudtuk meg azt, hogy ...

A magyar népművészet kincses-tárában Madocsa különlegesen egyedi értéket je-lent. A 60-as években még élő parasztzene-kar gyönyörű dallamait mindörökre őrzik a hangszalagok. És a tánc! Közép-Európa egyik legszebb párostánca a madocsi csár-dás ott kopog a táncházakban és sohasem fog kikopni, a legjobb magyar táncgyűjtések műsorából. A szíved már nem dobog, de a meghatódottságtól oly gyakran ki-buggyanó könnyeid egy cseppje jéggá der-medve még mindig ott sajog a lelked mé-lyén, mert a klasszikussá vált öreg tánco-soknak csak Madocsán nin-csenek utódai.

Bölcs ember pásztorok, mindentudó öreg nyárfák voltat tanítóid. Szívós, kitarító besenyő konokssággal jártad az utadat és a madocsi föld

borozdájából kinöve Szabó Pál, Veres Péter, Sinka István szellemi ma-gasságáig emelkedtél.

Sokan ismertek, szerettek Téged e ha-zánkban, és hosszú életed végén nem men-tél idegen helyre, mert barátaid, munkatár-said közül már so-kan vannak abban az új országban. Biztosan tudom, hogy Szent Pé-ter helyett Sós Ferkó bácsi fogadott a kapu-ban: Hát möggyütté, Földesi? Megöleltétek egymást Bogár Pistával, kezét foghattál Martin Gyurkával, Pesovár Ferivel. És ott vannak mind, akikkel egy kenyéren, egy muzsi-kaszón nőttél föl: Bó-dog, Seregi, Kovács sógor, Kisbíró Tarcál, Szitnyay meg a többiek. Odaállhatsz az égi cimbalom elé és sinyorozhatod a selyöm csárdást.

Nem halljuk többet gyönyörű, parttala-nul áradó, ízes-míves beszédedet, az emlé-kek tengernyi tömegéből táplálkozó költői-en színes története-i-det hajdan mesélő juhá-szokról, borozdából váratlanul felugró nyulakról, a szittyós nádasokban csöndőr elől megbújó subás betyárokról, szép já-rású lovakról és a muzsikákról, árván maradt édes gyermekeidről, a he-gedűkről.

Otthon voltál a gágogó ludakkal teli pa-rasztudvarokon és a fényes hangver-senytermekben egyaránt, gyűjtötted az is-meretek morzsáit mindenütt, ahol csak lehe-tett, és adtad, akartad adni tovább minden-kinék, aki arra éhezett. Sokat tanul-tunk Tőled. A legnagyobb tanulság a pél-dád. A legeslegnagyobb az a lángoló érzés, mellyel –időnkénti meg nem értések és bántások ellenére is – szeretted a madocsi népet.

Verseid, elbeszélő írásaid őrzik szelle-medet. A madocsi néprajzi gyűjté-sek nyo-mán keletkezett filmek, hanglemezek, tudo-mányos kiadványok mindörökre őrzik a Földesi János nevet, és amíg mi élünk min-den alka-lommal torkunkban dobban a szí-vünk és Rád gondolunk, ha a szögény csár-dás dallamaival nyikkan a muzsika. Nyugodj békében!

Bankó András: Jersze, Európa! - Ismerkedési esetek

A folk mint olyan lehet szórakoztató zene, s kicsit több, lehet zenetör-téneti adalék, s kicsit még több, egy nemzet vagy népcso-port névjegye. Jellegzetességeket, sajátosságokat hordoz, előző nemzedékek tapasztalatát-ízlését örökíti az utókorra. Ezt a ha-gyományt ma már csak tudatosan lehet őrizni; megszakadt a szájhagyományozás folyamata (s persze a lehe-tősége is), az írásbeliség élteti tovább.

Sokáig úgy tűnt, egy ország - egy kultúra. Aztán előtérbe ke-rültek a regi-onális kultúrák s kezdett kiderülni, az országhatár csupán egy rissz-rossz államalakulat abroncsa. Tovább színes-e-dett a kép a helyi kisebbségekkel, az együtt élő népek kultúrái-nak kölcsönhatásával. Bartók Béla szerint azok a leggazdagabb gyűjtőterületek, ahol vegyes lakosság él, mert zenéik (művé-szetük stb.) kölcsönhatásában sokkal régebbi dalok (motívumok stb.) őrződnek meg, mint másutt. Vegyes lakosságú területen minden bál: „ismerkedési est”, ami az együttélés harmonikus-sá-gát mélyíti el. A népcsoportok közti torzsalkodást, meg nem ér-tést legtöbbször a fölsőbb politikai körök gerjesztik; attól fél az ember, amit nem ismer, s a félelem szüli az erőszakot.

Manapság a sokrétű folkfesztiválok tölthetik be az „ismerke-dési est” szerepét. Bolgár és ír, grúz és okcitan zenék szólalhat-nak meg egymás után, a „világfalu” polgárai pedig – immár tudat-osan – bólogathatnak: az a másik ember is csak olyan, mint én; öröme van, bánata van, megüli a jeles napokat. Így aztán bolgár, ír, grúz, okcitan s mindenféle Duna-táji közösen őrizheti a megta-lált értékeket, a hagyományt.

És akkor jön Európa, az a nagy, közös, unióval az ő tetején... Nyilvánvaló, hogy elsősorban a multinacionális cégek érdeke létrehozni a közös gaz-

dasági egységet, a közös pénzt, hogy gyorsabban forogjon a tőke, hogy a nagy ellátó rendszerek még kényelmesebben terjeszkedhessenek. Félő, hogy ennek velejá-rója az a tömegkultúra, amitől sokan már most iszo-nyodnak, hisz az amerikanizált ízlésvilág leginkább azt képes hirdetni: az ember mennyire állati! Könyvei, filmjei ott vannak mindenütt, zenéi be-töltenek minden csatornát – szinte kizárólagosságot követelve maguknak. (Hol itt a demokrácia, az esélyegyenlőség?)

Az egyszerű halandó vagy elutasítja ezt, vagy kiszolgáltatja magát ennek. Döntése tudatos kell legyen. Ezt a tudatosságot addig is – míg Közös Európánk létrejön – nem árt pallérozni az ismerkedési esteken. Épp a hagyomány, a népművészet mutatja legmeggyőzőbben: az ember fenség. És ha ismeri ezt a kultúrát, nincs kizárólagosság, szabadon választhat. Így értem én, hogy a folk szórakoztató zene, ám azért egy kicsit több is.

Hogy ne csak a levegőbe beszéljek, egy magát kellőképpen régóta pal-lérozó, s a tudatosságba merülő társaság, a Vujicsics együttes egyszerre tartja repertoárján a szerb és horvát műsor-számokat, lehetőséget teremt az ismerkedésre. Tette ezt a dél-szláv háború előtt, alatt és azóta is – teljes következetességgel. Most megjelent CD-jén Rastanak címmel szentel egy számot a tragikus eseményeknek, fohászként, imaként, s akár zsoltárként is hallgatható. A dallam – írja a fülszöveg – eredetileg török hadi-induló lehetett (s mint tudjuk, az oszmán egyformán sanyargatott szerbet, hor-vátot, magyart – tehát mindnyájunkhoz szól), csak-hogy ma az elérke-zett béke hálaadó szövege ez, félelemoszlató zene. És egy kicsit több is annál...

(A fenti cikk – Bankó András „hattyúdala” – az RF Produkciós Kft. meg-bízásából készült el, és a Fesztiválújság [1997/2.] című kiadványban je-lent meg.)

Ifj. Vitányi Iván: Gajde su gajde

Ez a címe a nemrég megjelent lemeznek. Annyit tesz: „a duda az duda”. Ezt azonban ke-vesen tudják, és a borítón látható bordó alapon világoskék ákombákomokból még a horvátul tudók is nehezen hámozzák ki, mi is lehet ezen a lemezen. Hogy kik, azt persze meg tudhatja az is, aki tüzetesen átvizsgálja a kuszaságot, és felfedezi a sarokba írt neveket. Pedig csábító névsor: Szabó Zoltán, Vizin Antus és Kume (Dervár Ferenc), valamint Juhász Katalin és Juhász Zoltán.

Az anyag egyébként nagyszerű: nyolc év után ismét együtt a nagy csapat! Az a csapat, akikért annak idején a pályaudvaron aludva járam le Pestről Pécsre táncházba. És végre le-mezt csinálnak! Az érintetteket ugyanis (néhány antológiától eltekintve) sem együtt, sem külön-külön nem lehetett eddig lemezen hallani, csak néhány megszerzhetetlen és hallgat-hatatlan minőségű – vagy ronggyá hallgatott -barkács kiadású kazettán.

Vizinék – mondom, hisz valaha egy banda voltak _0 a tőlük megszokott módon ötvözik az adatközlők hangulatát és sallangmentességét a profik technikai biztonságával és frappáns fel-dolgozásaival. Játékukat és éneklésüket hallgatva az az érzésünk támad: Így kell zenélni. Szépen és egyszerűen, minden kunszt és bra-vúr nélkül el kell énekelni a dalt. Az sem baj, ha a hangunk kissé érces, vagy a duda itt-ott hamiskás. A lényeg, hogy szívből szóljon. Hadd borsózzon a hallgató háta a gyönyörtől, az őszinte

Aprája

Az MTA Zenetudományi Intézete Népzenei Osztálya, az ICTM Magyar Nemzeti Bizottsága és a Magyar Néprajzi Társaság konferenciát rendezett „Erdélyi és moldvai népzene az újabb kutatások tükrében” címmel május 3-án az MTA Zenetudományi Intézetében (Budapest, I. Táncsics u. 7. Lovagterem)

A Szabadtéri Néprajzi Múzeumban Szentendrén Pünkösöd havának 17-18-19. napján Pünkösdi Sokadalom rendezvény volt.

Június 14-én volt Koncz Balázs animációs filmrendező új filmjének bemutatója. A Boccaccio Dekameronja alapján készült rövidfilm címe: Fabula Nasta-gionis. Zenéjét Szerényi Béla állította össze a Magyar Tekerőzenekar muzsikusaival, Bartha Z. Ágoston stúdiójában. A filmet forgalmazza az Interpannonia Kft.

A Budapesti Művelődési Központ szervezésében „Dudabál” címmel a Nógrád Táncegyüttes és a Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes közös műsora volt június 19-én a Fővárosi Művelődési Házban.

Június 21-én volt a IV. Tabáni Nemzetközi Népzenei Fesztivál.

„Székesfehérvári Hírek”

A Táncházban (Székesfehérvár, Malom u. 6.) kaphatók a Nemzeti Alaptan-terv „Tánc tantárgy”-hoz használható oktatási segédanyagok, jegyzetek, vi-deo- és hangkazetták.

Az Alba Regia Táncegyesület szervezésében (8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. tel./fax: (22) 312-795)

Június 20. Felsővárosi lakodalom

Június 29. Fejér megyei pávakörök és citerazenekarok minősítő bemutatója

Augusztus 14-22. Királyi Napok II. Nemzetközi Néptáncfesztivál

VI. Aranykagyló Nemzetközi Folklórfesztivál, Dreher Sörfesztivál és nép-művészeti vásár volt Siófokon július 1-6-ig és Balatonfenyvesen július 3-án.

Résztevők: Dánia, Lengyelország, Örményország, Spanyolország, Svédország együttesei, valamint az Ajka-Padragkút Néptáncegyüttes (Ajka), Pannónia Táncegyüttes (Kistarcsa), Százszorszép Táncegyüttes (Martonvásár), Tö-köli Délszláv Nemzetiségi Néptáncegyüttes és a Vadrózsa Táncegyüttes (Budapest).

A fesztivál díszvendége az Istiglinc (Szlovákia) Táncegyüttes, há-zigazdója pedig a Balaton Táncegyüttes (Siófok) volt.

A Magyar hősök Arcképcsarnoka Egyesület (1034 Budapest, Kecse u. 25.), mely Somogyi Győző Magyar Hősök Arcképcsarnoka című festménysorozatának tulajdonosaként a képek népszerűsítésére és a magyar történelem kiemelkedő személyiségei emlékének ápolására szerveződött, el-őadássorozatot szervez a 100 megfestsített hős és történelmi korok bemutatására. A sorozat előadásaira – terveik szerint – minden hónap utolsó héttől kezdődik sor a Magyar Kultúra Alapítvány székházának Budavár termében (Buda-pest, I. Szentháromság tér 6.). Az előadásokról dokumentációs céllal és a ké-sőbbi nyilvános bemutatás szándékával video- és hangfelvétel készül. Programjuk megvalósítását a Magyar Kultúra Alapítvány, a Magyar Művészeti Akadémia és az Országépítő Alapítvány támogatja.

érzelmektől. „Megy ez bárkinek, csak bor kell hozzá!” – gondolja a hallgató. – „Ezek olyan srácok, mint te vagy én!” Hogy a dolog ennél mennyivel bonyolultabb, hogy emögött milyen mesterségbeli tudás, kőke-mény munkával megszerzett biztonság, milyen hideg fejjel és jó arányérzékkel kigondolt ze-nei poérok bújnak meg a háttérben, kiegészít-ve, nem pedig helyettesítve az előzőket, azt csak az tudhatja, aki valaha is próbált már ko-molyan valami hasonlót. Az ész és a szív ilyen szintű egyesítése, ahol az indulat sem válik durvasággá, de az ötlet sem öncélú poénkodás-sá, a fesztelenség nem jelent esetlegességet, a rend pedig nem merevséget, ahol az „autenti-kus” előadás nem lesz utánzás, a feldolgozás pedig nem elvont, vájtfüllű finomkodás – ez -valljuk be – a legnagyobbaknak sem mindig sikerül. Nekik most sikerült.

Sajnos a felvétel technikai színvonala itt sem olyan, amit ez az anyag megérdemelt vol-na. Vélhetően nem a szándék, hanem az idő hi-ányozhatott a tökéletes stúdiómunkához, tény azonban, hogy a bordónak szintetizátor hangja van, a tambura nyeszlett cincogás, a brács co-untry-gitár, a bőgő pedig petyhüdt puffogás. Hogy tamburabőgővel játszották föl, azt pedig csak a borítószövegből tudom. A rájátszások is pontatlanok kissé, itt-ott. Na de ne legyünk szőrszálhasogatók! Ez a lemez ezt is bőven elviszi. És ha ez volt az ára, hogy egyáltalán megszülethetett, hát inkább befogom a számát.

Megérte!

VII. Csángó Fesztivál és Európai Kisebbségek Folklor Fesztiválja 1997. au-gusztus 1-2-3-án Jászberényben.

VI. Zemplén Nemzetközi Szövetkezeti Fesztivál, Sátoraljaujhely 1997. au-gusztus 13-20.

Résztevő országok: Olaszország –Szardínia, Lengyelország, Franciaor-szág, Magyarország, Törökország, Finnország, Szlovákia, Szlovénia, Izrael.

A Magyar Tekerőzenekar meghívást kapott a Zempléni Művészeti Napok eseménysorozatára.

A rangos fesztivál időtartama alatt a következő koncertjeik lesznek: aug. 24. 16 óra: Karcsa, Református templom; 19 óra: Sátoraljaujhely, Művelődési Ház; aug. 25. 18 óra: Tarcal, Borház; aug. 26. 18 óra: Hollóháza, Porcelán Múzeum; aug. 27. 18 óra: Tolcsva, Könyvtár

„Nyári Ünnepe” Nemzetközi Néptáncfesztivál, Százhalombatta, augusztus 13–21.

Afrika Centrum

(1077 Budapest, Almássy tér 6. tel./fax: 352-1572/147)

Afrika fesztivál a Diákszigeten augusztus 14-21-ig (Óbudai-Sziget): mini af-rikai falu, kiállítás, kézműves- és zeneműhelyek; Afrika-színpad: koncertek, vi-selet-be-mutató és táncház.

Gyermekprogram az Almássy Téri Szabadidőközpontban szeptember 14-én: ját-szoház, bábszínház, kézműves foglalkozások, játék-, daltanítás, afrikai mesemondás, koncert, táncház.

Afro Fesztivál '97 gálanap az Almássy Téri Szabadidőközpontban szeptem-ber 20-án: kiállítás, filmvetítés, tudományos előadások, vásár, koncertek, táncház, bemutatók, hivatalos fogadás.

Szeptember 26-27-28. Paprikanapok - Paprikaszüret 1997. - Kalocsa

Október 3-4-5. XVIII. Kállai Kettős Néptáncfesztivál— Nagykálló

Október 4-5. Hagyományörző Együttesek Országos találkozója – Bag

Október 10. - December 31. Pro Renovanda Cultura Hungariae „Népművészetért” pályázat kiállítása

Pécsi Folknapok, október 17-18. Egyetemi Klub

Résztevők: Székiáltó, Vizin, Folk Tune Drum, Zengő, Berecz András és Ger-gely András, Bonchidai zenekar, Sebő Ferenc, Egyszólam és Pál István, Mé-ta és Balogh Kálmán, Vujicsics, Avasi román zenekar, Süvöltő, Péterfalvi ze-nekar, Gyimesi fu-rulyások, Dobos Teréz (Moldva), Camino (BRD), Szászcsávászenekar

A Bartók Táncegyüttes

felvételt hirdet utánpótlás csoportjaiba fiúk és lányok részére 14-16 éves kortól előtáncolás: 1997. szeptember 15. és 17., 17-19 óra és gyermek csoportjaiba fiúk és párok részére 8-10 éves kortól. Érdeklődni Helbich Annánál: Budapest Művelődési Központ (BMK). Kedd, csütörtök, pén-tek 10-16 óráig. Tel.: 203-4639. Vagy a BMK Információban: Tel.: 203-4646 / 274

Table of contents

Page 3 The Táncház Movement is 25 years old

A historical account of the táncház movement which appeared on Népszabadság Online and also in the newspaper on May 3 1997, in celebration of the 25 th anniversary of the first táncház held in Budapest on May 6, 1972. By Jávorszky Béla Szilárd

Page 5 Martin György's professional curriculum vitae; a list of educational and professional accomplishments from 1950 until 1977, written by Martin himself. To the point and packed with information, this CV is a reflection of Martin's life, work and writing style. Unfortunately this overwhelmingly prolific, brilliant researcher of Hungarian dance passed away in 1984.

Page 6 The speech given by Dr. Törzsök Erika on August 2, 1997, at the gala performance during the VII Festival of Csángó Peoples and Minorities in Jászberény, Hungary. „...our guests enrich our country with the languages, examples and traditions which they bring with them.....every nationality and every minority has a place in Europe....”

Page 7 Conversation with Kallós Zoltán

An interview from Budapest in 1992 wherein Kallós talks about the táncház, music, dance. By Fehér Anikó

Page 8 Excerpts from a book by Szűcs Sándor of stories about life in the past on the plains of Hungary.

Stories about the shepherds of eastern Hungary and their constant struggle to save their flocks from wolves who would have loved to steal as many sheep as possible. Shepherds and their apprentices had a custom of pulling the eye teeth of every wolf they killed and then wore the teeth hanging from their belts. Compiled by Havasréti Pál

Page 9 Tekerő Series

Excerpts from a 1984 conversation with Sinkó János (1902-1994), hurdy-gurdy player from Csongrád in the area of Hungary known as Dél-alföld (the south-eastern plain). Sinkó János tells stories about playing music for weddings. By Szerényi Béla.

Page 10 Three tributes to the late journalist, writer, music critic, regular contributor to FolkMAGazine, artist: Bankó András died at age 37 on June 19th, 1997, after an extended illness. Ménes Ági, Antall István, Hamar Dániel.

Pages 11-18 Information, news, announcements.

Page 11 Announcement for the Annual Festival of Folk Arts and Crafts. August 20-24, near the Palace on Castle Hill in Budapest.

Page 12 Minutes from the II. (Hungarian) National Conference on Folk Music in Education. Held on February 14 -15, 1997 in Budakalász, Hungary. Reports on the state of folk music instruction in Hungary and Hungarian communities in the neighboring countries, as well as theoretical arguments on the direction and type of curriculum.

Pages 14-15 Táncház-es, folk clubs

Page 17 A listing of folk music heard Kossuth Radio (a Hungarian radio station), recordings sold at the Fonó Music House in Buda and Etnofon record store (during the first four months of 1997). Opinion about selection of music played on the radio programs. Article unsigned.

Page 21 Tradition vs. being up with the times in the Folkdance Movement

Dr. Ratkó Lujza presents arguments on whether Hungary's folkdance and táncház movements are really helping to preserve tradition as they extract dance and music from the whole system of traditions, customs and culture which surround them in their natural habitat. She also urges researchers to take a closer look at the function and surroundings out of which dance comes in addition to doing analyses on the elements and types of music and dance.

Page 22 The Hungarian-Greek band, Maskarades celebrates its tenth anniversary. They are planning a big birthday concert for the fall and hope to be able to make a new recording. By Jakoby Judit

Page 23 The late Bankó András writes about and interviews French musician Michel Montanaro: long time friend, visitor and colleague to Hungary and the musicians here, he even speaks good Hungarian. Though a Frenchman, Montanaro belongs to an obscure ethnic minority from Provence called Okcitan, the Okcitan language is his mother tongue.

Page 24 A letter of farewell to the late Földesi János from Szabadi Mihály

Page 24 Thoughts on the idea of the world village, traditions, culture, the European Union, American domination in most every corner of life and even war and of course music. The last article written by Bankó András which was originally published in „Fesztiválújság” (1997/2), reprinted here.

Page 25 A review of the Vizin Ensemble's new recording called „Gajde su Gajde” (a bagpipe is a bagpipe). Great music, technical studio work lacking. By Vitányi Iván Jr).

Page 27 Ádám István „Icsán”

Csoóri Sándor (Jr) writes on the outstanding fiddler from the Transylvanian village of Szék. As well as being an important teacher and role model for the young musicians from Budapest who started the táncház movement, this man was a fiddler from a traditional musician family who was raised by a primás, and raised his own children to be musicians as well. He grew up in the time before TV and tape machines. Though he passed away in the 80's, his music, thanks to modern technology, lives on in recordings.

Sue Foy

VIII. Országos Szezonnyitó
Táncházi Multság
1997. szeptember 13. Almássy téri Szabadidőközpont

XVII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár
1998. március 14-15. Budapest Sportcsarnok

Ifj. Csoóri Sándor: Mestereink: Ádám István „Icsán”

Vannak tájak, ahol értékes borok teremnek, vannak, ahol jó futó csikók születnek, vannak, ahol gyógynövényeink sarjadnak és vannak, ahol tanítóink születnek.

Nem is olyan régen, 30-40 éve a rádió és a TV ismeretlenek voltak a falusi közösségekben. Ebben a „csöndben” a természet hangjait, ritmusait, az örök körforgást jobban értették a régi emberek, akik között ott találhatjuk – ha keresi – ki ki a mesterét zenében, énekben, táncban. Ők őrizték meg a hagyományt, vigyázták öntudatlanul vagy tudatosan a magyarság régi rendjét, hiszen „más” idegen hatásoktól mentesen a „sa-ját” életüket élték.

Mi zenészek, énekesek most a 90-es években is hozzájuk vagy magnófelvételeikhez fordulhatunk, hogy megismerhes-sük azt a régit, ami támaszt kell adjon jelenünknek és jövőnknek, megmaradásunknak.

Szék az a falu, ahonnan a 70-es évek új népzenei mozgalma elindult. Azóta Ausztráliától San Francisco-ig ezrek táncolják a széki táncokat, éneklék dalaikat és zenélik a széki „ma-gyart”. Ebben a faluban született sokunk mestere: Ádám István „Icsán” 1909. február 11-én. Apjától, id. Ádám Istvántól és egy Horgos Laci nevű széki prímástól tanult hegedülni. Nyolc évesen már az „aprók táncában” kontrázott, később apja bő-gősekontrása volt, majd 17 éves korától élete végéig prímás-ként muzsikált. Két fiával – ifj. Ádám István kontrással és Ádám Sándor bőgőssel – alakított bandája évtizedeken keresztül a legnépszerűbb zenekar volt Széken. A technikának (hang-, videófelvételek) köszönhetően szellemisége tovább él.

A Magyar Művelődési Intézet

és az Almássy téri Szabadidőközpont 25 éves a táncház címmel nemzetközi konferenciát és kiállítást rendez az Almássy téri Szabadidőközpontban (Budapest VII. ker., Almássy tér 6.) Kiállítás: 1997. szeptember 8-14.

Megnyitó: szeptember 8-án 11 órakor. Konferencia: 1997. szeptember 12-én 10-24 óráig, 13-án 9-15 óráig.

A kiállítás és konferencia támogatói: Almássy téri Szabadidőközpont, Európai Folklor Központ (ECTC), Folklorfesztiválok Magyarországi Szövetsége (CIOFF), Magyar Művelődési Intézet, Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiuma. Meghívó igényelhető: MMI Népművészeti Főosztály 1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel.: 201-4492

A meghívó a konferenciára és a kiállításra biztosít ingyenes belépést 2 személy számára.

Fotó: Kása Béla (Megjelent az Óbudai Népzenei Iskola Írottas c. lapjában.)

Népművészeti kitüntetések

(Népművészet mestere címet kapták: Fekete János (Poncsa) táncos, Bogártelke; Zerkula János zenész, Gyimesközéplek; Vincze Ferenc énekes-táncos, Rimóc; Galánfi András fafaragó, Hajdúszoboszló; Polyák Imre késes, Kecskemét; Tóthné Nagy Amália csipkeverő, Budapest; Rostás Ferenc táncos, Nyírvasvári.

Életfa díjat kaptak: Szathmári Károly kórusvezető pedagógus, Debrecen; Vásárhelyi László koreográfus, Budapest; Balla Antal táncos, Jobbágytelke

A Népművészet Ifjú Mestere díjat kapták: Barakonyi István fazekas, Hévíz; Vass Henrik fafaragó, Kocs; Fiákné Kovács Éva szövő, Debrecen; Fenyvesi Mária szövő, Szolnok; Katonka Sándorné szövő, Hajdúböszörmény; Szakács Aliz bőrműves, Csabacsüd; Dávidné Gyarmati Zsuzsanna szövő, Békés; Magyar Zita fazekas, Berettyóújfalu; Gerlecz László táncos, Kőszeg; Busai Norbert táncos, Budapest; Kovács Norbert táncos, Ajka; Mészáros Tibor hegedűs, Dunakeszi; Kristály Ágnes énekes, Csepreg; Pásztor Barnabás citerás, Mogyoród; Pántlika Énekegyüttes, Bugyi

„A régiek úgy tartották, a gyerekek a csillagok világából jönnek közénk és a zene, a dal is a csillagvilágból származik (ősi, eredeti formájában a szférák zenéje, mely világokat és lényeket épít). Az elalvó ember most még csak egy éjszakányi időre ismét a csillagok közé szökik ki testéből. Ahogy a kis-gyerek az anyja szívdobogásának a hangjától megnyugszik, elcsendesedik (még akkor is, ha éhes), hiszen védett és táplált magzati léte, testi léte első kilenc hónapja alatt ezt hallgatta, úgy nyugszik el, csendesedik meg az altató, dúdoló énekek, dallamok hallatán, melyek szellemi hazájához kötik őt ritmu-sukkal, muzsikájukkal és segítik a két világ közötti átjárásban. (...) Segítenek és vigasztalnak, elnyugtatnak ezek az énekek, nemcsak elalvás előtt, de fel-dúlt állapotban, fájdalomban és beteg-ségeiben is.”
- írja Vekerdy Tamás (gyermekpszichológus) a népi altatódalokkal kapcsolatban.

Az altatódalok, bölcsődalok éneklé-se az egész világon hagyományos ősi módja a csecsemő megnyugtatásának, álomba ringatásának. Az édesanya, vagy más (általában női) hozzátartozó a saját énekével kísért ritmikus monoton mozgattal, ringatás-sal csitítja, nyugtatja, altatja. Nagyon érdekes, hogy ezek az úgynevezett böl-csődalok, altatók nemcsak világszerte elterjedtek, de formailag, dallamukban és szövegükben is sok hasonlóságot mutatnak. Általában egyszerű, rövid, de alkalmi rögtönzéssel a végtelenségig énekelhető kis dalocskák ezek, amelyek leginkább a gyermekjátékok, mondó-kák dallam- és ritmusvilágára emlékeztetnek. Ezenkívül előfordul még egy ritkább fajtájuk is, amely teljesen kötetlen formájú, nem ritmikus, inkább az

élőbeszédre hasonlít. Ez a forma igen ősi. A magyarságnál például a siratóénekekben maradt fenn ez a stílus. Sajnálatos módon azonban, míg az „utolsó pillanatban” felgyűjtött és lejegyzésre került siratók egy egész Népzene Tára kötetet töl-tenek meg, az altatók gyűjtésére kevesebb figyelmet fordítottak. Mindezidáig nem is jelent meg ezekből több tájegység anyagát is bemutató gyűjteményes kötet. Pedig élő műfajról van szó, bizonyítja ezt a néhány évtizede meghirdetett ország-gos gyűjtőpályázatra beküldött altatódalok nagy száma. Saj-nos e gyűjtés szervezői a dallam-közlést nem kérték a bekül-dőktől, ezért a rengeteg összegyűlt altatódal csak szövegfolklorisztikailag értékelhető. Tapasztalataim szerint napjainkban már nagyon nehéz altatót gyűjteni: hiányos, vagy szentimen-tális, irodalmi eredetű szövegek, megcsonkult, vagy erőteljes műzenei hatást mutató dallamok kerülnek elő, de azok is egy-re kisebb számban. (Azért talán még ma is érdemes lenne népzene-gyűjtés közben ezekről kérdezősködnünk, különösen a peremterületeken!)

Az altatódalok egyik legszembetűnőbb közös vonása a hangulatfestő, hangutánzó ringató-csucsujgató szócskák használata, amelyek ország-onként, területenként különböző-ek lehetnek. Ilyen például az albán ninulla, a bolgár, görög napi, az olasz ninna-nanna, a szerb ninaj-nanaj, a portugál nino, a spanyol nana, a francia nanan, a török nenni-ninni, az arab ninna, a grúz nana-nanina, vagy az indiai nanna. A rengető-szócska az előbbi területektől északra egy másik alakot ölt: ilyen például a cseh és szlovák lilaj, a lengyel lulaj, a norvég lulla, vagy az angol lullaby. A magyar rengetőszócskák közül legelterjedtebb a tente, de igen gyakori a csijja, csicsijja, Erdély-ben pedig a beli szócska. Északi területeken fordul elő a szlo-vákoknál is ismert buvá (melynek mongol rokona a buvej). A hajna és lilibe – a moldvai csángók körében ismertek. Ezekon kívül szórványosan más rengetőszócskák is előfordulnak, pél-dául: kusu-kusu, áá, bel-bel,

cici-cici, süsü-süsü, stb.

A bölcsődalok leggyakoribb témája az alvásra való felszó-lítás és az ígéret, hogy mit kap a gyermek, ha jó lesz. Gyakran az egyik szülő távollétét is megéneklék ezek a szövegek. (Háj csiba, csicsiba, / Nincs itthon a mamá-ja, Elment a vásárba, / Hoz neki bábót, / Csutorába márcot, / Pici piros egeret, / Ki elhúzza a szekeret.

A természet, nap, hold, csillagok, állatok is gyakori szereplői az altatóknak. (Tente baba, tente, / Eljött már az este, / Köszönetnek szépen / Csillagok az égen...) Az altatószövegek olykor vallásos jelle-get ölthetnek. Sok helyen a Mária--énekekben előforduló bölcsőjelenete-ket éneklék altató gyanánt. (Aludj, ba-ba, aludj baba, / Istenke altasson el, / An-gyalka meg költson fel! ; Szűz Mária e világra nekünk Szent fiát hozá. / A jászol-ba helyeztetvén ötet, eképpen szóla: / Aludjál én magzatom, nyugodjál virá-gom, / Így énekelvén és örvendezvén.

Az altatókban ritkábban a felnőtt világ olykor kegyetlen realitása is megjelenhet. (Tente, baba, tente, / Eljött már az este, / Óra keteg a falon, / Nincs ke-nyér az asztalon)

Az ezer dologgal elfoglalt paraszt-asszony, vagy a gyermek gondozásá-val megbízott leányka nemcsak alta-dódalok éneklésével, ringatással, ha-nem egyéb módszerekkel is igyeke-zett biztosítani a baba álmát. Ezeket ma már babonáknak tartjuk, de a ré-giek számára teljesen maguktól érte-tődőek voltak. Lássunk erre néhány példát Kresz Mária nyárszói gyűjtéséből: A látogató „álmot”, azaz ruhájá-nak kis foszlányát veti a pólyás gyer-mekre, mondván: „így olyan álmos,mint én!”. Ha éjjel az édesanya látja, hogy egyik gyermeke mélyen alszik, a másik pedig nem tud nyugodni, akkor az alvó alól kihúzza egy szál szalmát, úgy, hogy ne vegye észre. Álom rosszakaratból is el lehet lopni: csak valami csekélysé-get kell elvenni a bölcsőből, vagy bele kell fektetni az álmatlan kisgyereket. A kisbabát ringatni is szokták, miközben altatják. Nálunk a fából készült talpas bölcsők a legelterjedtebbek, de lehet a baba fekhelye fateknő, vagy kosárféle is. A ringatást általában úgy oldják meg, hogy kezükkel közben szabadon dolgozhasanak. Éjszakára az édesanya a kezére kötött zsi-neggel rengette a gyermeket, ha az felsírt, így nem kellett az ágyból felkelni. A kisbaba gondozásával kapcsolatban általá-ban elmondható, hogy igyekeztek minél egyszerűbben és ol-csőbban megoldani.

Ma a papírpelenkák és a babaápolószerek, divatos babako-csik és ru-hák széles választéka kínálja magát és a boldog szü-lők meg is próbálnak ezekből minél többet biztosítani újszül-ött gyermekük számára, s közben mintha egyre többen feled-keznének meg a pénzbe sem kerülő lelki, szel-lemi gondozás-ról, pedig „hogy a gyermekünk derűs, kiegyensúlyozott, egészséges lesz-e, abban igen nagy szerepe van a rendszeres ápoláson kívül a szavaknak, azok közül is az egymásra ríme-lő, szépen szóló szavaknak, a dallamos mondókáknak” – írja Derem Éva. Semmiképpen nem lehet mellékes számunkra, hogy gyermekünk legelső zenei élményei a hagyomá-nyos ma-gyar nyelvet, ritmust és dallamvilágot közvetítő magyar népi altatódalok, vagy az éppen aktuális zenei világdivatot ránk-zúdító tv, rádió műsorok, (reklámok!!!) lesznek-e. Akinek van kedve kipróbálni az altatódalok hatását, vagy szeretne ezek-ből minél többet megtanulni, azoknak segítséget nyújthat egy nemrégiben megjelent gazdag válogatást tartalmazó kazetta is (Csijja bújja, baba... Etnofon).